

ΔΑΙΜΩΝ

ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΕΥΧΟΣ 95 • ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ • ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2009

ΠΟΛΕΙΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

δαίμων ΤΗΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Περιοδικό για την οικολογία.
Κυκλοφορεί με την ΑΥΓΗ
την πρώτη Κυριακή κάθε μήνα.
Τεύχος 95, Ιούλιος - Αύγουστος 2009

Υπεύθυνη έκδοσης
ΒΑΣΩ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Διευθυντής
ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΡΟΥΖΙΔΗΣ

Συνιδρυτές
ΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡΗΣ
ΠΟΠΗ ΜΠΑΚΑ

Αρχισυντάκτης τεύχους
ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΡΟΥΖΙΔΗΣ

Συντακτική επιτροπή
ΦΑΝΗ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ
ΒΑΣΩ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ
ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΡΟΥΖΙΔΗΣ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΣ
ΕΥΘΥΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΔΗΜΟΣ ΤΣΑΝΤΙΛΗΣ
ΚΙΜΩΝ ΧΑΤΖΗΜΠΙΡΟΣ

Τακτικοί συνεργάτες
ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ ΜΙΧΑΛΗΣ, ΒΑΛΑΒΑΝΙΔΗΣ ΘΑΝΑΣΗΣ
ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΓΑΒΡΙΛΑΚΗ ΛΙΑΝΑ
ΓΕΩΡΓΟΥΛΑ ΝΤΙΝΑ, ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ ΜΑΡΩ
ΖΑΚΥΝΘΙΝΟΣ ΣΤΑΘΗΣ, ΙΑΤΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ
ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΡΕΝΑ, ΚΑΤΣΟΥΛΗΣ ΗΛΙΑΣ
ΚΕΦΑΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΛΟΥΤΣΙΝΙΩΤΗ ΡΑΝΙΑ
ΚΟΡΡΕ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΛΑΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΑΣΚΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ
ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ ΛΕΩΝΙΔΑΣ, ΜΟΔΙΝΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ ΜΠΕΛΑΒΙΛΑΣ
ΝΙΚΟΣ, ΜΠΟΥΣΙ ΙΖΑΜΠΕΛ
ΜΥΛΩΝΑ ΚΑΙΤΗ, ΝΑΝΤΣΟΥ ΘΕΟΔΟΤΑ
ΝΙΚΟΛΟΥ ΑΛΙΚΗ, ΞΕΝΑΡΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ
ΠΑΝΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ,
ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΗΛΙΟΣ, ΠΑΡΑΛΙΚΑΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ ΒΑΣΙΛΗΣ, ΠΙΣΠΙΝΗ ΜΥΡΤΩ
ΠΟΡΤΑΛΙΟΥ ΕΛΕΝΗ, ΣΑΚΙΩΤΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΣΚΑΜΠΑΡΔΩΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΗΣ, ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ
ΣΚΟΡΔΟΥΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΣΚΟΥΛΛΟΣ ΜΙΧΑΛΗΣ
ΣΤΑΜΟΥ ΓΙΩΡΓΟΣ, ΣΦΗΚΑΣ ΓΙΩΡΓΟΣ
ΣΧΙΖΑΣ ΓΙΑΝΝΗΣ, ΤΣΑΚΑΛΙΑ ΛΙΑ
ΤΣΑΚΙΡΗΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΦΩΤΕΙΝΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ
ΧΑΪΝΤΑΡΗΣ ΜΑΡΙΟΣ, ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗΣ ΚΩΣΤΗΣ
ΧΟΒΑΡΔΑΣ ΤΑΣΟΣ

Ιδιοκτησία
«Η ΑΥΓΗ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ Α.Ε.»

Διεύθυνση: Σαρρή 19, 105 54 Αθήνα
Τηλέφωνο: 3316738, e-mail: daimon@enternet.gr

ISSN 1108-9288

Εικόνα εξωφύλλου: Έργο του Πάμπλο Πικάσο

3 editorial
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, ΘΕΣΜΟΙ, ΕΥΡΩΠΗ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ

4 βιβλιοπαρουσίαση
«80 ΩΡΕΣ ΣΕ ΠΥΡΙΝΟ ΚΛΟΙΟ»
ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΤΡΙΓΑΖΗ
ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ

4 απόψεις
ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ Κ. ΣΟΥΦΛΙΑ
ΔΗΜΟΣ ΤΣΑΝΤΙΛΗΣ
ΑΠΙΣΤΕΥΤΟ ΚΙ ΟΜΩΣ...
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ
ΜΕΤΕΥΡΩΚΛΟΓΙΚΟ ΟΙΚΟΔΙΗΓΗΜΑ:
ΧΡΟΝΟΤΡΙΒΩΝΤΑΣ ΣΤΟ ΠΑΡΑΒΑΝ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

7 αναλύσεις
ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ, ΑΠΟΛΑΥΣΗ, ΓΕΥΣΗ
ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ADAM FORBES
ΒΑΣΩ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
Η ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΓΑΛΛΩΝ ΟΙΚΟΛΟΓΩΝ
ΚΑΙ Ο ΚΟΝ ΜΠΕΝΤΙΤ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΣ

12 διεθνή
ΔΙΕΘΝΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΝΕΑ
ΕΥΘΥΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

13 καινοτομίες για το περιβάλλον
ΠΟΛΕΙΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ: ΕΝΑ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΣΤΗ ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΖΙΑΚΑ

16 κλιματική αλλαγή
ΠΡΑΣΙΝΑ ΚΛΙΜΑΤΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ... ΠΡΑΣΙΝΑ ΑΛΟΓΑ
ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΜΟΙΡΑΣΓΕΝΤΗΣ

17 οικοιστορία
ΟΙ ΦΑΡΑΩ ΤΟΥ ΝΕΙΛΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

18 αφιέρωμα: μιχάλης παπαγιαννάκης
ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑΤΟΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ,
Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΤΟΥ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟΥ
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ:
ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΜΝΗΜΗΣ - ΕΝΑ ΑΛΛΟ ΚΟΙΤΑΓΜΑ
ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ
ΕΝΑΣ ΦΥΣΙΚΟΣ ΗΓΕΤΗΣ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
- ΝΟΗΤΗΣ, ΚΑΛΥΤΕΡΗΣ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ- ΕΛΛΑΔΑΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΚΙΩΤΗΣ,
Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΕΞΑΡΤΥΣΗ ΕΝΟΣ 20ΧΡΟΝΟΥ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ
PICASSO
ΑΠΟΔΟΣΗ: ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ: ΝΑ ΠΡΑΣΙΝΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ
ΑΝΟΙΧΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ
Ν.Δ. ΚΑΙ ΠΑΣΟΚ ΒΟΛΕΥΟΝΤΑΙ
ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΕΥΡΩ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ, ΑΧΕΛΩΟΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΝΕΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΞΙΚΩΝ
ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ ΣΤΟΝ ΕΛΑΙΩΝΑ

Δημοκρατία, Θεσμοί, Ευρώπη

Ν.Χ.: Να περάσουμε στην Ευρώπη, στο πώς βλέπετε εσείς την ΕΟΚ και να δούμε και το τελευταίο άνοιγμα του ΚΚΕ, το λεγόμενο φιλο-ΕΟΚικό άνοιγμα του ΚΚΕ. Εγώ δεν το είδα ως τέτοιο, εσείς πώς το είδατε;

Ούτε εγώ. Ακούστε, θα σας το πω έτσι χύμα. Δέκα χρόνια, βαρεθήκαμε να μας λένε διάφορες ανοησίες, οι τότε αντίπαλοι και σημερινοί ένθερμοι οπαδοί της ΕΟΚ και από το χώρο της κυβέρνησης (σσ. ΠΑΣΟΚ, τότε) και στο ΚΚΕ ορισμένοι. Δεν υπάρχει σήμερα πιο αριστερή πρόταση στην διεθνή πολιτική, μακροχρόνια και ιστορικά, από την ενοποίηση της Ευρώπης. Τελεία! Το λέει όλη η ευρωπαϊκή αριστερά, η σοβαρή, εκείνη που παλεύει με τα πραγματικά προβλήματα και όχι με τα φαντάσματα. Δεν υπάρχει πιο αριστερή πρόταση. Το λέγαμε και νομίζω ότι δικαιωθήκαμε πλήρως.

Ν.Χ. Θάθελα να ζητήσω από εσάς, μια σύγκριση των περιόδων 74-81, 81-88. Πότε πιστεύετε ότι λειτούργησε καλύτερα η δημοκρατία, ότι λειτούργησαν καλύτερα οι θεσμοί.

Νομίζω ότι δεν υπάρχουν θεμελιακές διαφορές, πλην σε κάποια σημεία που αφορούν την συγκεντροποίηση της πολιτικής ζωής. Δηλαδή, μη γελιόμαστε. Ελευθερία έχουμε, ελευθερία είχαμε, ίσως έχουμε και περισσότερη, χωρίς να σημαίνει αυτό ότι θα μπορούσαμε να την έχουμε από το 74, δεν θάθελα να κάνω τέτοια σύγκριση. Όμως η δημοκρατία δεν είναι η ελευθερία, το ξέρει ο κάθε πρωτοετής φοιτητής της νομικής, είναι οι θεσμοί και η λειτουργία τους.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ,

μέλους του Εκτελεστικού Γραφείου της ΕΑΡ, στο Νίκο Χατζηνικολάου, «Ενώπιος Ενωπίω», Παρασκευή μεσημέρι, 22 Απριλίου 1998, (αποσπάσματα). Απομαγνητοφώνηση από το φωνητικό αρχείο του Γιώργου Ζεβελάκη

για τους. Λοιπόν, στην επταετία 81-88, έχουμε μερικές εξελίξεις, οι οποίες τους θεσμούς αυτούς τους παγώσανε, τους αγκυλώσανε. Μπορούμε να αναφερθούμε π.χ. στη συνταγματική μεταρρύθμιση που έδωσε όλη τη εξουσία στον πρωθυπουργό, ούτε στη Βουλή την έδωσε, ούτε πουθενά αλλού. Στον πρωθυπουργό! Στη 'λίστα' η οποία έδωσε στον πρωθυπουργό την εξουσία πάνω στο κόμμα του και την κοινοβουλευτική του πλειοψηφία. Πράγματα, δηλαδή, που δώσανε υπερβολικές και ανεξέλεγκτες εξουσίες σε ένα πρόσωπο, άσχετα αν το πρόσωπο αυτό είναι ο Ανδρέας Παπανδρέου ή μεθαύριο κάποιος άλλος. Αυτό είναι αρνητικό. Εμείς το έχουμε καταγγείλει και έχουμε και προτάσεις θεσμικές, αλλαγών κλπ. ώστε να υπάρξουν μέσα στη δημοκρατία μας,

την οποία εμείς θεωρούμε ότι το μόνο της πρόβλημα είναι ότι θα πρέπει να διευρύνεται όλο και περισσότερο και όχι να την αλλάζουμε και να την κάνουμε λεπτομέρεια, στα πρόθυρα του σοσιαλισμού. Πρέπει να γίνουν πιο εύκαμπτοι οι θεσμοί μας και κυρίως να γίνουν, αυτή είναι βασική αρχή της δημοκρατίας, των αλληλοελέγχων, δηλαδή, όχι συγκεντροποίηση της εξουσίας, σπάσιμο της κεντρικής κρατικής εξουσίας, [...] αλλά σπάσιμο προς τους θεσμούς. Να υπάρχουν περισσότερα κέντρα εξουσίας που να αλληλοελέγχονται. Αυτή η ευχή μας, το 81-88, όχι δεν ευοδώθηκε, αλλά μάλλον διαψεύστηκε.

Ν.Χ. Να σας ρωτήσω κάτι για το Νταβός. Ήσασταν οι πρώτοι οι οποίοι ασκήσατε κριτική στον πρωθυπουργό. Παράλληλα, όμως, όταν ο κ. Χαραλαμπίδης κάλεσε τα κόμματα για ενημέρωση ήσασταν το μόνο κόμμα που είχατε πάει εκεί να ενημερωθείτε. Γιατί; Η απορία μου έχει μείνει από τότε.

Για το ίδιο λόγο που εμείς μείναμε στην επιτροπή για τις υποκλοπές και οι άλλοι φύγανε, για τον ίδιο λόγο που, εκτός πλέον κι αν μας δέρνουνε, εμείς αρνούμαστε να εμποδίζουμε τη λειτουργία των θεσμών. Ίσα ίσα, θέλουμε να δείξουμε με την πολιτική μας πρακτική, πώς πρέπει να δουλεύουν οι θεσμοί. Επομένως εμείς θεωρούμε πως είναι σωστό, γενικά, να πηγαίνει η αντιπολίτευση και να ενημερώνεται από την κυβέρνηση. Εάν η κυβέρνηση δεν κάνει τη δουλειά της, αυτή φέρει το βάρος και τότε την καταγγέλλουμε. Και την καταγγείλαμε ότι δεν μας έδωσε την καλή ενημέρωση. Δεν μπορούμε όμως να λέμε θέλουμε ενημέρωση αλλά δεν ερχόμαστε να την ακούσουμε για να μην έχουμε την ευθύνη αυτών που ακούσαμε. Εμείς παίρνουμε την ευθύνη των πράξεών μας μέχρι το τέλος.

Τα όρια του κ. Σουφλιά

Ο κ. Σουφλιάς αρέσκεται να μαδάει μαργαρίτες και να περικόπτει κονδύλια για το περιβάλλον. Οι οιωνοί είναι κακοί. Βρισκόμαστε σε κρίση.

Ο κ. Σουφλιάς προωθεί αυτό που καλύτερα ξέρει: αυτοκινητόδρομους και εκτροπές ποταμών. Εκεί θα πάνε τα λεφτά που θα εξοικονομηθούν αλλού. Θα μας βοηθήσουν να βγούμε από την κρίση, λέει.

Οι 29 φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών έγιναν, με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Οικονομικής Πολιτικής, 13. Ένας φορέας ανά Περιφέρεια. Σταθερός, αντίθετα, παραμένει ο συνολικός αριθμός των προστατευόμενων περιοχών: γύρω στις 360 ανά την επικράτεια.

Όμως παρά την κρίση και εν μέσω περικοπών και συμπτύξεων, ο κ. Σουφλιάς εξασφάλισε 300 εκατομμύρια για την εκτροπή του Αχελώου, που δεν έχει πάψει να φαντασιώνει.

Αυτά ο κ. Σουφλιάς. Εμείς τι;

Εμείς καταγγέλλουμε την σύμπτυξη των 29 φορέων διαχείρισης, που φτιάχτηκαν εν μια νυκτί πριν από 7 περίπου χρόνια με αποκλειστικό στόχο να γλιτώσουμε την τότε επαπειλούμενη καταδίκη της χώρας από τον Ευρωπαϊό καθή.

Το κρίσιμο ερώτημα όμως είναι: Μήπως, πρέπει

να ομολογήσουμε την γενικότερη αποτυχία του θεσμού των προστατευόμενων περιοχών και των αντίστοιχων φορέων διαχείρισης εν Ελλάδι;

Back to basics, λοιπόν.

Έχουμε την οδηγία 43/92 για τα ενδιαιτήματα και τις περιοχές NATURA 2000. Γιατί άραγε φτιάχτηκε;

Στόχος της είναι να βοηθήσει την διοίκηση να βγει από τα στενοκεφαλικά της σύνδρομα: μια διοικητική περιοχή δεν είναι μια φυσική ενότητα, το ενδιαίτημα ενός είδους είναι. Με άλλα λόγια, η κλωρίδα, η πανίδα δεν γνωρίζουν διοικητικούς, αλλά μόνο φυσικούς περιορισμούς.

Η κεντρική ιδέα της οδηγίας είναι: μόνο όταν προστατεύεται ο χώρος όπου ζει ένα είδος προστατεύεται και το είδος αυτό αποτελεσματικά. Η προστατευόμενη περιοχή πρέπει να αποτελεί μια φυσική ενότητα πέρα από οποιαδήποτε διοικητικά ή και εθνικά όρια και σύνορα.

Πού το είδατε αυτό να συμβαίνει;

Η απάντηση είναι πουθενά. Με άλλα λόγια: Οι συμπτώσεις των φορέων διαχείρισης σε 13 και ο επανασχεδιασμός των περιοχών προστασίας, ώστε να εντάσσονται στο σημερινό διοικητικό πλαίσιο των 13 Περιφερειών, αναιρούν ουσιαστικά όχι μόνο το γράμμα αλλά και την όλη φιλοσοφία της

οδηγίας για τα ενδιαιτήματα.

Η δημιουργία ενός συνεκτικού δικτύου προστατευόμενων ενδιαιτημάτων, όπως προβλέπεται από την οδηγία για τα ενδιαιτήματα, προϋποθέτει την προσαρμογή των διοικητικών δομών στα όρια και τις λειτουργίες των οικοσυστημάτων και όχι το αντίστροφο.

Υπάρχει, όμως και κάτι άλλο που με βασανίζει και που δεν έχει άμεση σχέση με τον κ. Σουφλιά.

Διερωτώμαι τι είναι και τι κάνει, τέλος πάντων, ένας φορέας διαχείρισης. Ποιος είναι ο αρμοδιότητές του, τι είδους αποφάσεις λαμβάνει και σε ποιους είναι υπεύθυνος και αρμόδιος να τις εφαρμόσει, ποιος νομιμοποιεί ποιόν για την άσκηση αυτών των mini παρεμβάσεων. Και πάνω απ' όλα ποιος θα μας προστατεύσει από τις τοπικές κοινωνίες που συμμετέχουν στους φορείς και απειλούν να πλήξουν με «ανάδειξη & αξιοποίηση» ότι πρασινίζει ή παραπέμπει σε «πράσινη ανάπτυξη»; Κανείς.

Καλά, θα πείτε. Πού τα ξέρω όλα αυτά και τα μολογώ; Με το συμπάθιο χωριανό. Έχω δεσμούς αγχιστείας με το ωραίο Ζάντε και έχω δει από κοντά το θεριό να διαχειρίζεται το εκεί Θαλάσσιο Πάρκο.

*

ΔΗΜΟΣ ΤΣΑΝΤΙΛΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ ΤΡΙΓΑΖΗ ΓΙΑ ΤΟ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑ ΤΗΣ ΗΛΕΙΑΣ

«80 ώρες σε πύρινο κλοιό»

«Γεννήθηκα στη Μίνθη Ολυμπίας, ένα από τα χωριά του Δήμου Ζαχάρως που υπέστησαν την επιδρομή της πύρινης λαίλαπας τον Αύγουστο του 2007. Ζω στο Βύρωνα και έχω βρεθεί στην πρώτη γραμμή πυρκαγιών στον Υμηττό». Έτσι αρχίζει το βιβλίο του Πάνου Τριγάζη «80 ΩΡΕΣ ΣΕ ΠΥΡΙΝΟ ΚΛΟΙΟ – Οδοιπορικό στις φλόγες της Ηλείας», που κυκλοφορεί εδώ και μήνες από τις εκδόσεις «Ταξιδευτής».

Πρόκειται για ένα οδοιπορικό στις φλόγες και στις στάχτες της Ηλείας το μαύρο καλοκαίρι του 2007. Μια καταγραφή γεγονότων και εικόνων της πρωτοφανούς καταστροφής που υπέστη ο νομός από την επέλαση της πύρινης λαίλαπας. Αλλά πρόκειται και για κραυγή εναντίον των υπευθύνων, κυρίως των κυβερνώντων.

Το μήνυμα του βιβλίου είναι «ποτέ πια» τέτοια τραγωδία, κάτι όμως που απαιτεί εγρήγορση και αγώνες από τους πολίτες της Ηλείας για μια ανασυγκρότηση με κέντρο τον άνθρωπο και σεβασμό στο περιβάλλον. Για μια ανάπτυξη όπου οι άνθρω-

ποι και το περιβάλλον θα είναι πάνω από τα κέρδη. Για τα δικαιώματα στη ζωή και των επόμενων γενεών.

«Δεν έχει προηγούμενο –αναφέρει ο συγγραφέας στον πρόλόγο του- το πόσο συγκλονίστηκε όταν βρέθηκα στο θέατρο του «πύρινου πολέμου» της Ηλείας. Δεν ένοιωσα έτσι έντονα ούτε όταν συμμετείχα σε επικίνδυνες αποστολές στο βομβαρδιζόμενο Βελιγράδι το 1999 και στη βομβαρδιζόμενη Βηρυτό το 2006».

Το βιβλίο αναφέρεται όχι μόνο σε τραγικά γεγονότα, που δεν σβήνουν από τη μνήμη μας –όπως η εικόνα της τραγικής μάνας της Αρτέμιδας που κάπκε αγκαλιά με τα τέσσερα παιδιά της- αλλά και σε πράξεις αυτοθυσίας, αλληλεγγύης και συλλογικής δράσης από απλούς ανθρώπους που έσωσαν τα χωριά τους και τις ζωές τους, ενώ η βοήθεια του κράτους απουσίαζε. Επίσης, αναφέρεται στον συγκλονισμό που προκάλεσε ο «πύρινος πόλεμος» της Ηλείας σε όλη την Ελλάδα και σ' όλο τον κόσμο. Εκείνες τις τραγικές μέρες του ολοκαυτώματος βρέθηκαν στα πρωτοσέλιδα, όχι μόνο των ελληνικών αλλά και μεγάλων διεθνών δικτύων ενημέρωσης, χωριά που δεν υπήρχαν στο χάρτη.

*

Απίστευτο κι όμως...

Νομαρχιακές αποφάσεις των ετών 1987 έως 1990 με τις οποίες, αυθαιρέτως και κατά παράβαση της Πολεοδομικής Νομοθεσίας, επεκτείνοντο τα όρια δεκάδων οικισμών του Ρεθύμνου, δημοσιεύθηκαν στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως μετά είκοσι έτη (τον Ιούνιο του 2009!) αυτούσιες, με την υπογραφή του τότε νομάρχη.

Πρόκειται για μια σκανδαλώδη μεθόδευση που παρέχει νομιμοφανή κάλυψη σε παράνομες πράξεις της διοίκησης και θεσμοθετεί ένα ιδιαίζον καθεστώς πολεοδομικής αυθαιρεσίας στην υπηρεσία του real estate.

Η υπόθεση έχει ως εξής:

Το 1987, με νομαρχιακές αποφάσεις, που αφορούσαν στάσιμους οικισμούς, καθορίστηκαν τα όρια τριάντα οκτώ οικισμών με την σχεδίαση αυθαιρέτως πάνω στον χάρτη ενός κύκλου ακτίνας 800 μέτρων από το κέντρο κάθε οικισμού. Μέσα στον κύκλο δεν αναφέρονταν κοινόχρηστοι χώροι και υποδομές, δάση, δασικές και αναδασωτέες εκτάσεις, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία ιστορικά, μνημεία πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, προστατευόμενες περιοχές, περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και περιοχές ακατάλληλες για δόμηση, ενώ καταγράφονταν ελάχιστες γεωργοκτηνοτροφικές εκτάσεις υψηλής παραγωγικότητας

Η απόφαση δημοσιεύθηκε, τότε, στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως χωρίς ωστόσο να συνοδεύεται από τα απαιτούμενα, για να τεθεί σε ισχύ, σχεδιαγράμματα.

Το 1988 και το 1989, η οριοθέτηση οικισμών ξεπέρασε κάθε όριο αυθαιρεσίας. Νεοπαγείς παραθαλάσσιοι οικισμοί με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη, ανάμεσά τους κάποιοι που «φύτρωσαν» σε Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου, οριοθετήθηκαν και επεκτάθηκαν με νομαρχιακές αποφάσεις που παραβίαζαν Προεδρικά Διατάγματα. (κραυγαλέο παράδειγμα οι ονομασθέντες, για τις ανάγκες της οριοθέτησης, Πηγιανός Κάμπος και Αδελιανός Κάμπος, τα ακριβότερα τουριστικά φιλέτα από την δεκαετία, ήδη, του '80). Οι αποφάσεις αυτές πέρασαν ενσωματωμένες σε μια νομαρχιακή απόφαση για επεκτάσεις 22 στάσιμων(!) οικισμών η οποία δημοσιεύθηκε το 1990 στην ΕτΚ, και πάλι, χωρίς τα απαιτούμενα σχεδιαγράμματα.

Παρά ταύτα, επι είκοσι χρόνια, οι πάντες εν Ρεθύμνω ενεργούσαν ως αυτές οι παράνομες και ανίσχυρες νομικά πράξεις να είχαν ισχύ νόμου.

Όμως, πριν δύο χρόνια περίπου, η ομερτά γύρω τα όρια των οικισμών έσπασε αποκαλύπτοντας ότι χωράφια, βοσκοτόπια και γκρεμοί είχαν πουληθεί ακριβά ως άρτια, εντός οικισμού οικοδομήσιμα οικοπέδα. Όσο για εκείνους, που είχαν συμπράξει στην συγκαλύψη της παρανομίας (κάποιοι μεσίτες, εργολάβοι, μηχανικοί, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, εφοριακοί και βεβαίως νομάρ-

χες και νομαρχιακοί υπάλληλοι), μπρος στον κίνδυνο να βρεθούν υπόλογοι ενώπιον της δικαιοσύνης και υποχρεωμένοι να πληρώνουν αποζημιώσεις στους εξαπατηθέντες, έσπευσαν να παρουσιάσουν την υπόθεση ως ένα απλό τυπικό λάθος (μη δημοσίευση των σχεδιαγραμμάτων) που εξαιτίας του δημιουργήθηκε το πρόβλημα.

Συνεστήθη μάλιστα επιτροπή αγώνα η οποία, αρνούμενη την μοναδική νόμιμη λύση (την πολεοδόμηση μέσω ΣΧΟΟΑΠ), υποστήριξε ότι ο τόπος κινδυνεύει με οικονομική καταστροφή αν δεν ισχύσουν οι (παράνομες) νομαρχιακές αποφάσεις και η «ζώνη των 800 μέτρων». Εμβληματική φράση, που συνοψίζει το δικαίωμα στην χωρίς περιορισμούς οικοδόμηση (και το real estate) μεγάλου μέρους του νομού. Αρκεί να σκεφθεί κανείς ότι με τους κύκλους ακτίνας 800μ. των τριάντα οκτώ οικισμών (ήτοι εμβαδόν 2.000.000τ.μ έκαστος) και με τις επεκτάσεις, στο ίδιο πνεύμα, των άλλων εικοσιοκτώ, τέμνονται και επικαλύπτονται τα όρια 70 περίπου οικισμών.

Αυτό το «λαϊκό αίτημα», έσπευσαν να ικανο-

τρέχει στον χρόνο της δημοσίευσής το πρώτον στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στο άρθρο αυτό αντέδρασε έντονα ο ΣΥΡΙΖΑ μέσω της βουλευτού του κυρίας Άννας Φιλίνη, η οποία, με πολύ σοβαρή επιχειρηματολογία, επεσήμανε ότι: Επιχειρείται η εκ των υστέρων νομιμοποίηση πολεοδομήσεων, παρά το γεγονός ότι αυτού του είδους οι πολεοδομήσεις έχουν κριθεί παράνομες από το Συμβούλιο της Επικρατείας και ότι : Δεν πρόκειται για την ρύθμιση ζητημάτων ενός νομού, αλλά για ένα γενικότερο, τρομερά μεγάλο, πολεοδομικό σκάνδαλο που αφορά ολόκληρη την Ελλάδα.

Στις 3 και στις 11 Ιουνίου 2009 δημοσιεύθηκαν τα προ εικοσαετίας σχεδιαγράμματα, εξοργιστικά δείγματα περιφρόνησης του άρθρου 24 του Συντάγματος και μνημεία παραλογοισμού που υποτίθεται θα θεραπεύσουν την παρανομία διογκώνοντάς την.

Σήμερα, κανένας σχεδόν οικισμός δεν θεωρείται στάσιμος. Πολλοί, αντιμετωπίζουν ήδη τις συνέπειες μιας ασύδοτης οικιστικής και τουριστι-

ποιήσουν και οι δύο βουλευτές του νομού, Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ, διαγκωνιζόμενοι εν όψει ευρωεκλογών για το ποιός θα καρπωθεί το εκλογικό όφελος. Τελικώς, με την σύμπραξη και των δύο, κατατέθηκε στην Βουλή τροπολογία που, χωρίς να συζητηθεί, πέρασε την τελευταία στιγμή ως άρθρο μέσα σε ένα άσχετο νομοσχέδιο για θέματα φορολογικά και κεφαλαιαγοράς και ψηφίστηκε από τα δύο μεγάλα κόμματα και το ΛΑΟΣ.

Σύμφωνα λοιπόν με το άρθρο 36ν.3756/2009 (ΦΕΚ)53/Α2009: «Διαγράμματα που συνοδεύουν αποφάσεις του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ, Νομαρχών, ή Δημοτικών Συμβουλίων και δεν έχουν δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, αποστέλλονται για δημοσίευση στην ΕτΚ μαζί με τα κείμενα των πιο πάνω αποφάσεων και οι αποφάσεις αυτές έχουν αναδρομική ισχύ που ανα-

κής ανάπτυξης, δέκα περίπου έχουν χαρακτηριστεί διατηρητέοι παραδοσιακοί με Προεδρικό Διάταγμα, κάποιοι θεωρούνται πλέον αστικοί ή περιαιστικοί και το κυριότερο, έχουν αρχίσει ήδη να εκτελούνται οι μελέτες για τα ΣΧΟΟΑΠ του Νομού.

Είναι φανερό ότι η «ρύθμιση» της ζώνης των 800μ, μεθοδεύθηκε για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων συμφερόντων σε βάρος της προοπτικής για αειφόρο ανάπτυξη του τόπου. Ως κραυγαλέα περιφρόνηση της νομιμότητας, κολακεύει και συντηρεί μια ιδιαίζουσα τοπική νοοτροπία που θεωρεί παλληκαριά την περιφρόνηση των νόμων. Όμως, οι προεκτάσεις της αφορούν το σύνολο της ελληνικής κοινωνίας.

Αλίμονο αν το φαινόμενο γενικευθεί. Αλίμονο αν δεν αντιδράσουμε.

*

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΡΕΘΥΜΝΟΥ

Μειτευρωεκλογικό οικοδιήγημα: Χρονοτριβώντας στο παραβάν*

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ

- Λες να έπαθε τίποτα; Δε πας να δεις;

Υπό άλλες συνθήκες, η εικοσάλεπτη παραμονή του Θεόφιλου Μαρκάτου πίσω από το παραβάν του εκλογικού κέντρου, θα οδηγούσε σε καθυστέρηση της διαδικασίας. Αλλά η αίθουσα του σχολείου ήταν άδεια και ο νεαρός δικαστικός αντιπρόσωπος με τη γοητευτική (και εξόχως ευσυνείδητη) κοπέλα της εφορευτικής επιτροπής βαρούσαν μύγες. Για να ακριβολογούμε, φλερτάρανε. Ασύστολα. Μόνοι ήταν, τι να κάνουν; Ο Μαρκάτος δεν απορρυθμιζε τη ροή ψήφων, αλλά τη ροή λέξεων, βλεμμάτων που, προχωρημένο απόγευμα πλέον της 7ης Ιουνίου, είχαν αναβαθμιστεί σε μικρά διακριτικά χάδια. Εν ολίγοις, τους χάλγαγε τη ρομαντική ατμόσφαιρα.

Αν τόξερε, ίσως και να είχε επισπεύσει τη διαδικασία λήψης αποφάσεών του. Αποτελούσε όμως ακραία περίπτωση αναποφάσιστου ψηφοφόρου. Ήταν τόσο συνειδητοποιημένος πολίτης που είχε πάρει χαράματα το βαπόρι από το νησί να πάει στην ασφυκτικά ζεστή Αθήνα να ασκήσει το δικαίωμά του: όπως είχε διαπιστώσει βλέποντας στην τηλεόραση κάτι πολιτικές αναλύσεις, ανήκε στην ηλικιακή κατηγορία αν όχι των γεροντίων, πάντως των πρεσβυτέρων, όπου η «ροπή προς το ψηφίζεϊν» είναι, φαίνεται, αυξημένη. Αλλά δεν ήταν δα σαν κάτι υπερήλικες που είχε δει να ανεβαίνουν κούτσα κούτσα τα σκαλιά του σχολείου. Όχι, όχι. Αυτός ανήκε στη γενιά του Πολυτεχνείου. Και, όταν ήταν φοιτητής, ούτε στο όνειρό του δεν θα φανταζόταν πως, κάποια μέρα, θα ψήφιζε και μάλιστα για να εκπροσωπηθεί στο Ευρωκοινοβούλιο. Πού να διανοηθεί, το 1973, ότι τις τιμηρίες του δασκάλου του παλιά, στο ίδιο αυτό Δημοτικό σχολείο των παιδικών του χρόνων, αλλά και τα μετέπειτα βασανιστήρια της ΕΑΤ-ΕΣΑ, θα διαδέχονταν κάποτε μια βασανιστική απόφαση ψήφου!

Το δράμα του: είναι Αριστερός, αλλά (παραδόξως;) ουδόλως επιθυμεί τη διάλυση της ΕΕ, πολλώ μάλλον την αποχώρηση της Ελλάδας. Σε αυτό τον έχει επηρεάσει και η

φρέσκια διεισδυτική σκέψη του φίλου του Μιχάλη, που χάθηκε πρόσφατα και τον οποίον εκτιμούσε απέραντα. Συγχρόνως, έχει με τα χρόνια αποκτήσει περιβαλλοντικές ευαισθησίες αλλά και συνήθειες: λ.χ. του έχει γίνει έμμονη ιδέα και πάει ανελλιπώς όλα τα χαρτιά του, αλλά και εφημε-

ρίδες που βρίσκει στους συμβατικούς κάδους της γειτονιάς, στην ανακύκλωση. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί παρά να βλέπει με καλό μάτι τους Οικολόγους. Οι ίδιες οι δημοσκοπήσεις που τον κατατάσσουν κοντά στην Τρίτη Ηλικία, του λένε και άλλα: το κόμμα που συνήθως ψηφίζει θα βγάλει, λένε, μέχρι 2 Ευρωβουλευτές. Έχοντας διερευνή-

σει το ζήτημα, ανακάλυψε πως η δεύτερη υποψηφία πρεσβεύει απόψεις που πόρρω απέχουν από το να τον εκφράζουν. «Δηλαδή από συνήθεια; Από κεκτημένη ταχύτητα και μόνον να το ξαναρίξω εκεί;», αναρωτιέται κάθιδρος σαν κατάληξη ενός μακροσκελούς συλλογισμού, όπου πα-

ρεισφρέουν πλήθος εμβόλιμα στοιχεία. Σαν τι σκέψεις; Ιδού χαρακτηριστικά παραδείγματα: Α. Ας πάρουμε απόφαση ότι την τεχνολογία φυγείν αδύνατον και ότι ψηφίζουμε πλέον ΚΑΙ συνυπολογίζοντας τις περιρρέουσες δημοσκοπικές προβλέψεις: δηλαδή υπεισέρχονται στοιχεία τακτικής. Θέλουμε το τάδε κόμμα νάρθει πρώτο με μεγάλη διαφορά; Επιθυμούμε το δείνα να μπει στην Ευρωβουλή; Προσβλέπουμε κάποιο άλλο να βγάλει και δεύτερη έδρα; Εδώ επιστρατεύεται η Θεωρία των Παιγνίων! Νοθεύεται άραγε ή εμπλουτίζεται έτσι, με αυτήν τη «γνώση» του σκηνικού, η δημοκρατία; Β. Υπάρχουν από τη μια οι μονοθεματικοί αλλά πολυσυλλεκτικοί Οικολόγοι και, απ την άλλη, μια πολυθεματική αλλά μονοσυλλεκτική Αριστερά που βλέπει παντού «κινήματα» - ακόμα και εκεί που είναι αμφίβολο αν υπάρχουν. Γ. Θα ανακυκλωθεί άραγε όλο αυτό το χαρτομάνι των ψηφοδελτίων;

Η επισκόπηση και, κυρίως, η ενδοσκόπηση, όπου σαν μελλοθάνατος βλέπει όλη του τη ζωή να παρελαύνει μπροστά του, θα συνεχιζόταν κι άλλο, αν δεν τον διέκοπτε η εφορευτική νεανίς.

Είστε καλά; Θέλετε καμιά βοήθεια;

Όλα καλά! Όλα καλά! Τελειώνω!, απαντάει αμήχανα, με ένα μείγμα ντροπής και ενοχής, μέσα από το παραβάν. Και νιώθοντας σαν ηλικιωμένος ή σαν άτομο με ειδικές ανάγκες, βάζει μάνι μάνι το ψηφοδέλτιο στο φάκελο. Το ένα πλοίο το έχασε, αλλά προφταίνει το επόμενο. Φτάνοντας στο νησί, ο Μαρκάτος θα βουτήξει για να ξεπλυθεί από τον ιδρώτα και να απαλλαγεί από τον ανεμόμυλο της σκέψης του. Το ίδιο βράδυ το καβουρδισίρι του μυαλού του θα ξαναπάρει μπρος: Λ.χ., χαμογελώντας πικρά, απ' αφορμή την αποχή ρεκόρ, θα αποφανθεί: Σε αυτό τουλάχιστον συγκλίνουμε με την Ευρώπη.

Την ίδια στιγμή, έχοντας κάνει καταμέτρηση σε χρόνο ρεκόρ, ο δικηγόρος και η καλλίγραμμη κόρη της εφορευτικής, τα πίνουν σε ένα μπαρ, έχοντας γυρισμένη επιδεικτικά την πλάτη στα πάνελ της τηλεόρασης.

- Περίεργος αυτός ο τύπος που άραξε στο παραβάν. Θυμάσαι; Τι λες να ψηφίσει; *

* Ορισμένοι κριτικοί της λογοτεχνίας διατείνονται ότι ο τίτλος αυτός παραπέμπει στο Οικοδιήγημα Χρονοτριβώντας στο λιοτριβείο, Δαίμων της Οικολογίας, Ιανουάριος 2006

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ADAM FORBES

Διατροφικοί Πολιτισμοί Απόλαυση, Γεύση και Ευημερία

ΒΑΣΩ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο νεαρός Αμερικανός γεωπόνος Adam Forbes, ολοκλήρωσε τον πρώτο κύκλο σπουδών σε πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας. Με πανεπιστημιακή υποτροφία λόγω αριστείας, συνεχίζει τώρα τις έρευνες του σε διάφορα μέρη του πλανήτη καταγράφοντας πολιτιστικές αγροτικές συνήθειες μέσω συνεντεύξεων και παρατήρησης. Έχει ήδη επισκεφθεί το Περού, την Αιθιοπία, την Ταϊλάνδη, την Ινδία, την Ιταλία και φέτος το καλοκαίρι βρίσκεται στην Ελλάδα, επισκεπτόμενος χωριά και αγροκτήματα μεταξύ των οποίων και το χωριό του προπάππου κοντά στη Μεγαλόπολη. Τον ενδιαφέρει η αποκεντρωμένη διατήρηση της αγροτικής βιοποικιλότητας, όχι μόνο ως στόχος αλλά και ως πολιτισμός. Είναι εντυπωσιασμένος από το διεθνές κοινωνικό κίνημα διάσωσης ανταλλαγής και διατήρησης σπόρων από παλιές ξεχασμένες ποικιλίες. Στο Παρανέστι Δράμας, επισκέφθηκε την εναλλακτική οργάνωση Πελίτι και τον ιδρυτή της Παναγιώτη Σαϊνατούδη με τον οποίον αισθάνομαι, ότι βρίσκονται στο ίδιο μήκος κύματος. Συντονίζονται σε μια αισιόδοξη και θετική στάση ζωής που προωθεί στην πράξη τις ιδέες τους με ηπιότητα αλλά και απίστευτη επιμονή, δημιουργώντας ή υποστηρίζοντας τα αντίστοιχα κοινωνικά κινήματα, χωρίς ίχνος οργής ή επιθετικότητας για τους έχοντες αντίπαλες ή διαφορετικές, ιδέες.

Στο πανεπιστήμιο στη νότια Καλιφόρνια, ο Άνταμ είχε αναβιώσει τον παρατημένο πανεπιστημιακό λαχανόκηπο και είχε προωθήσει την ιδέα της στενότερης σχέσης των πολιτών με την παραγωγή και τους σπόρους. Ταυτόχρονα είχε μελετήσει σε βάθος την κακή πλευρά της σημερινής παγκοσμιοποίησης όπως π.χ. τις εντατικές μονοκαλλιέργειες και την αρνητική επίδραση της εξάπλωσής της στη βιοποικιλότητα. Ο Άνταμ, αντιμετωπίζει την διατροφή ως πολιτισμό. Καταγράφει την αποκεντρωμένη προστασία των σπόρων μελετώντας και όλα τα κοινωνικά της χαρακτηριστικά. Απολαμβάνει το διεθνές κοινωνικό κίνημα προστασίας των τοπικών διατροφικών πολιτισμών, μέσω συνταγών, διατήρησης και επαναφύτευσης σπόρων και παλιών ποικιλιών που αλλιώς θα χάνονταν. Είναι επίσης γοητευμένος από όλα τα κοινωνικά και πολιτιστικά στοιχεία που συνδέονται με αυτή τη στάση ζωής. Βλέπει την διατήρηση των παλιών ποικιλιών, ως απόλαυση, αλλά και ως εγγύηση για το μέλλον.

Μου μίλησε με παραδείγματα από τις εμπειρίες του. Στη Νότια Καλιφόρνια εντόπισε και καλλιέργησε σπόρους ιδιαίτερα ανθεκτικούς στην έλλειψη νερού, από παλιές ποικιλίες από φασόλια, ντομάτες και κολοκύθες. Με το αρχικό φύτεμα μέχρι να εγκατασταθούν τα φυτά μου είπε, χρειάζονται κάποιο περιορισμένο πότισμα ενώ στη συνέχεια δεν έχουν απολύτως καμιά

ανάγκη για νερό. Η καλλιέργεια του πανεπιστημιακού λαχανόκηπου πρόσφερε στον φοιτητή - γεωπόνο μια πολύτιμη εμπειρία σχετικά με τις αρετές ορισμένων παλιών προσαρμοσμένων ποικιλιών που είναι κτήμα όλων μας. Πρόκειται για δημόσιο πλούτο. Κάθε περιοχή έχει τις προσαρμοσμένες ποικιλίες της με πληθώρα χαρακτηριστικών που μας ενδιαφέρουν - όπως π.χ. μια ιδιαίτερη γεύση ή αντοχή στη ζέση, στην ξηρασία κλπ - μας λέει ο Άνταμ, αρκεί να ψάξουμε και να πειραματιστούμε με το φύτεμα και τη διατήρηση των σπόρων.

Ο Adam ενημερώνεται για το τοπικό καλαμπόκι στην Ινδία από σοφή γυναίκα που το όνομά της είναι «Σπόρος»

Ιταλία

Ο Άνταμ μου μίλησε για συγκεκριμένη φάρμα που επισκέφθηκε στην περιοχή της Ούμπρια, όπου καλλιεργούνται παλιές ποικιλίες φακής φασολιών και σιταριού χωρίς καθόλου πότισμα. Οι εισροές ελάχιστες οι αποδόσεις μικρές. Αρχικά τα έσοδα δεν θα έφθαναν για να ζήσει σε δυτικό επίπεδο, η αγροτική οικογένεια. Γι αυτό κάνουν και τοπική παραγωγή ζυμαρικών με αποτέλεσμα να έχουν πλέον ικανό εισόδημα.

Αυτοί που σώζουν και αναπαράγουν σπόρους στην Ιταλία το κάνουν για να χαίρονται τη γεύση που είναι καλλίτερη, επίσης για να διατηρούν τις παραδόσεις

επειδή αυτό τους ευχαριστεί και γενικότερα για την απόλαυση. Επί πλέον το πολιτιστικό διατροφικό κίνημα SLOW FOOD είναι πολύ δυνατό, για αυτούς δεν είναι θέμα επιβίωσης αλλά θέμα πολιτισμού. Στη Ιταλία ο Άνταμ συνάντησε μια ερευνήτρια που μελετά τις παλιές ποικιλίες φρούτων έτσι όπως εικονίζονται στις παλιές αγιογραφίες των εκκλησιών.

Ινδία

Και στη Ινδία απολαμβάνουν τη γεύση, αλλά επειδή το 75% του πληθυσμού είναι αγρότες, η διατήρηση σπόρων ντόπιων ποικιλιών είναι κυρίως θέμα επιβίωσης και ίσως ο μόνος τρόπος να μπορούν οι αγρότες να ζουν από τη γη τους και να μην πεινούν. Το αντίστοιχο κοινωνικό κίνημα έχει γιγαντωθεί, ο Άνταμ παραβρέθηκε σε συνάντηση δικτύου που αποτελείται από 5000 αγρότες. Τα τελευταία 5 χρόνια, μας είπε, οι αυτοκτονίες αγροτών έχουν πολλαπλασιαστεί. Καθώς μετά από το κατάλληλο μάρκετινγκ, έχουν υιοθετήσει σπόρους που απαιτούν μεγάλες εισροές (συμβατικά και μεταλλαγμένα υβρίδια), καθώς δεν έχουν το ρευστό για να ανταπεξέλθουν σε αυτές τις επενδύσεις, υπερχρεώνονται και έτσι έρχονται σε τραγικό αδιέξοδο και τελικά αυτοκτονούν. Για τον φτωχό αγρότη που δεν έχει ρευστό, η ντόπια ποικιλία του προσφέρει μικρότερη αλλά σταθερή σοδειά, με ελάχιστες εισροές στις οποίες με την εργασία του έχει τη δυνατότητα να ανταπεξέλθει. Συνειδητοποιώντας το πρόβλημα, εντελώς πρόσφατα η κυβέρνηση άρχισε πλέον να υποστηρίζει το κίνημα των ντόπιων σπόρων, χρηματοδοτών-

► ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

τας και τις μικρές τοπικές τράπεζες σπόρων που συνεχώς δημιουργούνται.

Τράπεζες Σπόρων

Για να μη χαθεί ο γενετικός πλούτος των παλιών ποικιλιών που αποτελεί πολύτιμη πηγή για βελτίωση των μελλοντικών σπόρων, για ενδεχόμενες θεραπευτικές ιδιότητες, για αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών κλπ, ιδρύονται συνεχώς μικρές και μεγάλες τράπεζες σπόρων με απόγειο την τεράστια τράπεζα που δημιουργείται κάτω από τους πάγους στη Νορβηγία. Ο Άνταμ δεν είναι αντίθετος προς αυτές τις πρακτικές, θεωρεί όμως την παράλληλη ζωντανή διατήρηση μέσω συνεχούς αναπαραγωγής και επιλογής ακόμα πιο πολύτιμη. Μια τράπεζα μπορεί να έχει σπόρους από τη δεκαετία του 60 μας λέει, πώς θα προσαρμοσθούν στις σημερινές καλλιεργητικές συνθήκες που έχουν αλλάξει; Σε μια έσοχατη ανάγκη η Τράπεζα της Νορβηγίας θα είναι πολύτιμη, αλλά βέβαια οι σπόροι θα πάρουν πολύ χρόνο για να αποδώσουν. Αντίθετα ένας ζωντανός σπόρος που αναπαράγεται συνεχώς και διαδίδεται μαζί με τη γνώση της διαχείρισής του, προσαρμόζεται σταδιακά στα νέα κλιματικά δεδομένα και έτσι προσφέρει καλύτερες λύσεις για την αντιμετώπιση των κλιματικών αλλαγών. Ο Άνταμ προτιμά την μικρή αποκεντρωμένη κλίμακα. Δίνει την αμέριστη υποστήριξή του στις μικρές τοπικές τράπεζες σπόρων που δημιουργούνται από τοπικά κινήματα σε όλη την υψήλιο συμπεριλαμβανομένης και της Ινδίας και των ΗΠΑ.

Παλιές ποικιλίες και υβρίδια

Η κύρια διαφορά μεταξύ υβριδίων και παλιών ποικιλιών είναι ότι οι παλιές ποικιλίες έχουν μεν μικρότερες αποδόσεις αλλά δεν απαιτούν μεγάλες εισροές σε λιπάσματα και φυτοφάρμακα ενώ ταυτόχρονα είναι προσαρμοσμένες στις δύσκολες συνθήκες ενός τόπου. Ένα υβρίδιο μπορεί να έχει πολύ μεγάλη απόδοση μια χρονιά και πολύ μικρότερη την επομένη. Το υβρίδιο απαιτεί μεγάλες εισροές, κάτι που σημαίνει ότι ο αγρότης πρέπει να επενδύσει σε χρήμα. Για τους φτωχούς και τους μικρομεσαίους καμιά φορά αυτό είναι πολύ δύσκολο έως αδύνατον. Μια ακόμα πιο σημαντική διαφορά, έχει να κάνει με τη δυνατότητα προσαρμογής στις δυσκολίες όπως πχ οι ξηρασίες και η ζέστη (προβλήματα που θα επιδεινωθούν λόγω κλιματικής αλλαγής). Για τον Άνταμ οι παλιές ντόπιες ποικιλίες εκτός από γνώση και πολιτισμό αποτελούν εγγύηση επιβίωσης γιατί είναι προσαρμοσμένες στα διάφορα μικροκλίματα. Αν τις κρατήσουμε ζωντανές με το φύτεμα, θα συνεχίσουν να προσαρμόζονται στις επερχόμενες κλιματικές αλλαγές.

Επειδή ο Άνταμ έχει πάθος για την προστασία των παλιών ποικιλιών, τον ρώτησα και εγώ απλοϊκά κατά πόσον τοποθετείται εναντίον της χρήσης των σημερινών υβριδίων από τα οποία σε συντριπτική πλειοψηφία προέρχεται πλέον η τροφή μας.

Υπάρχουν περιπτώσεις μου εξήγησε, που τα υβρίδια λειτουργούν προς όφελος του αγρότη όπως πχ τα υβρίδια πατάτας σε κάποιες πεδιάδες του Περού που επισκέφθηκε, όπου υπάρχει επάρκεια νερού και επάρκεια ρευστού και έτσι μπορούν οι αγρότες να αγοράζουν τις απαιτούμενες εισροές (λιπάσματα και φυτοπροστασία) και να είναι ευχαριστημένοι με τις αποδόσεις. Σε άλλες περιπτώσεις όμως, θεωρεί τη χρήση υβριδίων παράλογη, όπως πχ σπόροι που αναπτύχθηκαν σε υγρές περιοχές πωλούνται για φύτευση και στις ξηρές, με αποτέλεσμα αυτά τα φυτά να χρειάζονται πολύ μεγάλες ποσότητες νερού και η καλλιέργεια να είναι ασύμφορη, πχ στα οροπέδια του Περού με μικρή επάρκεια νερού, οι παλιές ντόπιες ποικιλίες είναι απαραίτητες για να κρατηθεί ο αγρότης κοντά στη γη του, αλλιώς δεν επιβιώνει.

Τα ταξίδια του Άνταμ και η επαφή του με τόσους πολλούς διαφορετικούς

αγρότες φούντωσαν το κέφι του για τη διατήρηση των παλιών ποικιλιών αλλά μείωσαν το πάθος του για πρακτικές έντονου ακτιβισμού. Είδε ότι πρέπει να είσαι έτοιμος να καταλάβεις και να γεφυρώσεις χωρίς επιθετικότητα αλλά με κατανόηση.

Επίλογος

Όταν τέλειωσε η κουβέντα μας, είχα πάρει μια ένεση αισιοδοξίας για αυτό κοινωνικό κίνημα αποκεντρωμένης διαχείρισης και ζωντανής διάδοσης των ντόπιων σπόρων για την δικτύωση των μικρομεσαίων αγροτών για την απόλαυση που προσφέρουν οι παραδοσιακές γεύσεις και τα πολιτιστικά στοιχεία που τις συνοδεύουν.

Σκεφτόμουν επίσης το σημερινό διατροφικό τοπίο που αποτελείται από ταυτόχρονη υπερπαραγωγή σε συνδυασμό με οδυνηρή πείνα. Ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι πεινούν και πάρα πολλοί από αυτούς είναι φτωχοί αγρότες ή πρώην αγρότες που εγκατέλειψαν τη γη γιατί δεν τα έβγαζαν πέρα. Η υπερπαραγωγή δεν έλυσε το πρόβλημα της πείνας. Πώς ήταν το προηγούμενο διατροφικό τοπίο; Παλιότερα σε όλον τον πλανήτη, φυσικά και στην Ελλάδα, οι αγρότες ήξεραν καλά την τέχνη διατήρησης σπόρων για επαναφύτευση. Έτσι όλες οι παλιές ντόπιες προσαρμοσμένες ποικιλίες φυτών, μετά από προσεκτική επιλογή αυτών που είναι πιο ανθεκτικές εκ μέρους του αγρότη, ξαναφυτεύονταν κάθε χρόνο και με την επόμενη σοδειά υπήρχε και παραγωγή φρέσκου σπόρου, ακόμα περισσότερο προσαρμοσμένου στις τοπικές συνθήκες και έτοιμου να ανταπεξέλθει σε αντιξοότητες.

Φωτογραφία του Adam από το ταξίδι του στα πομακοχώρια της Βορείου Ελλάδας

Στο δυτικό κόσμο, με τα υβρίδια που δημιουργήθηκαν στα εργαστήρια και διαδόθηκε η χρήση τους (εδώ δεν αναφερόμαστε ειδικά στα «μεταλλαγμένα») αυτές οι γνώσεις σχετικά με τις αρετές των παλιών ποικιλιών και τη διατήρησή τους χάθηκαν, καθώς ο ρόλος του σποροφύλακα έχει μετατεθεί σχεδόν αποκλειστικά σε εταιρίες. Στον αναπτυσσόμενο κόσμο οι γνώσεις καλά κρατούν αλλά βέβαια συνεχώς υποχωρούν λόγω «εκσυγχρονισμού». Σε παγκόσμιο επίπεδο, η αρχική «εισβολή» των εταιριών δεν ενόχλησε κανέναν καθώς μας πρόσφεραν υβριδικούς σπόρους με χαρακτηριστικά αυξημένης παραγωγικότητας. Σιγά σιγά όμως άλλαξε η κλίμακα- μην ξεχνάμε ότι η δημο-

κρατία είναι και θέμα κλίμακας. Οι εταιρίες σπόρων γιγαντώθηκαν έγιναν ολιγοπώλια, οι περισσότερες εξαγοράστηκαν από αυτές που πωλούν αγροχημικά και επί του παρόντος, υιοθετούν μάρκετινγκ που προωθεί τα αγροχημικά και τα υβρίδια μαζί, άσχετα από τις τοπικές συνθήκες. Στην άκρη αυτής της πορείας βρίσκουμε τα μεταλλαγμένα που σε ποσοστό 75% είναι συνδεδεμένα με συγκεκριμένα αγροχημικά.

Διάφοροι γραβατωμένοι που μιλούν για δημοκρατία σε καλογουαλισμένες αίθουσες ξενοδοχείων, δεν έχουν πάρει πρόφαση από πού ουσιαστικά απειλείται η δημοκρατία, δεν έχουν πάρει πρόφαση ποια είναι η σχέση της με την αποκεντρωμένη διαχείριση του πλούτου των σπόρων που αισιόδοξα μας προτείνει ο Άνταμ και οι αντίστοιχες κοινωνικές οργανώσεις όπως πχ. το Πελίτι.

Διάφοροι καλοθελητές, μας υπόσχονται πανάκριβους πατενταρισμένους σπόρους για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της κλιματικής αλλαγής, αλλά καμιά φορά η λύση είναι πιο κοντά και πιο απλή.

Οι παλιές ποικιλίες -ας τις αποκαλέσουμε γονείς των υβριδίων- αποτελούν έναν απίστευτο πλούτο που ανήκει στο κοινωνικό σύνολο. Η γνώση και η απόλαυση της αναπαραγωγής τους και της διαχείρισης αυτού του πλούτου θα θέλαμε να μείνει αποκεντρωμένη, στα χέρια όλων μας

ΥΓ. Για τις εμπειρίες του Άνταμ από το ταξίδι του στην Ελλάδα, Πελοπόννησο, Αθήνα, Ικαρία Β. Ελλάδα και Πομακοχώρια, θα επανέλθουμε Μπορείτε να παρακολουθήσετε τα ταξίδια του στο ιστολόγιο <http://forbesfarmer.blogspot.com>.

Η επιτυχία των Γάλλων Οικολόγων και ο Κον Μπεντί

ΒΑΣΙΛΗΣ ΠΑΠΑΚΡΙΒΟΠΟΥΛΟΣ

Την επαύριο των ευρωκλογών, όλη η Ευρώπη μιλούσε για την επιτυχία των Γάλλων Οικολόγων, καθώς κατέλαβαν την τρίτη θέση και σχεδόν ισοψήφισαν με τους Σοσιαλιστές (16,3% έναντι 16,8%) οι οποίοι υπέστησαν συντριπτική ήττα. Ωστόσο, όταν στις αρχές του 2008 ο Ντανιέλ Κον Μπεντί έκανε τις πρώτες νύξεις για το σχέδιό του, σχεδόν όλοι (ανάμεσά τους και ο υπογράφων) μίλησαν για την απόλυτη εκλογική αρπαχτή, η οποία ήταν καταδικασμένη σε πλήρη αποτυχία. Πράγματι, αυτός ο πανέξυπνος, χαρισματικός –αλλά και εξαιρετικά πολιτικά αμφιλεγόμενος– Ευρωπαίος (Γαλλογερμανός, ευρωβουλευτής στο παρελθόν των Γάλλων Πράσινων, αλλά και των Γερμανών, και πρώην αντιδήμαρχος της Φρανκφούρτης) σκόπευε να ηγηθεί στις ευρωεκλογές ενός σχήματος με την επωνυμία Ευρώπη-Οικολογία, το οποίο θα περιλάμβανε τους εξής:

- τον Ζοζέ Μποβέ τον ελευθεριακό αγροτοσυνδικαλιστή, σφοδρό πολέμι της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης και υποψήφιο στις προεδρικές εκλογές του 2007 των altermondialistes (των υπέρμαχων της εναλλακτικής παγκοσμιοποίησης), ακτιβιστή της οργάνωσης αγροτών Via Campesina, δημιουργό της οργάνωσης των Εθελοντών Θεριστών η οποία εντοπίζει και καταστρέφει τις καλλιέργειες γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, και πρωταγωνιστή επιθέσεων ακτιβιστών κατά εστιατορίων Mac Donald's, τα οποία θεωρεί κατ' εξοχήν εκπροσώπους της malbouffe (σκουπιδοφαία) και του αγροτοβιομηχανικού συμπλέγματος.

- το κόμμα των Γάλλων Πρασίνων, του οποίου οι θέσεις είναι από τις ριζοσπαστικότερες στην Ευρώπη (στο πρόγραμμά του κυρίαρχη θέση έχει εδώ και μερικά χρόνια η «αποανάπτυξη»¹) και το οποίο θεωρείται πολύ πιο αριστερό από τον Κον Μπεντί· ωστόσο, παρά την επιτυχημένη παρουσία του στη γαλλική πολιτική σκηνή τις δύο τελευταίες δεκαετίες, στις προεδρικές εκλογές του 2007 είχε καταβαραθρωθεί (1,57%, το μικρότερο ποσοστό του από το 1974, όταν η οικολογία ήταν ακόμα μια άγνωστη υπόθεση), ενώ οι σχετικά ικανοποιητικές επιδόσεις τους στις βουλευτικές και δημοτικές εκλογές (όπου ισχύει απόλυτο πλειοψηφικό σύστημα) που ακολούθησαν, προέκυψαν από τη συνεργασία τους με τους Σοσιαλιστές, θέμα που διαχάζει εξαιρετικά το κόμμα. Τον τελευταίο καιρό, οι Πράσινοι είχαν βυθιστεί σε μια εσωστρέφεια η οποία επιδεινώνονταν από την ύπαρξη πολλών τάσεων, τις έριδες και τους βυζαντινισμούς, καθώς κι από ένα ιδιαίτερα περίπλοκο –έως και αρτηριοσκληρωτικό για ορισμένους– σύστημα συλλογικής λειτουργίας, μείγμα γραφειοκρατίας και αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών.

- στελέχη της Greenpeace (όπως ο Γιάν Ζαντό, ο πρώην «νούμερο δύο» της οργάνωσης, υπεύθυνος για τις αντιπυρηνικές εκστρατείες της) και διάφορων άλλων οικολογικών, περιβαλλοντικών και φυσιολατρικών οργανώσεων όπως η France nature Environnement, καθώς και ακτιβιστές από τα κοινωνικά κινήματα.

- την πρώην δικαστικό Εύα Ζολύ, η οποία έγινε διάσημη όταν αρνήθηκε να συγκαλύψει πολυκροτες υποθέσεις διαφθοράς, διεξάγοντας ανακρίσεις εναντίον μεγάλων ονομάτων της πολιτικής και της οικονομικής και προφυλακίζοντας αρκετούς από αυτούς και η οποία σήμερα ασχολείται ενεργά με το ζήτημα των φορολογικών παραδείσων που προσφέρουν «νόμιμες» –αλλά ελάχιστα ηθικές– δυνατότητες φοροδιαφυγής στους πλούσιους ή σε όσους επιθυμούν να αποκρύψουν «μαύρα εισοδήματα».

- τον Νικολά Υλό και την ομάδα του. Ο παρουσιαστής της οικολογικής εκπομπής Ushuaïa στο μεγαλύτερο κανάλι της χώρας είναι εξαιρετικά δημοφιλής και έχει βάλλει ως στόχο να «οικολογικοποιήσει» ολόκληρη την πολιτική ζωή της Γαλλίας. Ωστόσο, από πολλούς αριστερούς και οικολόγους θεωρείται δεξιός και υπερβολικά χλιαρός, φίλος του Σαρκοζί και των καναλαρχών, «περσόνα των μίντια» και άτομο που εμπορευματοποιεί την οικο-

λογία. Σε κάθε περίπτωση, το παρακάτω γεγονός είναι ενδεικτικό της επιρροής του: όταν ο Σαρκοζί θέλησε τον Απρίλιο του 2009 να συνεχίσει την «διεύρυνση» του (υπουργοποίηση ή ανάθεση αξιωμάτων σε αποστάτες από το χώρο των Σοσιαλιστών) με τον «αιρετικό» Κλοντ Αλέγκρ (ένα είδος αξιοπρεπέστερου Πάγκαλου, πρώην Υπουργό Παιδείας που εξακολουθεί να αποτελεί το κόκκινο πανί για ολόκληρη την εκπαιδευτική κοινότητα), ο Υλό θύμισε ότι ο Αλέγκρ συγκαταλεγόταν σε εκείνους που αμφισβητούσαν τη σημασία του φαινομένου του θερμοκηπίου και δήλωσε ότι, με την υπουργοποίησή του, ο Σαρκοζί στέλνει απλουστάτα σε κάθε οικολογικά ευαίσθητο πολίτη το εξής μήνυμα: «Άει γαμ...». Αμέσως, από τους κύκλους της προεδρίας σταμάτησε και η παραμικρή συζήτηση περί υπουργοποίησης. Πάντως, ανεξάρτητα των όσων λέγονται γι' αυτόν, όταν τον Ιανουάριο του 2008 ο Ζοζέ Μποβέ και πολλοί ακτιβιστές είχαν οργανώσει μεγάλη απεργία πείνας για να εμποδίσουν την αδειοδότηση της καλλιέργειας γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, ο Υλό τους είχε συμπαρασταθεί κι είχε συμμετάσχει στη δράση τους.

Όμως, η σύνθεση όλης αυτής της «διαφορετικότητας», «η συσπείρωση στην οποία η πολλαπλότητα των διαδρομών των συμμετεχόντων παράγει, αφενός κοινές αξίες και όχι προσωπικές φιλοδοξίες, και, αφετέρου, ένα πρόγραμμα στο οποίο οι πεποιθήσεις του καθενός γίνονται πηγή διαλόγου κι ανταλλαγών με τους άλλους, χωρίς σεχταριστική εκτροπή»² γινόταν ακόμα δυσκολότερη από την απόφαση του Κον Μπεντί να επικεντρωθεί ολόκληρη η προεκλογική εκστρατεία αυτού του νέου σχήματος στην Ευρώπη και στα ευρωπαϊκά ζητήματα. Πράγματι, το 2005, κατά τη διάρκεια του δημοψηφίσματος για το Ευρωσύνταγμα, ο Κον Μπεντί ήταν ένας από τους πλέον θερμούς υπέρμαχους του ΝΑΙ, ο Μποβέ ένας από τους πρωταγωνιστές της –απρόσμενης– νίκης του ΟΧΙ, ενώ αυτό το ζήτημα είχε προκαλέσει τεράστιες τριβές στο εσωτερικό των Πρασίνων! Πόσο μάλλον που –σύμφωνα με τους πολιτικούς αναλυτές και τον υπόλοιπο πολιτικό κόσμο– η Ευρώπη ήταν ένα πολύπλοκο και βαρετό ζήτημα για το οποίο η κοινή γνώμη αδιαφορούσε εντελώς. Γι' αυτόν τον λόγο, η προεκλογική εκστρατεία των υπόλοιπων κομμάτων, η οποία άρχισε με εξαιρετική καθυστέρηση, επικεντρώθηκε (τι πρωτότυπο!) στα εσωτερικά ζητήματα, ενώ οι δύο μεγαλύτεροι χαμένοι των εκλογών (το Σοσιαλιστικό Κόμμα και το κεντρώο Modem) περιορίστηκαν σε μια καθαρά αντισαρκοζική εκστρατεία.

Τελικά, ευοδώθηκαν οι διαπραγματεύσεις για τη συγκρότηση και τη λειτουργία του σχήματος που ξεκίνησαν στις αρχές Μαΐου του 2008. Σύμφωνα με τον Μποβέ, σημαντικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έπαιξε το γεγονός ότι, «στους οικολογικούς αγώνες όπου είχαν συναντηθεί στο παρελθόν, καθένας είχε ρίξει όλο του το ειδικό βάρος, σεβόμενος τους υπόλοιπους» αλλά και το γεγονός ότι «κάναμε την επιλογή της συνάντησης, της συνεννόησης, του ξεκαθαρίσματος των αποκλίσεων μέσα από τον διάλογο, και της προσπάθειας

► ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

για ένα κοινό όραμα. Όταν έχεις κολλημένο το μάτι σου στον καθρέφτη του αυτοκινήτου κοιτώντας πίσω σου, δεν βλέπεις τι υπάρχει μπροστά σου».

Αντί για τον Υλό συμμετέχουν στενοί συνεργάτες του με επικεφαλής τον Ζαν Πολ Μπεσέ, ενώ το συνέδριο των Πρασίνων, όχι μόνο ενέκρινε τη συμμετοχή στο σχήμα, αλλά δέχθηκε επίσης και ότι το κόμμα τους –η συντριπτικά μεγαλύτερη συνιστώσα του εγχειρήματος- θα είχε τη μειοψηφία στην επιτροπή συντονισμού του εκλογικού αγώνα. Οι τέσσερις από τις έξι τάσεις και οι περισσότερες προσωπικότητες του κόμματος (η γενική γραμματέας Σεσίλ Ντιφλό, οι βουλευτές Νοέλ Μαμέρ και Υβ Κοσέ, ο αντιδήμαρχος του Παρισιού Ντενί Μποπέν, ο απερχόμενος ευρωβουλευτής Αλαίν Λιπιέτς) τάχθηκαν υπέρ του εγχειρήματος της «επανάδρυσης της πολιτικής οικολογίας» συγκεντρώνοντας 65%. Η πρόταση της πρώην ηγέτιδας του κόμματος Ντομινίκ Βουανέ για «οικολογική επανάδρυση της αριστεράς» με «προνομιακή συνεργασία με τους Σοσιαλιστές» συγκέντρωσε 26%, ενώ η αριστερή πτέρυγα του κόμματος που απέρριπτε και τις δύο παραπάνω προοπτικές μονάχα 12%.

Η προεκλογική εκστρατεία του σχήματος άρχισε ήδη ...από το φθινόπωρο του 2008. Πολύ γρήγορα δημιουργήθηκαν 5.000 τοπικές επιτροπές που ανέλαβαν την προεκλογική εκστρατεία υπό τον συντονισμό της επιτροπής συντονισμού του εκλογικού αγώνα (comité d'animation et de pilotage) στο οποίο εκπροσωπούσαν οι πάντες. Δεν άργησαν να προσελκύσουν πολύ κόσμο (ανένταχτους κομματικά ενεργούς πολίτες, ακτιβιστές, συμπαθούντες την οικολογία...) οι οποίοι γοητεύονταν από τη δυναμική που δημιουργούσε αυτό το ενωτικό εγχείρημα.

Το πρόγραμμά τους συνοψιζόταν στις φράσεις «Εναλλακτική λύση δεν είναι ο οικονομικός φιλελευθερισμός, αλλά η οικολογία», «Οικολογική και κοινωνική Ευρώπη των πολιτών» και «Ναι, η Ευρώπη μπορεί να μας βοηθήσει να βγούμε από την κρίση». Πρόβλεπαν δε αναλυτικά το πλήθος των δράσεων που μπορούν να επιχειρηθούν αν υπάρξει η πολιτική βούληση, ακόμα και με το σημερινό –καθόλου ικανοποιητικό πράγματι- θεσμικό πλαίσιο της Ένωσης.

Ανάμεσα στις θέσεις που προβλήθηκαν ήταν η απομάκρυνση από την αντιοικολογική ιδεολογία του παραγωγισμού που χαρακτηρίζει τόσο τη δεξιά όσο και την αριστερά (μάλιστα, για τον Μποβέ η οικολογία είναι εντελώς ασύμβατη με τον καπιταλισμό), η ιστορική ευκαιρία για τον αναπροσανατολισμό της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής προς όφελος των αγροτών, των καταναλωτών, της ποιότητας των τροφίμων και του περιβάλλοντος.³ Σε πρώτη φάση, προτεινόταν η σύναψη από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες –με κοινό επιτόκιο για όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, και με την εγγύηση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας- ενός δανείου 1 τρισεκατομμυρίου ευρώ για τη χρηματοδότηση του οικολογικού μετασχηματισμού του υπάρχοντος οικονομικού και κοινωνικού μοντέλου,⁴ καθώς και η θέ-

οπισσ, τόσο ενός αξιοπρεπούς κατώτατου εισοδήματος, όσο και ενός ανώτατου επιτρεπόμενου εισοδήματος, έτσι ώστε να περιορίζονται οι ακραίες κοινωνικές ανισότητες.

Όσον αφορά τους ευρωπαϊκούς θεσμούς, πρότειναν τη δημιουργία ενός πραγματικού ευρωσυντάγματος, συνταγμένο από τους πολίτες της Ευρώπης με βάση τις αξίες που τους ενώνουν και όχι τις νεοφιλελεύθερες απόψεις, τη δημιουργία πανευρωπαϊκών δημοψηφισμάτων για τα σοβαρά ζητήματα της Ένωσης, την εκλογή του προέδρου της Επιτροπής από τους πολίτες, και την αλλαγή του τρόπου εκλογής των ευρωβουλευτών, με βάση πολιτικούς σχηματισμούς που θα λειτουργούν σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.⁵

Παρά τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, η Ευρώπη-Οικολογία δεν παραμέλησε και τα ζητήματα εσωτερικής πολιτικής: έτσι, δεν δίστασε να

έρθει σε αντιπαράθεση με ολόκληρο το πολιτικό φάσμα, από την άκρα δεξιά ως το ΚΚΓ, όταν αρνήθηκε να συνταχθεί με το λαϊκίστικο αίτημα των ψαράδων να χαλαρώσουν οι ποσοτώσεις των αλιευμάτων που δικαιούνται, εξηγώντας ότι, μακροπρόθεσμα, η υπεραλίευση θα οδηγήσει, τόσο στην εξαφάνιση, τόσο των ψαριών, όσο και των ψαράδων. Επίσης, αίσθηση προκάλεσε η θέση ότι, σε μια πόλη όπως το Παρίσι, με τα πανάκριβα νοίκια και με τους ιδιοκτήτες να νοικιάζουν μονάχα σε όσους έχουν μια «καλή δουλειά», «η κοινή λογική προστάζει την επίταξη των 40.000 κενών διαμερισμάτων καθώς και των κενών συγκροτημάτων γραφείων, έτσι ώστε να επιτευχθεί η στέγαση των ατόμων που έχουν πληγεί από την κρίση και από τις επισφαλείς συνθήκες εργασίας». Τόνισαν επίσης ότι, εάν η κυβέρνηση είχε εφαρμόσει τις λεπτομερείς οικολογικές προτάσεις του προγράμματός τους, τα νοικοκυριά θα είχαν εξοικονομήσει 36 δισ. ευρώ που διέθεσαν για καύσιμα και θέρμανση (αυξάνοντας αντίστοιχα την αγοραστική τους δύναμη).

Ιδιαίτερα θετική εντύπωση δημιούργησε το γεγονός ότι υποψήφιοι ευρωβουλευτές ήταν μερικές από τις σημαντικότερες προσωπικότητες του χώρου που είχαν δεσμευτεί ότι θα ολοκληρώσουν τη θητεία

τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αντίθετα από τα υπόλοιπα κόμματα όπου τα ψηφοδέλτιά τους, είτε «κοσμούνταν» από στελέχη πρώτης γραμμής που θα παραιτούνταν λίγο αργότερα (για παράδειγμα σημαντικό υπουργό του Σαρκοζί, ο εκπρόσωπος του Σ.Κ. ή η αντιπρόεδρος του κεντρώου Modem), είτε χρησίμευαν ως καταφύγιο για αποτυγχόντες ή ως «χρυσώμα του χαπού» για αποτυχημένους που απομακρύνονταν (όπως η πολυσυζητημένη πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης Ρασίντα Ντατί).

Επίσης, θετικά λειτούργησε και το πάθος με το οποίο συμμετείχαν οι απερχόμενοι ευρωβουλευτές του σχήματος οι οποίοι δεν ήταν πλέον υποψήφιοι (π.χ. ο Λιπιέτς) καθώς και η όσο το δυνατόν πιο συχνή κοινή εμφάνιση στις προεκλογικές συγκεντρώσεις όσο το δυνατόν περισσότερων εκπροσώπων από τις διαφορετικές συνιστώσες του εγχειρήματος, γεγονός

που σύμφωνα με τον επικοινωνιολόγο Στεφάν Ροζέ «έπεισε το εκλογικό σώμα ότι, εάν άτομα τόσο διαφορετικά κατόρθωσαν να συνεννοηθούν και να διατηρήσουν τη συνοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια μιας τόσο μακράς προεκλογικής εκστρατείας, αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι τους συσπειρώνε ένα κοινό περιεχόμενο».⁶

Το αποτέλεσμα (2.800.000 ψήφοι, 16,3% και 14 ευρωβουλευτές) εξέπληξε τους πάντες, ακόμα και τους πρωτεργάτες αυτού του πολιτικού εγχειρήματος που είχαν θέσει ως στόχο να υπερβούν το 10%. Μάλιστα, στο Παρίσι, η Ευρώπη-Οικολογία κατέλαβε τη δεύτερη θέση σε 19 από τα 20 δημοτικά διαμερίσματα με 27,5%, ακολουθώντας κατά πόδας το UMP του Σαρκοζί (29,9%) και συντρίβοντας το Σοσιαλιστικό Κόμμα (14,7%). Αυτή η ταπεινωτική ήττα του Σ.Κ. φαίνεται σχεδόν ανεξήγητη καθώς μόλις πριν ένα χρόνο ο σοσιαλιστής δήμαρχος Ντελανοέ είχε κατακτήσει με μεγάλη ευκολία για δεύτερη φορά το Δήμο. Μάλιστα, στη δεύτερη θητεία του, αισθανόταν τόσο μεγάλη πολιτική άνεση, ώστε παραγκώνισε σε μεγάλο βαθμό τους Πράσινους συμμάχους του και τον Πράσινο αντιδήμαρχό του Μποπέν, στους οποίους οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό ο εξαιρετικά θετικός απολογισμός της πρώτης θητείας του. Τώρα, απ' ό,τι φαίνεται, θα χρειαστεί να παραιτηθεί από ορισμένα αντιοικολογικά σχέδιά του, και κυρίως από την ανέγερση γιγάντιων φουτουριστικών πύργων στην πόλη.

Αυτή η νίκη φάνταζε τόσο πολύ ανεξήγητη ώστε δύο από τρεις μεγαλύτερους ηττημένους των εκλογών, το Modem και η Μαρίν Λεπέν, η κόρη του γνωστού ακροδεξιού που διαδέχτηκε τον πατέρα της (αθάνατες «οικογενειακές αξίες» τις οποίες τόσο πολύ τιμάμε και στην Ελλάδα) κατέφυγαν στη συνωμοσιολογία: αυτή η νίκη οφειλόταν... στην προβολή δύο ημέρες νωρίτερα, την Ημέρα του Περιβάλλοντος, του γνωστού ντοκυμαντέρ Home του Γιαν Αρτίς Μπερτράν, το οποίο σύμφωνα με τις μετρήσεις τηλεθέασης είδαν 8,3 εκατομμύρια άτομα (33% των τηλεθεατών). Και, φυσικά, κατά τη γνώμη τους, η απόφαση για την προβολή τη συγκεκριμένη ημερομηνία (η οποία όπως αποδείχθηκε αργότερα είχε ληφθεί πριν από ενάμιση χρόνο, ενώ η ταινία προβλήθηκε ταυτόχρονα σε 134 χώρες) αποσκοπούσε στον... τορπιλισμό της εκλογικής ανόδου τους από το σύστημα!

Επιπλέον, η επιτυχία αυτού του εγχειρήματος καθίσταται ακόμα μεγαλύτερη από το γεγονός ότι η Ευρώπη-Οικολογία είχε να αντιμετωπίσει έντονο οικολογικό ανταγωνισμό. Καταρχάς, το κεντρικό Modem του Φρανσουά Μπαϊρού (το οποίο όλοι θεωρούσαν φαβορί για την τρίτη θέση και μάλιστα με μεγάλη διαφορά από το τέταρτο, ενώ τελικά έλαβε μόλις 8,5%) είχε ισχυρή οικολογική συνιστώσα, με κύριους εκπρόσωπους την αντιπρόεδρο του κόμματος Κορίν Λεπάζ -σχετικά νεαρή κι επιτυχημένη πρώην Υπουργό Περιβάλλοντος του Σιράκ η οποία είχε στο παρελθόν συγκρουστεί με το κατεστημένο της δεξιάς (ευτυχώς, οι Σουφλιάδες δεν είναι παντού μονόδρομος)- και δύο ευρωβουλευτές των Πράσινων που προσχώρησαν στο Modem μόλις δημιουργήθηκε κι εξήγγειλε τις οικολογικές ευαισθησίες του (ο ένας από τους δύο, ο Μπεναμιά, ήταν ιστορικό στέλεχος των Πράσινων).

Από την άλλη πλευρά, υπήρχε η Alliance Ecolo Indépendante (Ανεξάρτητη Οικολογική Συμμαχία), ένας συνασπισμός περιβαλλοντικών οργανώσεων και προσωπικοτήτων του χώρου (ανάμεσά τους η Γενιά της Οικολογίας, ο Αντουάν Βεστέρ, πρώην ηγέτης των Πράσινων που αποχώρησε στις αρχές της δεκαετίας του '90 λόγω της «υπερβολικής πολιτικοποίησής τους»⁷ και ο τραγουδιστής Φρανσίς Λαλάν) που πρόβαλαν μια εντελώς απολίτικη οικολογία και απέσπασαν 3,7% των ψήφων.

Και μετά τη νίκη τι; Αμέσως μετά, ένα μεγάλο γλέντι για να γιορτάσουν όλοι όσοι συνέβαλαν σε αυτή τη νίκη. Στη συνέχεια, κινητοποίηση για τη διαμόρφωση στο ευρωπαϊκό κοινοβούλιο ενός συσχετισμού για την αποτροπή της επανεκλογής Μπαρόζο, αλλά και κινητοποίηση για την όσο το δυνατόν δυναμικότερη παρουσία των οργανώσεων, των κομμάτων και των πολιτών στη διάσκεψη κορυφής της Κοπεγχάγης για την κλιματική αλλαγή.

Κι όσο για την μελλοντική πορεία των χώρου; Το μόνο σίγουρο είναι ότι -για ένα διάστημα τουλάχιστον, όσο θα συνεχίζεται αυτή η καταπληκτική δυναμική που αναπτύχθηκε- οι αριστεροί πρώην εταίροι τους δεν θα μπο-

ρούν πλέον να τους αντιμετωπίζουν με τη συννηθισμένη τους συγκατάβαση. Έχει ήδη αποφασιστεί η αυτόνομη κάθοδος στις τοπικές εκλογές του 2010, με ψηφοδέλτια που θα συγκροτηθούν από γενικές συνελεύσεις στις οποίες θα κληθούν να συμμετάσχουν όλες οι συνιστώσες του εγχειρήματος καθώς κι οι κοινωνικές ομάδες και τα κινήματα που ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν. Φυσικά, με διαφορετικό τίτλο, καθώς το Ευρώπη-Οικολογία αποσκοπούσε μονάχα στις ευρωεκλογές. Απώτερος στόχος η ανάδειξη ενός νέου, διακριτού οικολογικού πόλου, «ούτε φιλελεύθερου, ούτε παραγωγικίστικου», ο οποίος θα βρίσκεται σε ίση απόσταση από το κεντρικό Modem, το Σοσιαλιστικό Κόμμα και το Μέτωπο της Αριστεράς (ΚΚΓ και αριστερή πτέρυγα του Σ.Κ. που αποχώρησε πρόσφατα από το κόμμα). Αυτός ο πόλος θα είναι και ο μοναδικός που αμφισβητεί την προσφυγή στην πυρηνική ενέργεια, η οποία υποστηρίζεται σθεναρά από το σύνολο του πολιτικού κόσμου της Γαλλίας.

Μάλιστα, μετά την ανεκδιήγητη κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το Σοσιαλιστικό Κόμμα την τελευταία διετία, για ορισμένους ο στόχος είναι η αντιστροφή της ηγεμονίας στην αντιπολίτευση. Σύμφωνα με τον Μπεσέ, «δεν υπάρχουν πλέον φυσικοί σύμμαχοι (βλέπε Σ.Κ.), μονάχα δυνητικοί σύμμαχοι οι οποίοι οφείλουν να υιοθετήσουν τις οικολογικές λύσεις που προτείνουμε».⁸ Πρωτοφανές γεγονός στην ιστορία του κόμματος, όλοι οι Πράσινοι (για την ακρίβεια πλην του Νοέλ Μαμέρ, ο οποίος επιμένει ότι οι Πράσινοι αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της αριστεράς) συμφώνησαν με αυτό το ζήτημα.

Βέβαια, παρά τη διαιώνιση του νέου σχήματος, το Κόμμα των Πρασίνων - η σημαντικότερη και καλύτερη οργανωμένη συνιστώσα, η οποία σήκωσε και το μεγαλύτερο βάρος της προεκλογικής εκστρατείας- δεν θα διαλυθεί και θα εξακολουθήσει να υπάρχει, (όπως επίσης θα γίνει προσπάθεια να διατηρηθούν και οι 5.000 τοπικές εκλογικές επιτροπές): τα μέλη του και τα στελέχη του θα συμμετέχουν σε ένα «χαλαρό» και «άτυπο» οργανωτικό πλαίσιο που θα αναλάβει τη λειτουργία του σχήματος. Όσο για τον Κον Μπεντίτ, τον εμπνευστή αυτής της πρωτοβουλίας, δήλωσε ότι θα είναι «παρών», χωρίς ωστόσο και να φιλοδοξεί να αποτελέσει την «κινητήρια δύναμη» αυτού του νέου εγχειρήματος. Έτσι κι αλλιώς έχει διακηρύξει εξ αρχής ότι δεν φιλοδοξεί να είναι υποψήφιος στις επόμενες προεδρικές εκλογές. Πάντως, κατά τη γνώμη του, «όλα είναι ανοικτά, κανένα οργανωτικό και δομικό ζήτημα δεν θα πρέπει να αποτελέσει ταμπού: να επιχειρηθεί ανανέωση στο Κόμμα των Πράσινων; Να δημιουργηθεί συνομοσπονδία; Να δημιουργηθεί μια ομοσπονδία συνεργαζόμενων κομμάτων; Θα τα δούμε όλα αυτά».

Σε κάθε περίπτωση, θα πρόκειται για ένα τρομακτικά δύσκολο, αβέβαια, αλλά και εξαιρετικά ενδιαφέρον εγχείρημα, το οποίο θα αξίζει να παρακολουθήσουμε όλοι. Θα γίνει άραγε δυνατόν να διατηρηθεί αυτό το κλίμα συνεννόησης, σύνθεσης, ενθουσιασμού κι αγωνιστικότητας; Θα κατορθώσουν άραγε να μην απογοητεύσουν τον κόσμο τους, να μετατρέψουν τους περιστασιακούς ψηφοφόρους σε μόνιμους και, γιατί όχι, σε μέλη και σε ακτιβιστές και να αυξήσουν τις δυνάμεις τους; Μέσα στον ενθουσιασμό και στην ευφορία επικρατεί στο σχήμα, ο Κον Μπεντίτ υπενθυμίζει: «εάν θα έπρεπε να υπάρξει ένα "δικαίωμα εκλογικής ιδιοκτησίας", αυτό θα έπρεπε να είναι το δικαίωμα των πολιτών πάνω στα κόμματα που τους εκπροσωπούν και όχι το αντίθετο, των κομμάτων πάνω στους ψηφοφόρους τους!» *

1. ΓΑΛΕΡΑ, τ. 42, Μάρτιος 2009, Β. Παπακριβόπουλος - Τ. Νικολόπουλος, «Ο φανταστικός πλανήτης της λιτής αφθονίας».

2. Le Monde, 16-6-09, *Faisons passer la politique du système propriétaire à celui du logiciel libre*, par Daniel Cohn-Bendit

3. Lemonde.fr, 25-3-09, José Bové: «L'écologie n'est pas compatible avec le capitalisme»

4. Le Monde, 19-4-09, Daniel Cohn-Bendit: «La fragilité de nos sociétés est dangereuse»

5. Le Monde, 29-5-09, *Pour une relance démocratique de l'Europe*, par José Bové

6. Libération.fr, 7-6-09 (21.48) *La victoire éclatante d'Europe-Ecologie*

7. ΟΙΚΟΤΟΠΙΑ, τ. 4, Ιούλιος-Αύγουστος 1997, Βασίλης Παπακριβόπουλος, «Οι Πράσινοι στη Γαλλία: επιτυχία μετά την περίοδο περιουλογής».

8. Le Monde, 15-6-09, *Les Verts veulent "transformer l'essai" en affirmant leur autonomie*.

Διεθνή οικολογικά νέα

ΕΥΘΥΜΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Ουάσινγκτον. Ενώ η Διεθνής Διάσκεψη που έγινε στη Βόννη, για να προετοιμάσει την κρίσιμη συνάντηση του ΟΗΕ στην Κοπεγχάγη τον προσεχή Δεκέμβριο, είχε μέτρια επιτυχία, σοβαρές και συχνά κρυφές διαπραγματεύσεις για την κλιματική πολιτική, των υπερδυνάμεων Αμερικής και Κίνας, διεξάγονται σε ατμόσφαιρα που θυμίζει την εποχή του Ψυχρού πολέμου. Όπως αποκάλυψε η αγγλική εφημερίδα Γκάρντιαν έγινε τον περασμένο Ιούλιο κρυφή συνάντηση υψηλόβαθμων Κινέζων και Αμερικανών πολιτικών για μέτρα αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής.

Όπως είναι γνωστό η Κίνα και η ΗΠΑ είναι υπεύθυνες για το 47% των αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Η αμερικανική αντιπροσωπεία αποκόμισε την εντύπωση ότι οι κινεζική πλευρά παίρνει σοβαρά το ζήτημα και έχει αρχίσει ήδη να παίρνει σχετικά μέτρα. Ενθαρρυντικά θα ήταν τρία σημεία: Μια μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 20%, μέχρι το 2010, μια συνεργασία για την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών για τη βελτίωση της εξοικονόμησης ενέργειας στα αυτοκίνητα, καθώς και η συνυπογραφή μιας συμφωνίας στη διάσκεψη Κορυφής του ΟΗΕ στην Κοπεγχάγη. Προς το παρόν δεν υπάρχει γραπτή συμφωνία όμως, όπως φαίνεται, ο Ομπάμα έχει θέσει τις συνομιλίες με την Κίνα πολύ ψηλά στις προτεραιότητες του. Η υπουργός εξωτερικών της Αμερικής επισκέφτηκε ήδη την Κίνα, ενώ η πρόεδρος της Βουλής των αντιπροσώπων ετοιμάζεται για το Πεκίνο μαζί με τον πρόεδρο της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων, Τζον Κέρρυ. Όλες αυτές οι επισκέψεις έχουν να κάνουν με το πρόβλημα του κλίματος και τις προετοιμασίες μιας συμφωνίας για το Δεκέμβριο στην Κοπεγχάγη.

Οι δυσκολίες πάντως που έχει να αντιμετωπίσει ο πρόεδρος της Αμερικής για την πραγματοποίηση των φιλόδοξων σχεδίων του για την κλιματική του πολιτική φάνηκαν πάλι την προηγούμενη εβδομάδα όταν εκπρόσωποι και των δυο κομμάτων στράφηκαν ενάντια στο νομοσχέδιο για το κλίμα που συζητείται στη Γερουσία. Δίπλα στα λόμπυ της πυρηνικής ενέργειας και του λιθάνθρακα εμφανίστηκαν και αυτοί που εκπροσωπούν τις αγροτικές φάρμες. Το νομοσχέδιο για την καθαρή ενέργεια και την ασφάλεια είχε 900 σελίδες και προβλέπει μέχρι το 2012

μείωση κατά 3% των εκπομπών σε σχέση με το 2005 και 20% μέχρι το 2020, για να φτάσει το 2050 στα 83%. Στο Κογκρέσο οι προτάσεις Ομπάμα για το κλίμα δεν πρόκειται να έχουν καλή υποδοχή αφού γερουσιαστές από Πολιτείες που διαθέτουν λιθάνθρακα και από αγροτικές πολιτείες έχουν μεγάλη επιρροή.

Βερολίνο. Οι διαπραγματεύσεις που έγιναν στη Βόννη για το κλίμα τελείωσαν χωρίς να πετύχουν καμιά αξιοσημείωτη πρόοδο. Οι βιομηχανικές χώρες δεν κατάφεραν να καταλήξουν σε κοινή συμφωνία για συγκεκριμένη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Σύμφωνα με τις μέχρι τώρα προτάσεις οι βιομηχανικές χώρες είναι διατεθειμένες για μείωση 8-14 % μέχρι το 2020, ενώ οι επιστήμονες απαιτούν μείωση 25- 40%. Εκτός από τους στόχους μείωσης των εκπομπών ένα άλλο κεντρικό θέμα ήταν η χρηματοδότηση προγραμμάτων προστασίας του κλίματος σε αναπτυσσόμενες χώρες. Όμως και σ' αυτό απέτυχαν να συμφωνήσουν οι βιομηχανικές χώρες που ενδιαφερόντουσαν κυρίως για τα δικά τους συμφέροντα.

Την τελευταία μέρα της διάσκεψης οι αμερικανοί αντιπρόσωποι κατέθεσαν μία νέα πρόταση που ήταν όμως πολλή γενικόλογη και δεν έθετε κανένα φιλόδοξο στόχο. Φαίνεται ότι οι απεσταλμένοι περιμένουν την έγκριση από το αμερικανική Γερουσία για να καταθέσουν πιο συγκεκριμένους στόχους. Όμως και η Ευρωπαϊκή ένωση, που υποτίθεται ότι αποτελεί την παγκόσμια πρωτοπορεία σε περιβαλλοντικά θέματα, έπαιξε έναν πολύ αδύνατο ρόλο και δεν τόλμησαν να αγγίξουν το ευαίσθητο θέμα των χρηματικών ενισχύσεων των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι εκπρόσωποι των χωρών αυτών απογοητεύτηκαν και χρησιμοποίησαν διακαιολογημένα σκληρή γλώσσα ενάντια στις βιομηχανικές χώρες, αφού στα αποφασιστικά ζητήματα δεν δεσμεύτηκαν για τίποτε απολύτως.

Μέχρι τον Δεκέμβριο θα γίνουν άλλες τρεις συναντήσεις του ΟΗΕ. Το τι θα επακολουθήσει στην Κοπεγχάγη δεν μπορεί κανένας παρατηρητής να το εκτιμήσει από τώρα. Ετσι π.χ. η ομάδα εργασίας του Κυότο δεν κατάφερε καν να συμφωνήσει και να καταθέσει ένα κοινό διαπραγματευτικό κείμενο. Αντιγυριστό έγιναν επιμέρους προτάσεις μεμονωμένων κρατών. Κάποιοι πιά αισόδοξοι πιστεύουν ότι στην Κοπεγχάγη θα έχουμε μια μεγάλη διεθνή επιτυχία. Στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων βρίσκονται ήδη οι 300 σελίδες υλικά για μελέτη και συναπόφαση.

Πεντακόσια Χρόνια Ελληνο-Αλβανικής Συνύπαρξης: San Cosmo Albanese, ένα ενδιαφέρον Ροδίτικο λαογραφικό ντοκυμαντέρ στο Ecofilms Ρόδου, 2009

Ο Αριστείδης Μιαούλης ζει στη Ρόδο και ως δημοσιογράφος παρουσιάζει τηλεοπτική εκπομπή στο τοπικό κανάλι. Καθώς κατάγεται από την Πάτμο, ενημερώθηκε ότι κάποια από τα παλαιά χειρόγραφα που φυλάσσονται στην εκπληκτική βιβλιοθήκη της Μονής της Πάτμου συντηρήθηκαν στα εργαστήρια του «Γκρότα Φεράτα» 20 χλμ έξω από τη Ρώμη, εκεί που είχε στείλει και το Βατικανό τα χειρόγραφα του Ντα Βίντσι για αποκατάσταση. Ενθουσιάσθηκε και ταξίδεψε στην Ιταλία για να παρουσιάσει το θέμα στην εκπομπή του. Στο μοναστήρι Γκρότα Φεράτα, συνάντησε Ιταλό που προερχόταν από την Ελληνόφωνη περιοχή της Καλαβρίας. Πήγαν μαζί στην ορεινή κωμόπολη, άγιος Κοσμάς ή « San Cosmo Albanese». Όταν ο Α. Μιαούλης επισκέφθηκε την εκκλησία εξεπλάγη με τις οικείες ορθόδοξου τύπου αγιογραφίες και κυρίως με τη λειτουργία, που είναι ολόκληρη στα ελληνικά. Είδε, άκουσε και κατέγραψε σε ντοκυμαντέρ τους κατοίκους του χωριού, που δεν γνωρίζουν σήμερα τα ελληνικά, να συμμετέ-

χουν ενεργά στους ψαλμούς, ξέροντας απέξω τα λόγια των ύμνων. Οι πολιούχοι της κωμόπολης είναι οι Άγιοι Ανάργυροι Κοσμάς και Δαμιανός, οι γνωστοί θεραπευτές που δεν έπαιρναν χρήματα για την προσφορά τους. Εορτάζονται 3 φορές το χρόνο με εντυπωσιακές λιτανείες, δύο φορές για τους καθολικούς και μία (1η Νοεμβρίου) για τους ορθόδοξους.

Λόγω της ιστορικής μνήμης που επιβιώνει 5,5 αιώνες μέσα από την λειτουργία, το χωριό κατατάσσεται στα ελληνόφωνα, στην ουσία όμως είναι κυρίως «αρβανιτόφωνο». Τι έχει συμβεί; Μετά την άλωση της πόλης, πριν περισσότερο από 550 χρόνια, αρκετοί από τους Έλληνες και τους Αρβανίτες της Πελοποννήσου που μαζί, πολεμούσαν τους κατακτητές, αναγκάστηκαν να φύγουν στην Ιταλία ως πολιτικοί πρόσφυγες γιατί τους κυνηγούσαν οι Τούρκοι. Εγκαταστάθηκαν σε αυτό το χωριό, πρόκοψαν και έγιναν αργότερα Ιταλοί. Όταν οι περισσότεροι ελληνικής καταγωγής κάτοικοι έφυγαν για τις πόλεις, στο χωριό παρέμειναν ως πλειοψηφία οι Αρβανίτες, δημι-

ουργώντας τη δική τους ιδιόμορφη διάλεκτο με πολλά αρβανίτικα, λίγα ελληνικά και ιταλικά που μαζί με την αμιγώς ελληνόφωνη εκκλησιαστική λειτουργία παραμένουν ζωντανές μέχρι σήμερα. Πεντέμισυ αιώνες μετά την αρχική προσφυγιά, αποτελούν ιστορική μαρτυρία της παλαιόθεν θερμής συνύπαρξης Ελλήνων και Αλβανών.

Λόγω του υδροκεφαλισμού της Αθήνας, είναι πάντοτε μια θετική έκπληξη όταν βλέπεις ένα καλοφτιαγμένο τοπικό δημιούργημα. Ας είναι καλά το ετήσιο φεστιβάλ Ecofilms το οποίο υποστηρίζεται αποκλειστικά από την τοπική αυτοδιοίκηση, γιατί εκτός από τη σημαντικότερη διεθνή του διάσταση, έχει και την τοπική: Υποστηρίζει τη Ροδίτικη και Δωδεκανησιακή δημιουργικότητα, προσφέροντας δημόσιο βήμα και αναγνώριση, αλλά κυρίως προσφέροντας ισχυρά ερεθίσματα μέσα από τις προβολές αλλά και τις εκτενείς συνεντεύξεις των σκηνοθετών που παρουσιάζει καθημερινά η καλλιτεχνική διευθύντρια Λουκία Ρικάκη.

ΒΑΣΩ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΟΛΕΙΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ:

Ένα κίνημα για την αναγέννηση της γεωργίας στη Μεγάλη Βρετανία

ΓΙΟΛΑΝΤΑ ΖΙΑΚΑ

«Κοντά στο Balham, επισκεφθήκαμε την Sue Sheehan, υποστηρικτή του κινήματος “Πόλεις σε μετάβαση”, που έχει ξεκινήσει πρόσφατα να καλλιεργεί φρούτα και λαχανικά σε γλάστρες στο μικροσκοπικό χώρο μπροστά από το πεζούλι του σπιτιού της. Ακόμα δεν είχα μπει στο νόημα του πώς θα μπορούσε μια τέτοια δράση να αντιμετωπίσει την εξάντληση των αποθεμάτων πετρελαίου και τις κλιματικές αλλαγές και της είπα –μάλλον με αγένεια– ότι η σοδειά της, παρόλο που ήταν άφθονη, δεν θα ήταν αρκετή για την επιβίωση της όταν ξεκινήσουν τα σοβαρότερα προβλήματα. “Όμως, κάθε μαρούλι που καλλιεργείς μόνος σου, είπε η Sue, σε γλιτώνει από το να φυτέψουν κάποιιο άλλο ένα άλλο μαρούλι πολλά χιλιόμετρα μακριά σου και να σου το στείλουν και σε γλιτώνει επίσης από όλες τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου που σχετίζονται με τη μεταφορά αυτή”.»¹

Λίγο πριν από τα Χριστούγεννα, ένας άντρας στο Νοτιοδυτικό Λονδίνο χτυπούσε την πόρτα ενός οίκου ευγηρίας δίπλα το σπίτι του και ρωτούσε τον διευθυντή αν θα δέχταν να επιτρέψει σε μια ομάδα από γείτονες να καλλιεργήσουν τρόφιμα στον κήπο του σπιτιού. Ο διευθυντής δέχτηκε. Τις επόμενες μέρες, ο άντρας πήγαινε από πόρτα σε πόρτα ρωτώντας τους γείτονες αν θα ήθελαν να συμμετέχουν. Όλοι συμφώνησαν. Έτσι επισκέφτηκαν όλοι μαζί τον οίκο ευγηρίας και παρατήρησαν πόσο μεγάλος ήταν ο κήπος και πόσα πολλά φυτά θα μπορούσαν να καλλιεργήσουν εκεί. Εκτός από παρτέρια με λαχανικά, θα μπορούσαν να υπάρχουν οπωροφόρα δέντρα, χορταρικά για την κουζίνα και παρτέρια με λουλούδια. Η ομάδα των γειτόνων θα μπορούσε ίσως να οργανώσει και ένα κοτέτσι...

Η πρωτοβουλία αυτή είναι μέρος ενός λαϊκού κινήματος για την παραγωγή τροφίμων από τους καταναλωτές, που εξαπλώνεται γρήγορα σε όλη

τη Μεγάλη Βρετανία. Ξεκινάει από τη διαπίστωση ότι, για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες, η χώρα αντιμετωπίζει πραγματική απειλή πολύ σοβαρής ανεπάρκειας σε τρόφιμα και συνδέεται με μια προσπάθεια αντιμετώπισης – σε τοπικό επίπεδο – της επερχόμενης εξάντλησης των αποθεμάτων πετρελαίου και των κλιματικών αλλαγών.

Η Μεγάλη Βρετανία εισάγει το 95% των φρούτων και το 40% των τροφίμων που καταναλώνει γενικά. Η εξάρτηση από εισαγόμενα τρόφιμα δημιουργεί κινδύνους. Κατά τη διάρκεια της απεργίας στα καύσιμα το 2000, τα αποθέματα τροφίμων κινδύνευσαν να εξαντληθούν σε λίγες μέρες. Συγχρόνως, τα παγκόσμια αποθέματα τροφίμων βρίσκονται στα ιστορικά κατώτερα επίπεδα και το 2008 πολλές χώρες σταμάτησαν την εξαγωγή κάποιων από τα βασικά προϊόντα τους για να αντιμετωπίσουν την ανεπάρκεια τροφίμων στο εσωτερικό τους.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ ►

► **ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ**

Τα προβλήματα αυτά δεν είναι παροδικά. Τα ορυκτά καύσιμα από τα οποία εξαρτώμαστε εξαντλούνται. Αν λάβουμε υπόψη όλα τα υποπροϊόντα του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, όλα τα λιπάσματα, τα φυτοφάρμακα, τις πρακτικές διανομής και εμπορίου τροφίμων, η μοντέρνα γεωργία είναι απαράδεκτα σπάταλη, χρησιμοποιώντας 10 θερμίδες ενέργειας για να παράγει μια μόνο θερμίδα τροφής για το πιάτο μας.

Το να επιστρέψει κανείς στους παραδοσιακούς τρόπους καλλιέργειας θα είναι πολύ δύσκολο. Η γονιμότητα του εδάφους εξαρτάται πλέον από ετήσιες εισροές χημικών, σε αντίθεση με την παραδοσιακή μακροχρόνια εισροή φυσικών λιπασμάτων και εναλλαγή των καλλιεργειών. Η απότομη εγκατάλειψη όλων των συνθετικών λιπασμάτων θα έχει ως αποτέλεσμα δραστική μείωση της καρποφορίας. Και αν στόχος είναι η αυτάρκεια τροφίμων για μια χώρα όπως η Μεγάλη Βρετανία, δεν θα πρέπει να μειωθούν οι αποδόσεις, καθώς η χώρα αυτή έχει μεγαλύτερη πυκνότητα πληθυσμού από την Κίνα, το Πακιστάν, και όλες τις αφρικανικές χώρες εκτός από τη Ρουάντα.

Συγχρόνως, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε τις ακραίες καιρικές συνθήκες που θα προκύψουν από τις κλιματικές αλλαγές και τις αναμενόμενες επιπτώσεις τους στη γεωργία. Η άνοδος του επιπέδου της θάλασσας προοιωνίζει την εγκατάλειψη του 57% του καλλιεργήσιμου εδάφους στην ανατολική Αγγλία. Το 2000, κατά τη διάρκεια ενός πρωτοφανούς κύματος καύσωνα, οι αποδόσεις των καλλιεργειών στην Ιταλία και τη Γαλλία έπεσαν κατά ένα τρίτο.

Την ίδια στιγμή, λείπει η απαραίτητη τεχνογνωσία για μια προσαρμογή στις νέες συνθήκες. Οι περισσότεροι αγρότες στη Μεγάλη Βρετανία πλησιάζουν την ηλικία της συνταξιοδότησης και είναι λίγοι. Η απασχόληση στον αγροτικό τομέα έπεσε από περίπου το 40% το 1900 στο 2% σήμερα και το μεγαλύτερο μέρος της δουλειάς γίνεται από εποχικούς εργάτες από το εξωτερικό.

Η αυτάρκεια στα τρόφιμα δεν αποτελούσε ποτέ βασικό στόχο για τις κυβερνήσεις στη Μεγάλη Βρετανία. Όμως τα τελευταία χρόνια, η κρισιμότητα του προβλήματος αρχίζει να γίνεται ορατή. Το 2008, μια έκθεση προς το Υπουργικό Συμβούλιο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι «τα σημερινά πρότυπα αγροτικής παραγωγής δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε ένα μέλλον όπου η κατανάλωση ενέργειας θα πρέπει να μειωθεί δραστικά». Ως απάντηση, το κίνημα για την παραγωγή τροφίμων από τους καταναλωτές προτείνει μια «συνολική αναγέννηση του γεωργικού τομέα».

Παντού στη Μεγάλη Βρετανία, μικρές ομάδες ανθρώπων έχουν αρχίσει να παράγουν τα δικά τους τρόφιμα. Μερικοί, γιατί θέλγονται από τον παραδοσιακό τρόπο ζωής, αλλά πολλοί έχουν εμπνευστεί από το ολόένα και αναπτυσσόμενο κίνημα για τις «Πόλεις σε μετάβαση».² Το κίνημα αυτό ξεκίνησε με πρωτοβουλία ενός Άγγλου του Rob Hopkins, μετά από την θητεία του ως εκπαιδευτι-

κός στην Ιρλανδία. Εκείνη την εποχή, δεν είχε ακόμη υποψιαστεί ότι το πετρέλαιο μπορεί μια μέρα να τελειώνει. «Κάποτε όμως έδειξα στους μαθητές μου μια ταινία, «The End of Suburbia», που προκάλεσε μια τραυματική εμπειρία για τους μαθητές μου αλλά και για μένα τον ίδιο. Το φιλμ μας έδειξε ξεκάθαρα ότι η ζωή μας θα αλλάξει ανεπανόρθωτα όταν το φτηνό πετρέλαιο τελειώσει, κάτι που φαίνεται ότι θα συμβεί πολύ σύντομα. Όταν συνήλθαμε από το σοκ, αρχίσαμε να μελετάμε το πώς θα μπορούσε να είναι η πόλη μας, η Kinsale, σε 20 χρόνια, εάν προσαρμοζόταν σήμερα, αντί να ελπίζει ότι το κακό δεν θα συμβεί. Από τη μελέτη αυτή προέκυψε το όραμα μας, που μελετήσαμε για να δούμε πώς μπορούμε να φτάσουμε στο στόχο μας, με συγκεκριμένες δράσεις, χρόνο με το χρόνο.»

Επιστρέφοντας στην Αγγλία, ο Hopkins, βοήθησε να στηθούν ανάλογες περιβαλλοντικές δράσεις για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στο Totnes, που έγινε η πρώτη «Πόλη σε μετάβαση». Άλλες πόλεις ακολούθησαν σύντομα, το Lewes, το Glastonbury, το Stroud, το Bristol όπου οι φτωχότερες γειτονιές ήταν οι πιο δυναμικές και σε όλη την Ουαλία, όπου η κινητήρια δύναμη ήρθε από τις αγροτικές κοινότητες. Σήμερα υπάρχουν περισσότερες από 150 «επίσημες» ομάδες (που είναι και τυπικά μέλη του δικτύου) και εκατοντάδες άλλες που προετοιμάζουν ή μελετούν τη συμμετοχή τους. Υπάρχουν ακόμη «Πόλεις σε μετάβαση» στη Νέα Ζηλανδία και τις ΗΠΑ.

Η ομάδα του Νοτιοδυτικού Λονδίνου ξεκίνησε τη δράση της το 2007. Πηγή έμπνευσης γι' αυτήν ήταν η ταινία «Η δύναμη της κοινότητας: πώς η Κούβα επέζησε από την έλλειψη πετρελαίου», ένα ντοκιμαντέρ για το τι συνέβηκε στην Κούβα όταν η προμήθεια Σοβιετικού πετρελαίου σταμάτησε. Δείχνει πώς οι Κουβανέζοι σταδιακά απομακρύνθηκαν από τη βαριά εξάρτησή τους από την εντατική βιομηχανική γεωργία. Στις αγροτικές περιοχές έμαθαν πώς να οργώνουν με βόδια, στις πόλεις πολλοί διαφορετικοί χώροι χρησιμοποιήθηκαν για κηπουρική, από γλάστρες σε παράθυρα μέχρι κήποι και αλάνες. Για τη μετάβαση αυτή χρειάστηκαν πάνω από δύο χρόνια και οι Κουβανοί έπρεπε να μειώσουν το φαγητό τους κατά ένα γεύμα την ημέρα, αλλά, στο τέλος, ακόμη και οι κάτοικοι των πόλεων κατάφεραν να παράγουν τουλάχιστον τη μισή ετήσια κατανάλωση τους σε φρούτα και λαχανικά.

Η ομάδα του Νοτιοδυτικού Λονδίνου ξεκίνησε προσπαθώντας να ευαισθητοποιήσει την κοινότητα, με μια σειρά από προβολές στην τοπική βιβλιοθήκη. Η ιδέα άρχισε να κερδίζει έδαφος και δημιουργήθηκε ένας πυρήνας 40 ατόμων. Τα μέλη της ομάδας πήγαιναν από σπίτι σε σπίτι και βοηθούσαν στη δημιουργία των λαχανόκηπων, σκάβοντας και φτιάχνοντας αναβαθμίδες. Ξεκίνησαν να ανταλλάσσουν τα προϊόντα τους. Άρχισαν να συγκεντρώνουν ονόματα ανθρώπων που έψαχναν γη για να καλλιεργήσουν και τους έφεραν σε επαφή με ιδιοκτήτες κατοικιών που είχαν κήπους, αλλά δεν είχαν

χρόνο, γνώσεις ή την ικανότητα να παράγουν τρόφιμα μόνοι τους. Το πρόγραμμα δημοσιοποιήθηκε στο Ίντερνετ και δημιουργήθηκε δίκτυο υποστηρικτών. Η ομάδα δημιούργησε τμήμα στην τοπική βιβλιοθήκη με βιβλία και περιοδικά πάνω στην αγροτική παραγωγή, αγόρασε συλλογικά μεγάλες ποσότητες από ακριβά οργανικά τρόφιμα, ώστε ένα μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να μπορέσει να έχει πρόσβαση σ' αυτά. Συγχρόνως, έκλεισε συμφωνία με τοπικά καταστήματα που συμφώνησαν να πουλούν τα τρόφιμα που παράγονταν από ντόπιους σε κήπους και δημόσιους χώρους.

Ένας δημοτικός σύμβουλος, ο Alexis Rowell, έπεισε το Συμβούλιο να επιτρέψει στους κατοίκους να καλλιεργήσουν τα δημοτικά εδάφη και πηγαίνοντας από πόρτα σε πόρτα, ρωτούσε τους γείτονες να θα ήθελαν να φυτέψουν εκεί. Σε ένα μόνο Σαββατοκύριακο, τα μέλη της «ομάδας Μετάβασης» μεταμόρφωσαν τα μέχρι τότε εγκαταλειμμένα εδάφη σε κήπους. Οι γείτονες πρόσφεραν κεράσματα και συμμετείχαν στη δουλειά.

Στην πόλη του Stroud, στο Gloucestershire, η δουλειά της τοπικής ομάδας Μετάβασης οδήγησε σε πολύ ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Το Stroud διαθέτει μια από τις πιο πετυχημένες αγορές ντόπιων αγροτικών προϊόντων στη χώρα και δύο σχέδια για μια «Κοινοτικά Υποστηριζόμενη Γεωργία», μέσα από τα οποία κάθε κάτοικος που εντάσσεται στο πρόγραμμα χρηματοδοτεί έναν αγρότη να τον προμηθεύει απευθείας με τρόφιμα. Το πρώτο τέτοιο σχέδιο ξεκίνησε το 2001 από δύο άτομα που νοίκιασαν ένα χωράφι και καλλιεργώντας βιολογικά κηπευτικά. Μετά από δύο χρόνια είχαν συστήσει συνεταιρισμό και νοίκιασαν 70 στρέμματα. Σήμερα, δύο καλλιεργητές πλήρους απασχόλησης προμηθεύουν ντόπια λαχανικά και κρέας σε 189 νοικοκυριά.

Η παραγωγή κρέατος δεν έχει κέρδη και πρέπει να επιχορηγηθεί από αυτή των λαχανικών, αλλά οι αγρότες θεωρούν τα ζώα σημαντικά για τη σωστή διαχείριση της γης, λόγω του φυσικού λιπάσματος που προμηθεύουν. Για το λόγο αυτό, τα σχέδια της Κοινοτικά Υποστηριζόμενης Γεωργίας περιλαμβάνουν εκτροφή κοίρων.

Ένα από τα δυσκολότερα σημεία της Κοινοτικά Υποστηριζόμενης Γεωργίας είναι το να κάνει τους κατοίκους να εμπλακούν πραγματικά. Τα περισσότερα μέλη χαίρονται να πληρώνουν για να παίρνουν τοπικά τρόφιμα – που είναι και φτηνότερα από αυτά που βρίσκει κανείς στα περισσότερα σούπερ μάρκετ – και χαίρονται επίσης να συμμετέχουν σε γιορτές και διάφορες εκδηλώσεις στις φάρμες, όπως στο κλάδεμα της μπλιάς τον Ιανουάριο, σε γιορτές ανθοφορίας το Μάιο, στο κόψιμο του σανού τον Αύγουστο, στις γιορταστικές φωτιές τον Νοέμβριο, σε Χριστουγεννιάτικες γιορτές.

Όμως, σχέδια σαν αυτό απαιτούν συγκεκριμένο αριθμό ατόμων με θέληση να βοηθήσουν συστηματικά σε δουλειές ρουτίνας και μπορεί να καταρρεύσουν εντελώς εάν κάποιοι λίγοι εθελοντές βρίσκονται συνέχεια μόνοι τους υπεύθυνοι για όλη τη δουλειά. Πολλές φορές οι γείτονες δεν υπο-

στηρίζουν την προσπάθεια ή είναι εχθρικοί και διάφορες αναποδιές, όπως κλοπές, συμβαίνουν συχνά. Είναι σαν το χτίσιμο της «κοινωνικής» συνιστώσας της «Κοινοτικά» Υποστηριζόμενης Γεωργίας να είναι το πιο δύσκολο κομμάτι της πορείας.

Μια από τις σημαντικότερες κατακτήσεις της ομάδας του Stroud είναι μια μελέτη που έγινε από μέλη της που είναι συγχρόνως και Δημοτικοί Σύμβουλοι, σχετικά με το αν αυτό το προάστιο των 110.000 κατοίκων θα μπορούσε να θρέψει τον εαυτό του, βασιζόμενο στα 37.000 εκτάρια διαθέσιμης αγροτικής γης. Τα αρχικά αποτελέσματα ήταν θετικά: η πόλη μπορεί να θρέψει τον εαυτό της, όμως μόνο αν οι κάτοικοι μειώσουν την κατανάλωση κρέατος στο ένα τέταρτο του μέσου εθνικού επιπέδου κατανάλωσης των 80 κιλών ανά άτομο το χρόνο και μειώσουν επίσης την κατανάλωση ζάχαρης. Η μελέτη εξέτασε στη συνέχεια εάν το Stroud μπορεί να θρέψει τον εαυτό του χωρίς εισροές ορυκτών καυσίμων και διαθέτοντας τμήμα της γης του για την παραγωγή των βιοκαυσίμων που είναι απαραίτητα για να τα αντικαταστήσουν. Η απάντηση ήταν απογοητευτική: δεν υπάρχει πουθενά αρκετός χώρος για την παραγωγή έστω και τμήματος των σημερινών αναγκών σε καύσιμα για τις μεταφορές και τη θέρμανση. Εάν αυτό είναι το συμπέρασμα για το προάστιο του Stroud, που βρίσκεται ανάμεσα σε τόσα χωράφια, ποια ελπίδα υπάρχει για το Λονδίνο; Μήπως η προσπάθεια θα πρέπει να εγκαταλει-

φθει;

Ο Rob Hopkins νομίζει ότι δεν πρέπει. Παλιότερα πίστευε ότι η πιο υπεύθυνη στάση να ακολουθήσει κανείς θα ήταν να μετακομίσει σε μια αγροτική περιοχή, να χτίσει το σπίτι του και να παράγει μόνος την τροφή του. «Όμως, όταν έμαθα για την εξάντληση των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου άρχισα να αναρωτιέμαι αν αυτό είναι αρκετό», λέει ο Hopkins.

«Έστω ότι χτίσαμε το σπίτι μας και παράγουμε το δικό μας φαγητό. Αυτός ο τρόπος ζωής θα είναι βιώσιμος μόνο αν είμαι προετοιμασμένος να σταθώ στην πόρτα κρατώντας όπλο. Τι θα χρησιμοποιήσουν τα καρότα μου, αν το χωριό στην άκρη του δρόμου είναι πεινασμένο και κρυσώνει;

»Πρέπει να αναζητήσουμε συλλογικές λύσεις. Η εξάντληση του πετρελαίου είναι ένα κάλεσμα σε όσους από εμάς έχουμε απομονωθεί στο σπίτι μας, να γυρίσουμε πίσω και να βοηθήσουμε, γιατί σήμερα, αυτό που έχουμε ανάγκη είναι η τεχνολογία».

Στο «Εγχειρίδιο για τη Μετάβαση», που δημοσιεύτηκε το 2008 και ήδη επανεκδόθηκε πολλές φορές, ο Rob Hopkins προειδοποιεί:

«Το κίνημα για τις Μεταβατικές πόλεις είναι ένα κοινωνικό πείραμα σε τεράστια κλίμακα. Για την περίπτωση που έχετε την εντύπωση ότι πρόκειται για μια διαδικασία που παρέχει απαντήσεις για όλα, θα πρέπει να γνωρίζετε κάτι βασικό: αληθινά δεν ξέρουμε εάν το πείραμα αυτό θα δουλέψει.

» Είμαστε όμως πεπεισμένοι ότι: α) αν περιμέ-

νουμε την κυβέρνηση να πάρει πρωτοβουλίες, θα κάνει πάρα πολύ λίγα και θα είναι πάρα πολύ αργά, β) ως άτομα, είναι πάρα πολύ λίγα αυτά που μπορούμε να κάνουμε, αλλά γ) αν δράσουμε ως οργανωμένες ομάδες – κοινότητες, υπάρχει μια πιθανότητα να καταφέρουμε να κάνουμε αυτό που πρέπει, ακριβώς την ώρα που πρέπει».

Σημειώσεις – Πηγές:

1. Άρθρο του John-Paul Flintoff στην εφημερίδα The Sunday Times, 19 Απριλίου 2009, με τίτλο «Γιατί ξεχάσαμε πώς να καλλιεργούμε την τροφή μας. Καθώς η ανεπάρκεια τροφής προβάλλει απειλητικά, άνθρωποι αρχίζουν να σκάβουν για τη Βρετανία – και για το δικό τους τραπέζι»

«Why we forgot how to grow food. As a food shortage looms, people are digging for Britain — and their dinner table.»

(http://www.timesonline.co.uk/tol/life_and_style/food_and_drink/real_food/article6098277.ece)

2. Ιστοσελίδα του κινήματος «Πολιτισμός σε μετάβαση»

<http://transitionculture.org/>

Στην αρχική σελίδα διαβάζουμε: «Πώς θα μπορούσε η απάντηση μας στην εξάντληση των αποθεμάτων πετρελαίου και στις κλιματικές αλλαγές να μοιάζει περισσότερο με μια γιορτή παρά με διαδήλωση; Ο ιστοχώρος αυτός διερευνά το αναδυόμενο μοντέλο μετάβασης στις πολλαπλές εκφάνσεις του.» *

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η «Πανελλήνια Ιατρική Εταιρεία κατά της πυρηνικής και Βιοχημικής απειλής» (ελληνικός κλάδος της IPPNW) σε συνεργασία με το «Παρατηρητήριο Διεθνών οργανισμών και Παγκοσμιοποίησης» και το περιοδικό «Δαίμων της Οικολογίας» σας προσκαλούν στην εκδήλωση που διοργανώνουν

Την Τετάρτη 8 Ιουλίου 2009, 7 μμ, στην Αίθουσα «Αντώνης Τρίτσης» του Πνευματικού Κέντρου του δήμου Αθηναίων, Ακαδημίας 50, με θέμα

Εγκλήματα πολέμου στη Γάζα.

Η περίπτωση χρήσης όπλων Απεμπλουτισμένου Ουρανίου

Εισαγωγική ομιλία **Μαρία Αρβανίτη Σωτηροπούλου** πρόεδρος της «Πανελληνίας Ιατρικής Εταιρείας κατά της πυρηνικής και Βιοχημικής απειλής»

Κεντρικός ομιλητής **Jean -Marie Matagne** πρόεδρος της γαλλικής οργάνωσης «Δράση πολιτών για τον πυρηνικό αφοπλισμό» ACDN (Action des Citoyens pour le Desarmement Nucleaire)

Παρέμβαση, **Γιάννης Μουζάλας** εκπρόσωπος της οργάνωσης «Γιατροί του κόσμου»

Θα ακολουθήσει συζήτηση.

Εγκλήματα Πολέμου στη Γάζα τα στοιχεία για το απεμπλουτισμένο ουράνιο

Jean-Marie Matagne, Πρόεδρος της αντιπυρηνικής οργάνωσης ACDN

Στις 4 Ιανουαρίου 2009, κατά τη διάρκεια της Ισραηλινής επιδρομής στη Λωρίδα της Γάζας, αναρτήθηκε ένα άρθρο στον δικτυακό τόπο της γαλλικής αντιπυρηνικής οργάνωσης ACDN (Action des Citoyens pour

le Désarmement Nucléaire) με τίτλο «Στη Γάζα, έχει αρχίσει η γενοκτονία με απεμπλουτισμένο ουράνιο». Τα συμπεράσματα του άρθρου, τα οποία είχαν συναχθεί από τα χαρακτηριστικά της βόμβας GBU-39 που χρησιμοποιείται από την Ισραηλινή Αεροπορία, ενισχύθηκαν όταν έγιναν γνωστές οι πρώτες μετρήσεις ραδιενέργειας στα σώματα τραυματιών στη Γάζα.

Στη συνέχεια τα Αραβικά κράτη ζήτησαν από τον Διεθνή Οργανισμό Ατομικής Ενέργειας (ΙΑΕΑ) να γίνει έρευνα για ενδεχόμενη παρουσία απεμπλουτισμένου ουρανίου στα όπλα που χρησιμοποίησαν οι Ισραηλινοί στη Λωρίδα της Γάζας. Η ΙΑΕΑ δέχθηκε το αίτημα αλλά μέχρι σήμερα δεν έχει πραγματοποιηθεί η σχετική επίσημη έρευνα.

Η ACDN, και συγκεκριμένα ο πρόεδρός της ο Jean-Marie Matagne, έχει πλέον ερευνήσει σε βάθος το θέμα. Στο σχετικό κείμενο 32 σελίδων που δημοσίευσε στις 4 Ιουνίου αναφέρει ότι «χρειάζεται να εφεύρουμε νέες λέξεις για να περιγραφεί αυτό το έγκλημα ενάντια στην ανθρωπότητα: η καταστροφή ατόμων από προσβολή στο DNA τους, η καταστροφή οικογενειών από προσβολή στους απογόνους τους, η καταστροφή πληθυσμών από προσβολή στα γονίδια τους, η καταστροφή του ανθρωπίνου είδους από προσβολή στο ζωτικό τους χώρο». Μπορείτε να διαβάσετε την έκθεση στα αγγλικά και τα γαλλικά, στον δικτυακό τόπο της ως άνω οργάνωσης.

Σημείωση

Η δεύτερη ομιλία στην Ελλάδα του Jean Marie Matagne, με θέμα την απελευθέρωση της Ευρώπης από τα πυρηνικά, θα γίνει την Παρασκευή 10 Ιουλίου ώρα 12 στην πόλη της Αίγινας, οργανωμένη από το Δαίμονα της Οικολογίας (στο Συμπόσιο, Π, Ηρειώτη & Νεοπολέμου).

Πράσινα κλιματιστικά και ... πράσινα άλογα

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟΣ ΜΟΙΡΑΣΓΕΝΤΗΣ
Κύριος Ερευνητής ΕΑΑ
seba@meteo.noa.gr

Ενώ η εφαρμογή της Κοινοτικής Οδηγίας 2002/91 για την ενεργειακή απόδοση των κτιρίων καρκνοβατεί για χρόνια στη χώρα μας, την ώρα που στις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες προετοιμάζονται ήδη για την επί το αυστηρότερο αναθεώρησή της, το Ελληνικό Υπουργείο Ανάπτυξης ανακοίνωσε τον προηγούμενο Μάιο ένα επιδοτούμενο πρόγραμμα αντικατάστασης των ενεργειοβόρων κλιματιστικών με στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας και τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Έτσι, εν μέσω θέρους χιλιάδες Έλληνες καταναλωτές προσέτρεξαν στα καταστήματα ηλεκτρικών ειδών για να αποσύρουν τα παλιά κλιματιστικά τους, έχοντας την πεποίθηση ότι γλιτώνουν χρήματα και συμβάλλουν στην προστασία του περιβάλλοντος. Είναι όμως έτσι τα πράγματα;

Κατ' αρχήν είναι χρήσιμο να δούμε τα ποσοτικά στοιχεία του προγράμματος. Σύμφωνα με την ανακοίνωση του Υπουργείου Ανάπτυξης θα διατεθούν σε πρώτη φάση 15 εκατ. € ως δημόσια δαπάνη για να επιδοτηθεί κατά 35% η αντικατάσταση 50.000-60.000 κλιματιστικών. Συνολική δαπάνη επομένως περίπου 43 εκατ. €, προκειμένου να επιτευχθεί σε ετήσια βάση εξοικονόμηση ενέργειας 20 γιγαβατώραν και μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 20.000 τόνους.

Αν υποθέσουμε ότι η μέση διάρκεια ζωής ενός κλιματιστικού είναι περίπου 10 χρόνια, προκύπτει ότι το κόστος μείωσης ενός τόνου διοξειδίου του άνθρακα από την υλοποίηση του προγράμματος είναι για το κράτος 75 € (λαμβάνοντας υπόψη μόνο τη δημόσια δαπάνη) και για το σύνολο της οικονομίας περίπου 115 € (λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική δαπάνη αλλά και τα οικονομικά οφέλη από την εξοικονόμηση ενέργειας). Σημειώνεται, ότι στο σύστημα εμπορίας ρύπων 1 τόνος διοξειδίου του άνθρακα διαπραγματεύεται σήμερα περίπου στα 15 € (τιμή που περιλαμβάνει τόσο το κόστος μείωσης των εκπομπών από διάφορα έργα όσο και το κέρδος των επενδυτών και των μεσαζόντων). Αν λοιπόν το πρόγραμμα αντικατάστασης των κλιματιστικών σχεδιάσθηκε για τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, τότε είναι σκανδαλωδώς δαπανηρό δεδομένου ότι με τα ίδια χρήματα το κράτος θα μπορούσε να είχε μειώσει τουλάχιστον 5 φο-

ρές περισσότερο τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα επενδύοντας σε άλλες αποδοτικότερες παρεμβάσεις, ενώ με ανάλογη ενεργοποίηση των ιδιωτών η επιτυγχανόμενη μείωση θα ήταν μεγαλύτερη κατά τουλάχιστον 7 φορές. Ιδιαίτερα, που όπως κατ' επανάληψη έχει γραφτεί σ' αυτή εδώ τη στήλη, ο τομέας των κτιρίων διαθέτει ένα πλούσιο δυναμικό μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, 30% εκ των οποίων μπορεί να επιτευχθεί με οικονομικό όφελος! Είναι δε χαρακτηριστικό ότι η ίδια μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που επιδιώκεται μέσω του προγράμματος μπορεί να επιτευχθεί με την εγκατάσταση μόλις 4 (αριθμός τέσσερα) ανεμογεννητριών...

Ούτε όμως και από ενεργειακής άποψης το πρόγραμμα είναι αποδοτικό σε σχέση με τις δα-

πάνες που απαιτούνται. Για τον ιδιώτη καταναλωτή τελικά το κόστος εξοικονόμησης του ηλεκτρισμού (λαμβάνοντας υπόψη και την επιδότηση που θα λάβει) θα είναι της τάξης των 140 € ανά μεγαβατώρα, την ώρα που η τιμή αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας διαμορφώνεται στα επίπεδα των 100 € ανά μεγαβατώρα. Ταυτόχρονα, δεν μπορεί κανείς να προσδοκά δευτερογενή οφέλη στην οικονομία, δεδομένου ότι η χώρα δεν διαθέτει σημαντική βιομηχανία παραγωγής κλιματιστικών, άρα μεγάλο μέρος των δαπανών θα κατευθυνθεί τελικά στο εξωτερικό.

Επειδή, δημοσιεύματα του τύπου αναφέρουν ότι μετά το πρόγραμμα των πράσινων κλιματιστικών θα ακολουθήσουν αντίστοιχα επιδοτούμενα προγράμματα πράσινων ψυγείων, πράσινων κουζινών, πράσινων στεγνωκαθαριστηρίων και λοιπής οικουσκευής, είναι χρήσιμο να περιγράψουμε έστω και επιγραμματικά ορισμένες βασικές κατευθύνσεις ενός αποτελεσματικού προγράμματος εξοικονόμησης ενέργειας και μείωσης των εκπομπών στον τομέα των κτιρίων:

Βασική επιδίωξη θα πρέπει να αποτελεί η μεί-

ωση των ενεργειακών φορτίων θέρμανσης / ψύξης σε όλα τα κτίρια (νέα και παλιά) προάγοντας τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική, τη μόνωση του κελύφους, των οροφών, και των ανοιγμάτων των κτιρίων, τη σκίαση, κλπ., και ενσωματώνοντας στο κτίριο τεχνολογίες ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ο τρόπος που χρησιμοποιούμε την ενέργεια μέσα στα κτίρια θα πρέπει επίσης να αποτελέσει πεδίο στόχευσης και αντικείμενο ενημέρωσης και εκπαίδευσης. Πράγματα προφανή και γνωστά σε όλους, όπως το ότι δεν αφήνουμε τις συσκευές σε κατάσταση αναμονής, κλείνουμε τα φώτα από τα δωμάτια στα οποία δεν έχουμε δραστηριότητα, κλπ., δεν εφαρμόζονται στην πράξη παρά από ελάχιστους.

Η χρήση αποδοτικότερων ηλεκτρικών συσκευών, λαμπτήρων, κλιματιστικών, κλπ., είναι και χρήσιμη και επιβεβλημένη. Όμως ο τρόπος που αυτό θα επιτευχθεί είναι το βασικό ζητούμενο. Η ισοπεδωτική παροχή οικονομικών κινήτρων απαιτεί τεράστιες δαπάνες και αποφέρει πενιχρά αποτελέσματα. Κίνητρα θα πρέπει να δίνονται μόνο σε τεχνολογίες που πραγματικά εμφανίζουν υψηλό αρχικό κόστος και μόνο σε νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα. Είναι αστείο να επιδοτούμε κάποιον που έχει σπίτι 200 και 300 τετραγωνικών μέτρων για να αλλάξει το κλιματιστικό του. Κάτι τέτοιο θα έπρεπε να επιβάλλεται από τη νομοθεσία χωρίς καμία άλλη επιβάρυνση του δημοσίου και κατ' επέκταση του Έλληνα φορολογούμενου.

Δεδομένου ότι σήμερα είναι διαθέσιμες πληθώρα τεχνικών και παρεμβάσεων που μπορούν να μειώσουν δραματικά την κατανάλωση ενέργειας στα κτίρια με μηδενικό ή πολύ χαμηλό κόστος, ζητούμενο είναι να προσδιοριστούν εκείνες οι πολιτικές που θα συμβάλλουν στην υπερπήδηση της πληθώρας εμποδίων που εμποδίζουν την εφαρμογή τους. Προς την κατεύθυνση αυτή η ισχυροποίηση του θεσμικού πλαισίου, κατάλληλα οικονομικά εργαλεία, ενεργοποίηση των μηχανισμών της αγοράς μέσω της υιοθέτησης πιστοποιητικών ενεργειακής αποδοτικότητας, της λειτουργίας εταιρειών παροχής ενεργειακών υπηρεσιών κλπ., δράσεις ευαισθητοποίησης, εκπαίδευσης και πληροφόρησης του κοινού έχουν να παίξουν το δικό τους ρόλο. Αρκεί να είναι σωστά μελετημένες και στοχευμένες και να εκλείψουν οι σχεδιασμοί στο πόδι, που σήμερα δυστυχώς αποτελούν τον κανόνα. *

Οι φαραώ του Νείλου

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Στην Αίγυπτο κυριαρχεί ένα μόνο φυσικό φαινόμενο που αντανακλά στην ζωή της χώρας, η ετήσια πλημμύρα του ποταμού Νείλου. Η υπερχειλίση του Νείλου σε τακτά χρονικά διαστήματα ανάμεσα στο θερινό ηλιοστάσιο και την φθινοπωρινή ισημερία, φέρνει τα πάντα, το νερό και την μαύρη εύφορη λάσπη αλλά ταυτόχρονα περιορίζεται από την ίδια την φύση στην κοιλάδα του ποταμού που οριοθετείται από τα βουνά της ερήμου. Τα λασπώδη αυτά εδάφη είναι εύκολο να καλλιεργηθούν, ενώ και η γονιμότητα τους ανανεώνεται αυτόματα κάθε χρόνο.

Η διοικητική έκφραση αυτού του ενιαίου πολιτισμού θα υλοποιηθεί γύρω στο 3200 π.χ, όταν ο ηγεμόνας της άνω Αιγύπτου Μήνης -Ναρμέρ θα συνενώσει το βασίλειο της Κόμπρας και της Μέλισσας (Κάτω Αίγυπτος) με αυτό του Κρίνου και του Γύπα (Άνω Αίγυπτος). Είναι ο πρώτος Φαραώ που θα φορέσει το διπλό στέμμα με τα χρώματα των δυο βασιλείων, κόκκινο άσπρο. Είναι ο ζωντανός θεός και όπως επισημαίνει ο Σ. Μόρεντζ, η βασιλική θεότητα είναι η πολιτική θεωρία της Αιγύπτου, αυτή η υπερφυσική βασιλεία που είναι ο εγγυητής της τάξης, έρχεται από ένα προδυναστικό και προϊστορικό παρελθόν με τους τρομερούς θεούς που διαχειρίζονται το πολύτιμο νερό. «Είμαι ο Ρα, άρχοντας του ου-

ρανού και είμαι στη γη» αναφωνεί ο Ραμσής Β!

Η Αίγυπτος των Φαραώ είναι μια κοινωνία υποταγής. Ο Φαραώ και οι εξ' αίματος πρίγκιπες στην κορυφή, με τους εξουσιοδοτημένους από το φαράω σε όλη την χώρα, γραφείς μανδρινούς να ακολουθούν. Τέλος την βάση αποτελούσε ένα πλήθος από καχεκτικούς χωρικούς με σύντομη ζωή που σύμφωνα με τον Μπρωντέλ, στοιχειοθετούσαν μια μορφή δουλείας, αν και η δουλεία αποκτά θεσμική υπόσταση μόνο με το Νέο Βασίλειο και με την τότε αύξηση των αιχμαλώτων πολέμου.

Κάθε χρόνο όταν η πλημμυρισμένη κοιλάδα θάβεται κάτω από τα νερά του Νείλου και οι αγρότες έχουν την ευκαιρία να ξεκουραστούν, επιστρατεύονται για τις λειτουργικές ανάγκες του βασιλικού- θεϊκού μεγαλείου όπως π.χ αυτή της κατασκευής των τεράστιων πυραμίδων. Μάλιστα σύμφωνα με τον Κένυς, στο Παλιό Βασίλειο όλο το πλεόνασμα της αγροτικής και αστικής παραγωγής διοχετευόταν συστηματικά στην κατασκευή των τεράστιων και ουσιαστικά άχρηστων πυραμίδων καθώς η Αίγυπτος τότε ήταν ένα σύμπαν αυτοτελές.

Η Αίγυπτος του Παλαιού Βασιλείου είναι εσωστρεφής και δεν βγαίνει προς τα έξω παρά μόνον όταν στέλνει αποστολές προς την Λιβύη, την Νουβία και το Σινά για να αναζητήσουν πολύτιμους λίθους, χρυσό, δούλους και μισθοφόρους.

Δεν θα μπουκ στην αφρισμένη θάλασσα της Μεσογείου, την Μεγάλη Πράσινη, και τα μικρά τους πλοία θα φτάνουν μέχρι την Βύβλο για να αγοράσουν λάδι ή ξυλεία. Τα παραγωγικά λασπώδη εδάφη της κοιλάδας του Νείλου δεν είναι κατάλληλα για την μαζική παραγωγή ξύλου, του πολύτιμου υλικού της εποχής. Αργότερα στην εποχή του Νέου Βασιλείου εκτός από τις συκομουριές και τις ακακίες που προϋπάρχουν θα φυτευτούν και νέα είδη όπως πεύκα, λεμονιές και οξιές, χωρίς ωστόσο να καλυφθούν οι ανάγκες.

Όλα όμως θα αλλάξουν μετά την 2η χιλιετία όταν το νέο αρχαϊκό γεωπολιτικό περιβάλλον της εποχής την αναγκάζει να υπερασπιστεί τον χώρο της. Οι παλιές φρουρές που ήταν ικανοποιητικές για να ρυθμίζουν την τάξη μιας έτσι και αλλιώς υποταγμένης κοινωνίας δεν ήταν πια αρκετές. Η ανάγκη δημιουργίας ενός νέου ισχυρού στρατού θα γίνει προτεραιότητα των φαραώ που αλλάζουν τον παραγωγικό προσανατολισμό του «πρωτοσχέδιου» αυτού πολιτισμού σύμφωνα με τον Βέμπερ. Όλο το αγροτικό πλεόνασμα του βασιλείου του ποταμού Νείλου που διοχετευόταν στην δημιουργία των πυραμίδων, τώρα πια το καταβροχθίζει η συντήρηση και οι λειτουργικές ανάγκες του στρατού. Ο Νείλος μετά τις πυραμίδες είχε φτιάξει και μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη της περιοχής. *

Μιχάλης Παπαγιαννάκης

Μια πρώτη, μικρή αποτίμηση μέρους μόνο της προσωπικότητας και του έργου του Μιχάλη Παπαγιαννάκη, επιχειρούμε με το παρόν αφιέρωμα στα περιορισμένα, αναγκαστικά λόγω χώρου, πλαίσια του Δαίμονα της Οικολογίας. Τέσσερα κείμενα ανθρώπων που συνεργάστηκαν μαζί του (Λουλούδης, Καραβασίλη, Σακιώτης, Ζεβελάκης) και μικρό απάνθισμα δικών του κειμένων σε διάφορα έντυπα. Να αναφερθούμε σε ένα (το πρώτο ίσως!) κείμενο που ο Μ.Π. υπογράφει -ως μεταφραστής- σε ηλικία 20 ετών, στην 'Πανσπουδαστική' το 1961, κείμενο για τον Πικάσο! Όπως και την τελευταία του συνέντευξη, στις 17 Μαΐου.

Το συνολικό γραπτό έργο του Μ.Π. είναι τεράστιο. Ελπίζουμε να συγκεντρώσουμε ένα αντιπροσωπευτικό μέρος του, κυρίως αυτού που αναφέρεται στο τρίπτυχο: Οικολογία, Ευρώπη, Δικαιώματα και να το εκδώσουμε σε ένα τόμο, μέσω της Ευωνύμου Οικολογικής Βιβλιοθήκης, στους προσεχείς μήνες.

ΣΑΚΗΣ ΚΟΥΡΟΥΖΙΔΗΣ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Η Αριστερά του Συγκεκριμένου

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

Πέρυσι, αρχές του καλοκαιριού χάσαμε τον Άγγελο Ελεφάντη. Μετά από λίγους μήνες τον ακολούθησε ο Λευτέρης Παπαγιαννάκης και, εν τέλει, ένα χρόνο μετά τον Άγγελο, έσβησε και ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης. Μοιάζει σαν ένα αόρατο χέρι, ο δικός τους θεός, να θέλησε να τους πάρει από ένα κόσμο, τον κόσμο της αριστεράς στον οποίο, ενώ ανήκαν ψυχική τε και σώματι, τους γινόταν μέρα με τη μέρα αφιλόξενος, για να μην πω εχθρικός. Αν έτσι παρηγορούνται όσοι τους αγαπούσαν και τους θαύμαζαν, συγχρόνως είναι αναγκασμένοι να παραδεχθούν ότι, χωρίς αυτούς, ο δρόμος της αριστεράς και, ειδικότερα, της ανανεωτικής αριστεράς απότομα στένεψε και σκοτεινίασε. Όσο και να μας υπενθυμίζει ένας προοδευτικός οπτιμισμός ότι «κανείς δεν είναι αναντικατάστατος»,

ελάχιστοι αγνοούν πως, στον προβλέψιμο χρόνο, υπάρχουν και κενά δυσαναπλήρωτα.

Ο Μιχάλης στη γενιά μου έγινε γνωστός πρώτα ως πανεπιστημιακός δάσκαλος και αρθρογράφος. Από τον ορυμαγδό των εντύπων τα οποία φιλοδόχησαν, στη Μεταπολίτευση, να ξαναχτίσουν από τα ερείπια της επταετίας και της διάσπασης της αριστεράς τον λόγο και τη δράση της, ένα ξεχώρισε για την τολμηρή θεματολογία και το γλωσσικό του ήθος. Μιλώ για τη μηνιαία επιθεώρηση «ο Πολίτης», την οποία διεύθυνε, με σιδηρά πυγμή, μεταδιδόμενο πάθος και ηγεμονική αδιαλλαξία ο Άγγελος Ελεφάντης. Σήμερα γνωρίζουμε ότι το εγχείρημα, δεν προέκυψε από το πουθενά, είχε τη μακρά ιστορία της αναμόχλευσης και ανασύνθεσης της ελληνικής αριστεράς, κυρίως στο Παρίσι της δεκαετίας του 1960.¹ Από εκεί ξεκίνησε ό,τι αργότερα αποκρυσταλλώθηκε ως «ανανεωτική αριστερά», παρ' όλες τις υπαρκτές

ή ανύπαρκτες διαφορές των συνιστωσών της στο άνυσμα σοσιαλισμός-κομμουνισμός. Όσοι απεχθάνονταν την «ξύλινη γλώσσα» της αριστεράς και τα στερεότυπα του πολιτικού της λόγου εύρισκαν στον «Πολίτη», έστω και αν διαφωνούσαν με την ιδεολογική στράτευση του διευθυντή του, ένα χώρο συζήτησης θεμάτων πολιτικής και κοινωνικής ιστορίας, λογοτεχνικής κριτικής και πολιτιστικής παιδείας αγνώστων, μέχρι τότε, στην εγχώρια αριστερά. Βεβαίως είχαν προϋπάρξει η στρατευμένη «Επιθεώρηση Τέχνης» και οι φιλελεύθερες «Εποχές». Αλλά τα περιοδικά, ακόμη και τα σοβαρότερα, είναι εφήμερα εγχειρήματα. Ανατέλλουν, δίνοντας τον λόγο στους εκφραστές μιας εποχής και, συνήθως, συνηθέστατα, δύνουν μαζί τους. «Ο Πολίτης» ήταν, μαζί με το «Αντί», του Χρήστου Παπουτσάκη (άλλη μεγάλη απώλεια των ημερών) οι δύο «μεγάλες του Γένους Σχολές», κατά τη φράση του ιστορικού της τέχνης καθηγητή Ν. Χατζηνικολάου, για τα αντίστοιχης σημασίας περιοδικά της αντιδικτατορικής παροικίας του Παρισιού, των αριστερών της Μεταπολίτευσης. Υπήρχαν, ωστόσο, όπως σε κάθε περιοδικό, και ελλείψεις στη θεματολογία του «Πολίτη», και όχι μόνο. Μια από αυτές ήταν η παραγνώριση ή, για να το πω ελαφρότερα, το μειωμένο ενδιαφέρον για την ποσοτική διάσταση των οικονομικών και κοινωνιολογικών φαινομένων στις, κατά τα λοιπά, εμβριθείς και στοχαστικές αναλύσεις του. Δεν αντέχω στον πειρασμό να γενικεύσω λέγοντας ότι αυτή την αναλυτική αδυναμία, εν μέρει δικαιολογημένη, ως συνειδητή επιλογή αποστασιοποίησης από τις αγκυλώσεις του οικονομισμού και του αφελούς θετικισμού της γραφειοκρατικής αριστεράς, πλήρωσε και πληρώνει ακόμη και σήμερα η ανανεωτική αριστερά. Γι' αυτό, εξαιτίας της παραπάνω αιτίας και, σίγουρα, της επιστημονικής μου παιδείας, αποτέλεσε ευχάριστη έκπληξη η ανάγνωση, ενός άρθρου, των άγνωστών μου, τότε, Λευτέρη και Μιχάλη Παπαγιαννάκη για την οικονομία των νοτιοευρωπαϊκών χωρών το 1977.² Είναι χαρακτηριστικό ότι του πλούσιου, σε ποσοτικούς πίνακες και στατιστικές επεξεργασίες του συγκεκριμένου κειμένου, προηγείται το εξής σχόλιο ενδεικτικό της δυσέυρετης, στην καθ' ημάς αριστερά, ακόμη και σήμερα, οπτικής γωνίας των συγγραφέων του: «Στα παρακάτω κείμενα δίνεται κάτι λιγότερο από μια θεωρητική τοποθέτηση και κάτι περισσότερο από μια στατιστική ανάλυση της διάρθρωσης και της ανάπτυξης των οικονομιών της Νότιας Ευρώπης». Νομίζω ότι, αυτήν την οπτική γωνία του, «κάτι λιγότερο...κάτι περισσότερο...», κόντρα στο κυρίαρχο ρεύμα είτε της ιπτάμενης θεωρητικολογίας είτε του αβαθούς εμπειρισμού της ελληνικής αριστεράς, υπηρέτησαν, ανοίγοντας την, όσο τους ήταν δυνατό αλλά με συνέπεια και πρωτοτυπία, σε όλη

την υπόλοιπη δημόσια παρουσία τους, τα δύο αδέρφια. Ο Λευτέρης σε θέματα βιομηχανικής και ενεργειακής οικονομίας, περιφερειακής ανάπτυξης και πολιτικής της ανώτατης εκπαίδευσης, ο Μιχάλης σε θέματα οικονομίας, προστασίας του περιβάλλοντος, ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Από εκεί ξεκινώντας, ο Μιχάλης, αναδείχθηκε αργά αλλά σταθερά, όπως, άλλωστε, αρμόζει σε αυτοδημιούργητους πολιτικούς και όχι σε τυχαρπαστες περσόνες επικοινωνιακών τεχνασμάτων, σε ηγετική προσωπικότητα της ανανεωτικής αριστεράς ή, με τον δικό του ορισμό, «της ευρωπαϊκής, ριζοσπαστικής και οικολογικής αριστεράς», ευρύτερης απήχησης και αποδοχής. Πώς το κατάφερε αυτό ο Μιχάλης μόνο η μελέτη της πολιτικής βιογραφίας και του έργου του μπορεί να απαντήσει. Εδώ, απλώς υπαινίσσομαι ότι ήταν ο ιδανικός και μοναδικός, πιστεύω, σε αυτό το επίπεδο δημόσιας «αναγνωρισιμότητας», εκφραστής αυτής της αριστεράς του μέλλοντος που ο Λατινοαμερικάνος

συγγραφέας Κάρλος Φουέντες, σε μια τηλεοπτική του συνέντευξη στον Ανταίο Χρυσοστομίδα, όρισε, αφού απαξίωσε, ως νέο Μουσολίνι, τον αγαπημένο της σημερινής ηγετικής ομάδας του Συνασπισμού, Τσάβες, ως Αριστερά του Συγκεκριμένου. Αυτός ο απολογισμός, όταν γίνει, ίσως επιβεβαιώσει ότι η πολιτική δεν είναι αφηρημένη θεωρία ή θετική επιστήμη αλλά πρόταξη οράματος, υπηρετούμενου «μεροδούλι-μεροφαί» και ανατροφοδοτημένου από το μεγαλύτερο δυνατό εύρος θεωρητικής παιδείας, ώστε να συλλαμβάνεται, κατά το δυνατόν, το αενάως διαφεύγον «πραγματικό». Μόνο δι' αυτής της εξαντλητικής μεθόδου εργασίας, αυτή η ψυχολογική διαθεσιμότητα, η οποία

τροφοδοτεί την αδιάπτωτη βούληση παρέμβασης στο «πραγματικό», δεν παγιδεύεται είτε στο θεωρητικό υποκειμενισμό είτε στον τυφλό αντικειμενισμό. Χωρίς αυτή τη συστηματική μελέτη αλλά παρακολουθώντας χρόνια την εξέλιξή του, τολμώ να ισχυρισθώ ότι η πολιτική βούληση του Μιχάλη Παπαγιαννάκη κινιόταν συνεχώς μεταξύ αυτών των άκρων, υποστηρίζοντας, ακριβώς αυτό το «κάτι λιγότερο ...κάτι περισσότερο» της πρώιμης αρθρογραφίας του, καταθέτοντας απόψεις και επιχειρήματα θεωρητικώς ενήμερα και εμπειρικώς τεκμηριωμένα.

Με δεδομένη την κατάσταση της σημερινής ελληνικής αριστεράς είναι απογοητευτικό αλλά όχι παράδοξο ότι, αυτή η μέθοδος Παπαγιαννάκη, όπως και η τάση του να μην μασάει τα λόγια του, του απέφεραν μεγαλύτερη αντιπαλότητα εντός παρά εκτός των τειχών. Κορυφαίο παράδειγμα αυτής της αντιπαλότητας ήταν η ακατανόητη, εκ πρώτης όψεως, κομματική εκπαραθύρωσή του από την υποψηφιότητα στις δημοτικές εκλογές πριν τρία, μόλις χρόνια. Την οποία άντεξε με την, για μένα εξίσου ακατανόητη, σιωπηλή υποχώρηση, στο όνομα της κομματικής πειθαρχίας και του καθοδηγητικού δικαιώματος της πλειοψηφίας. Η μόνη δυνατή εξήγηση, επειδή δεν ήταν πολιτικός που δίσταζε, όπως ήδη ανέφερα, να εκθέτει τα επιχειρήματά του σε σειρά αντιδημοφιλών θεμάτων, είναι η ενδεχόμενη ταύτιση της υπόθεσης με την προσωπική του τύχη, στάση εντελώς απαράδεκτη για έναν άνθρωπο απεχθανόμενο την «πάλη χωρίς αρχές» και τις σκοτεινές μεθοδεύσεις του κομματικού μηχανισμού. Επιπλέον, μπορεί να προαισθάνθηκε ότι αυτό που αποτελούσε τη βαθύτερη ουσία του ανανεωτικού εγχειρήματος της αριστεράς, στο οποίο είχε ενταχθεί ως επίλεκτο στέλεχος από δεκαετίες, δηλαδή ότι «ο σκοπός δεν αγιάζει τα μέσα», είχε εξαντλήσει την όποια δυναμική του και δεν είχε το κουράγιο ή την παλιά διαθεσιμότητα να επιμείνει ρίχνοντας και άλλο λάδι στη φωτιά. Άλλωστε, το τέλος, όπως και να το εκλάβει κανείς ή όπως, ίσως, το είχε προαισθανθεί ο ίδιος, πλησίαζε...

Βέβαια, δεν ήταν αυτή η πρώτη φορά που ο Μιχάλης αποφάσιζε ότι «το κόμμα ξέρει καλύτερα». Υπενθυμίζω ότι διέκοψε τη συνεργασία του με τον κομμουνιστικό (σχηματικά μιλώντας γιατί η πραγματικότητα ήταν πιο σύνθετη) κύκλο του «Πολίτη», το 1986, πρωταγωνίστησε στην ίδρυση της «Ελληνικής Αριστεράς» αλλά, λίγο αργότερα, έστω και χωρίς ιδιαίτερο ενθουσιασμό, αποδέχθηκε την προσωπική συμφωνία Φλωράκη-Κύρκου για την ίδρυση του Συνασπισμού, αναδεικνυόμενος, χωρίς αμφιβολία, σε έναν από τους επιτυχεστέρους πλέον επιφανείς ευρωβουλευτές της αριστεράς. Το λέω αυτό γιατί και ο ίδιος, στην τελευταία, πριν επέλθει το μοιραίο, συ-

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ:

Κομμάτια μνήμης – Ένα άλλο κοίταγμα

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ

Το 1975-77 ήμουν ακόμη φοιτήτρια όταν συνάντησα στο δρόμο μου τον Μιχάλη Παπαγιαννάκη. Αρχικά μέσα από τα βιβλία και τις απόψεις του και μετά από διαλέξεις του, όταν ήταν καθηγητής και ερευνητής στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού 2, στο Ινστιτούτο Διοίκησης Επιχειρήσεων του Ορσαί και στο Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο του Μονπελιέ. Δίδασκε για μια άλλη οικονομία, που βασιζόταν στην προστασία του περιβάλλοντος για να φέρει νέες θέσεις εργασίας και στην ενσωμάτωση μειονοτήτων, μεταναστών και μη προνομιούχων στην κοινωνία. Ποιος μπορούσε τότε να φανταστεί ότι αυτές οι αρχές, που με πάθος υποστήριζε ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης θα γινόταν βασικές αρχές της Στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την Αειφόρο Ανάπτυξη, πολλά χρόνια αργότερα!

Δίδασκε με λόγο απλό, γοητευτικό και ερεθιστικό κάνοντας την οικονομία προσιτή σε όλους και «όχι κλεισμένη μέσα σε ένα σύγγραμμα», επιμένοντας στη σημασία των φόρων «γιατί αυτοί δίνουν την πολιτική αντίληψη των πραγμάτων» και κυρίως των «πράσινων φόρων» -όπως έλεγε-

υποστηρίζοντας ότι η αρχή για κάθε μεγάλη κοινωνική και οικονομική πολιτική πρέπει να ξεκινά από την παιδεία.

Τον Μάη του '68 ο Μιχάλης βρέθηκε στο Παρίσι, πρόεδρος της κατάληψης της Νομικής Σχολής να συμμετέχει στις διαδηλώσεις μπροστά στο

Χρηματιστήριο με σύνθημα «Να καεί, να καεί το μπορντέλο» (όχι η Βουλή, αλλά το Χρηματιστήριο) και να συνδέεται στενά με τα κοινωνικά κινήματα της εποχής. Διασταυρώθηκε με ιδέες και ιδεολογίες, προσπάθησε να βρει απαντήσεις στις θεωρίες.

➤ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ

νέντευξή του, αποστασιοποιήθηκε εκείνης της επιλογής του.² Δεν υποστηρίζω ότι τα διλήμματα, ειδικότερα στην εξόχως ταραγμένη συγκυρία του τέλους της δεκαετίας του 1980, ήταν απλά ούτε ότι μπορεί, από όσα γνωρίζουμε μέχρι τώρα, να υπάρξει αριστερά χωρίς κόμμα, αλλά επειδή στην πολιτική όλα κρίνονται εκ του αποτελέσματος αυτή είναι ακόμη μια ενδιαφέρουσα πτυχή της σκέψης ενός πεπαιδευμένου, οραματιστή και πραγματιστή, διακεκριμένου πολιτικού που αξίζει να μελετηθεί προσεκτικότερα. Πόσο μάλλον που ο Μιχάλης, ομιλητικότερος και φιλικός προς γνωστούς και αγνώστους, αλλά αυστηρός στις αρχές του, όπως καίρια επισήμανε ο ιστορικός και φίλος του Βασίλης Παναγιωτόπουλος, αρνιόταν σχεδόν πεισματικά να μιλήσει για τα βιώματα τα οποία τον διαμόρφωσαν ως πολιτικό, ιδιαίτερα στη συγκλονιστική περίοδο της δεκαετίας του 1960 και μέχρι τη Μεταπολίτευση (στέλεχος του φοιτητικού κινήματος, Όμιλος Παπαναστασίου, Δημοκρατική Άμυνα κ.ά.).

Κλείνοντας αυτό το σύντομο σημείωμα θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ σε εκείνη τη διάσταση του, την οποία, εν τέλει, επισκίασε η πολιτική του λάμψη. Ο Μιχάλης υπήρξε ένας εκπληκτικός δάσκαλος. Αρκετοί συνάδελφοί μου στις γεωπονικές και οικονομικές σχολές της χώρας δεν ξεχνούν τα μεταπτυχιακά τους στο Μονπελιέ,

όταν ο Παπαγιαννάκης τους δίδασκε αγροτική οικονομία και ανάπτυξη μεταδίδοντάς τους αυτή την αίσθηση της ιστορίας και της πολιτικής η οποία, όταν αρδεύεται από τη δική του γενναιοδωρη κωνευμένη ευρυμάθεια και τον κοσμοπολιτισμό καθιστά τις πανεπιστημιακές σπουδές αυτό που θα έπρεπε να είναι, μια ανεπανάληπτη μύηση στα μεγάλα ερωτήματα των σκεπτομένων ανθρώπων. Ας μην ξεχνάμε ότι, όπως και ένας άλλος ύποπτος «δεξιών αποκλίσεων», από την κατεστημένη αριστερά, ο Σπύλιος Παπασπηλιόπουλος, ο Μιχάλης ανήκει στην εξαίρεση των οικονομολόγων οι οποίοι δεν πασάλιζαν την επιστήμη τους με «ολίγην οικολογία» αλλά επιχειρούσαν επίμονα να καταδείξουν ότι τα εγχειρήματα της «βιώσιμης» ή της λεγόμενης σήμερα «πράσινης οικονομίας» αφενός δεν είναι αυτονόητα, αφετέρου είναι αλληλένδετα με την πορεία της ενωμένης Ευρώπης. Οι δικοί μου προπτυχιακοί φοιτητές είχαν τη σπάνια τύχη να προσκληθούν -και να φιλοξενηθούν- από τον ευρωβουλευτή Παπαγιαννάκη, για μια εβδομάδα στις Βρυξέλλες. Εκεί, άκουσαν από τον ίδιο και συζήτησαν μαζί του, επί ώρες, για τη διεθνή, την οικονομική, την περιβαλλοντική πολιτική και τη γενικότερη πορεία προς την ομοσπονδιακή ένωση της «πράσινης» Ευρώπης, στην οποία τόσο πίστευε και για την οποία τόσο μόχθησε, τρέχοντας -κυριολεκτικά- όπου τον καλούσαν να μιλήσει ή ακριβέστερα, να συνομιλήσει. Για λίγες μέρες μπροστά στα έκπληκτα μά-

τια των φοιτητών μας ξεδιπλώθηκε ένας άλλος κόσμος απαλλαγμένος από τον κοντόφθαλμο επαρχιωτισμό του δυναστευμένου από τον μικροκομματισμό και την αυτοαναφορικότητα ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου. Γι' αυτό, ο αποχαιρετισμός στο αεροδρόμιο υπήρξε, ένθεν και ένθεν, ιδιαίτερα συγκινητικός.

Όμως, ο Μιχάλης, όπως και ο Άγγελος και ο Λευτέρης δεν είναι πια μαζί μας. Όπως και οι αυταπάτες της δικής μας πολιτικής νεότητας. Ο κύκλος των αγαπημένων φίλων και εμπνευσμένων συνεργατών, στους οποίους μπορούσες να απευθύνεις, κάποτε, χωρίς αυτό-σαρκαστική διάθεση, την ακριβή προσαγόρευση, λιγοστεύει επικίνδυνα. Σύντροφοι, αντίο για πάντα. *

1. Βλέπε την εξαιρετικά διαφωτιστική συζήτηση μεταξύ των Σ. Ασδραχά, Α. Μανιτάκη και Ν. Χατζηνικολάου, στα Ενθέματα της Αυγής της Κυριακής, 24.5.2009, την οποία επιμελήθηκαν η Μ. Κόντη και ο Σ. Μπουρνάζος.

2. Βλ. σχετ. Λευτέρη και Μιχάλη Παπαγιαννάκη, «Υλικά για συγκρίσεις και συμπεράσματα από μια σύντομη θεώρηση της οικονομίας των νοτιοευρωπαϊκών χωρών», Περ. Ο Πολίτης, τεύχος 9, 1977

3. Βλ. Μ. Παπαγιαννάκη, συνέντευξη στον Τ. Καμπύλη, εφ. Η Καθημερινή, 29.3.2009.

► Τον Μιχάλη τον γνώρισα από κοντά το 1989, όταν συνεργαζόταν με τη νεοσύστατη Επιτροπή Οικολογίας του ΣΥΝ. Μοναδική εμπειρία! Τον βρήκαμε συμπαραστάτη και αρωγό στις προσπάθειές μας να ενσωματώσουμε τη διάσταση του περιβάλλοντος και της οικολογίας σε όλους τους τομείς πολιτικής του κόμματος, ώστε να διαποτισθεί από την πολιτική οικολογία. Γνώρισα τότε και τις αδιέξοδες συγκρούσεις, που και ο ίδιος αντιμετώπιζε από την αρχή, εντός του ΣΥΝ. Παράλληλα άρχισε να δίνει μεγαλύτερες μάχες, ως Ευρωβουλευτής, για σειρά σημαντικών οικονομικών, κοινωνικών και κυρίως περιβαλλοντικών θεμάτων.

Το 1999 στο Στρασβούργο (Ολομέλεια Ε. Κοινοβουλίου) υποστήριξε την έκδοση πρότασης για τη θεσμοθέτηση ενός συστήματος Επιθεωρήσεων σε κοινοτικό επίπεδο των προβολών απέναντι στο περιβάλλον, ακόμη και από τη χρήση γης, το αστικό περιβάλλον και προσβολές του περιβάλλοντος μέσα στον αστικό χώρο, προκειμένου να εφαρμόζεται η νομοθεσία με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό σε όλες τις χώρες, κάτι που ακόμη δεν έχει υλοποιηθεί.

Αργότερα (από το 2001) είχα την τύχη να συνεργαστώ στενότερα μαζί του κάτω από εντελώς διαφορετικές συνθήκες, από τη θέση της Ακολουθού Περιβάλλοντος στο Συμβούλιο Υπουργών της ΕΕ και παρακολούθησα την έντονη δράση του στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, διαπίστωσα τον σεβασμό και την εκτίμηση που του είχαν όλοι οι συνάδελφοί του, αλλά και την αποτελεσματικότητά του σε όλα τα θέματα που καταπίεστηκε (και ήταν πολλά). Ήταν χαρισματικός, γοητευτικός, φιλικός, ανθρώπινος και παθιασμένος με τη ζωή και τον άνθρωπο και την πολιτική!

Όταν το 2002 ο Μιχάλης άσκησε κριτική για τις άτολμες αποφάσεις του Γιοχάνεσμπουργκ για τις ΑΠΕ, την έλλειψη ισορροπίας ανάμεσα στον πόλο ανάπτυξη-εμπόριο και τον πόλο προστασία του περιβάλλοντος, την ΜΗ ενσωμάτωση του κόστους της προστασίας του περιβάλλοντος στην παραγωγή και την κατανάλωση (που δεν νοείται χωρίς φορολογίες, απαγορεύσεις και ριζικές πολιτικές ρυθμίσεις, όπως έλεγε), την λανθασμένη προσέγγιση της αρχής της προφύλαξης προς όφελος των Ηνωμένων Πολιτειών και τον παραμερισμό της συζήτησης για έναν ισχυρότερο συντονισμό, πολιτικού χαρακτήρα, των Διεθνών και άλλων Οργανισμών, ως προς την πολιτική και διεθνή διάσταση της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης, η στάση του χαιρετίστηκε θερμά από όλους τους πολιτικούς χώρους και κυρίως από τις Ευρωπαϊκές ΜΚΟ. Χαρακτηριστική έμεινε η φράση του «Τότε πώς θα προχωρήσουμε σε μία λογική που λέει βάζουμε στόχους, φέρνουμε μέσα, κάνουμε παρακολούθηση και έλεγχο και τελι-

κά κυρώσεις; Που αυτό είναι η ουσία της governance. Governance δεν σημαίνει τίποτε άλλο. Διότι αν σημαίνει απλώς ηθικολογικά μαθήματα στις χώρες του τρίτου κόσμου, χρήσιμα μιν, είναι όμως λίγα και από τη μεριά μας ιδιαίτερα υποκριτικά».

Ανάλογη ήταν η αντίδραση και στη συζήτηση για την ασφάλεια τροφίμων για την ανθρώπινη και τη ζωική διατροφή, όπου ο Μιχάλης έγινε σύμβολο καθώς αγωνίστηκε για το δικαίωμα των καταναλωτών να γνωρίζουν και να επιλέγουν ανάμεσα στα προϊόντα που τους προσφέρονται, μέσα από μια ταυτότητα και για να μην περάσουν τροπολογίες που απέβλεπαν στον περιορισμό της ανίχνευσης των ΓΤΟ μόνο στην τελική μορφή του προϊόντος, στηρίζοντας ένα σύστημα που θα δίνει περισσότερες πληροφορίες σε όλα τα στάδια της παραγωγής για μια ακριβέστερη, πιο σύνθετη εικόνα της προέλευσης του τελικού προϊόντος επιμένοντας στο μικρότερο δυνατό όριο τυχαίας επιμόλυνσης!

Φωτεινές στιγμές υπήρξαν ακόμη περισσότερες το 2003, όταν ο Μιχάλης επεσήμανε τα εμπόδια στην πορεία της ενοποίησης (σε Ολομέλεια του Ε. Κοινοβουλίου για το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα και την Διακυβερνητική Διάσκεψη), όπως το μη αναθεωρήσιμο καθεστώς της μισής Συνθήκης («έτσι καταλήγει οι πολιτικές να είναι καθεστώς» είπε) που είναι εναντίον κάθε πολιτικής εξέλιξης της Ευρώπης προς όποια κατεύθυνση, ο προϋπολογισμός που τέθηκε χωρίς να έχουν αποφασισθεί οι πολιτικές που θα εξυπηρετήσει, η ατομία για τα θέματα ασφάλειας και άμυνας, ο θεσμός του Υπουργού Οικονομικών που θα εγγυάται τη συνοχή της Ευρωζώνης και τη συμμετρία ανάμεσα στην οικονομική και νομισματική πολιτική και τέλος, η αντίρρησή του για την αναφορά στις θρησκείες, όπου αντιπρότεινε αναφορά στα μεγάλα πρόσωπα της Ευρώπης «Αριστοτέλης, Έρασμος, Μότσαρτ, Μαρξ και Φρόιντ».

Αλλά και κατά την Ελληνική Προεδρία ο Μιχάλης, ως εισηγητής της Επιτροπής Περιβάλλοντος στο Ε. Κοινοβούλιο της Οδηγίας για την Περιβαλλοντική ευθύνη έδωσε ακόμη πιο δύσκολες μάχες απέναντι σε ισχυρά οικονομικά λόμπυ, για την έγκρισή της σε ορθή βάση, έχοντας βρει πολλούς συμμάχους, μεταξύ αυτών και την Ελληνική Προεδρία λέγοντας: «η οδηγία για την οποία συζητάμε, που την περιμέναμε 20 χρόνια, είναι ίσως η οδηγία της πενταετίας. Γιατί δεν λέμε απλώς “ο ρυπαίνων πληρώνει”, και επομένως ο έχων να πληρώσει μπορεί να ρυπαίνει, αλλά ότι ο ρυπαίνων πρέπει να πληρώσει το κόστος αποκατάστασης της ζημιάς που προκάλεσε. Επομένως, η οδηγία μπορεί να ανταποκριθεί στις μεγάλες ελπίδες των πολιτών μας για δημόσια υγεία και περιβάλλον και δεν πρέπει να την αποδυναμώσουμε». Υποστήριξε ότι η υποχρε-

ωτική ασφάλιση μπορεί να γίνει σταδιακά, ώστε να μην περνάει στον φορολογούμενο το κόστος της ζημιάς και τα κράτη να αναλαμβάνουν την υποχρέωση να αποκαθιστούν τη ζημιά όταν δεν μπορεί ο ρυπαίνων ή όταν δεν μπορεί να βρεθεί ο υπόλογος. Υποστήριξε ότι πρέπει να αντιμετωπισθούν και άλλα ζητήματα, όπως γεωργικές και δασοκομικές πρακτικές χωρίς να αθρώνεται η χρήση χημικών λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων και ζιζανιοκτόνων, η απαλλαγή όσων διαθέτουν άδειες ρύπανσης ή όσων σέβονται την υπάρχουσα κατάσταση της τεχνολογίας γιατί έτσι η βιομηχανία δεν θα πειστεί ποτέ να απαγκιστρωθεί από τη ρυπαντική διαδικασία ή για τις ζημιές που μπορεί να προκαλέσει, η ελεύθερη χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών, καθώς και οι ζημιές που προκαλεί η άσκηση της ναυτιλίας ή η χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Επίσης, υποστήριξε την άμεση και όχι έμμεση πρόσβαση των πολιτών στη δικαιοσύνη για να μην παραβιάζεται και η Συνθήκη του Aarhus.

Κατά την προετοιμασία της εαρινής συνόδου κορυφής 2003 ο Μιχάλης, αναφερόμενος στη διαδικασία της στρατηγικής της Λισαβόνας, δεν συμμερίστηκε την άποψη ότι είναι η πλήρης αποτυχία, αλλά ότι απλά δεν έχει προχωρήσει στη λήψη μέτρων για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης μέσω της νομοθεσίας για τα χημικά, την περιβαλλοντική ευθύνη, τη γενικευμένη μείωση του χρόνου εργασίας για τη δημιουργία περισσότερης απασχόλησης, την ΜΗ χρηματοδότηση της ανάπτυξης του λεγόμενου τρίτου τομέα, την επικαιροποίηση των ιδεών για τα διευρωπαϊκά δίκτυα, την αλλαγή της φορολογίας (να τη στρέψουμε από την επιβάρυνση της απασχόλησης προς την επιβάρυνση της χρήσης των φυσικών πόρων κ.ά.). Τα λόγια με τα οποία έκλεισε την ομιλία του στο Στρασβούργο ο Μιχάλης είναι ακόμη επίκαιρα: «Κύριε Πρόεδρε και κύριοι συνάδελφοι, το οικοσύστημα και η ροή της ύλης και της ενέργειας έχουν προβλέψιμες, περιγράψιμες πορείες. Πρέπει η ανθρώπινη δραστηριότητα να προσαρμοστεί σε αυτές. Δεν προστατεύουμε τη φύση μόνο βάζοντας ένα φράκτη γύρω της. Για να προστατεύσουμε τη βιωσιμότητα της Ευρώπης χρειάζεται μια πράσινη στροφή της βιομηχανίας και όλης της οικονομίας. Δεν μπορούμε να λέμε ότι δεν είμαστε ούτε με το ένα ούτε με το άλλο».

Καλώς ο Νίκος Κωνσταντόπουλος είπε: «Ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης ομόρφαινε τη ζωή γύρω του κι ας τον έβαζε στο σημάδι ο θάνατος. Λόγια αγάπης και συναισθήματα πίκρας, δεν χωράνε την ελεύθερη κι ωραία ύπαρξή του, το λαμπρό μυαλό του και την ακέραιη αγωνιστική του συνείδηση».

*

Ένας φυσικός ηγέτης της Αριστεράς και της –νοητής, καλύτερης, που δεν υπάρχει- Ελλάδας

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΚΙΩΤΗ

Υπάρχει ο μύθος ότι οι Έλληνες αριστεροί είναι φοβερά διαβασμένοι και ενημερωμένοι άνθρωποι – πολίτες, ιδίως δε στα σοβαρά ζητήματα της εποχής θεωρούνται εξαιρετικά εμβριθείς γνώστες των προβλημάτων και των πιθανών λύσεων τους. Επειδή έχω ως κόμπυ να κρατάω παλιούς λογαριασμούς αντιστοιχίας γνώσεων και φήμης υποτίθεται σοβαρών προσώπων που είτε είναι επαγγελματικά στελέχη στους χώρους της Αριστεράς (...και της Οικολογίας) είτε συμμετέχουν στους ευρύτερους ηγετικούς κύκλους των συγκεκριμένων πολιτικών χώρων, ισχυρίζομαι ότι οι εμπεριστατωμένα διαβασμένοι και κυρίως οι μελετηροί και με τεκμηριωμένο λόγο ως προς τις αναλύσεις και τις προτάσεις τους, σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων της σύγχρονης προβληματικής του πολιτικού μας βίου, είναι τρομακτικά λίγοι. Αναμφίβολα, ο πλέον βαθύς γνώστης, επιδέξιος χρήστης και επίδοξος ανατροπέας των μεγάλων θεμάτων της εποχής του ήταν ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης.

Σχεδόν όλοι οι άλλοι τσιμπολογούσαν-ούν ή και τρώ(γα)νε από τα έτοιμα. Τουλάχιστον από εκείνα τα έτοιμα που μπορούσαν-ούν να καταλάβουν, μιας και το τεράστιο έλλειμμα σε γνώσεις λειτουργεί όπως η ύλη στο γυμνάσιο: δεν μπορείς να καταλάβεις τα επόμενα εάν δεν έχεις διδαχθεί και κατανοήσει τα προηγούμενα.

Για τον Μιχάλη μπορώ εύκολα να επιμεληθώ ένα βιβλίο και ίσως το κάνω. Όχι βιογραφικό βιβλίο ούτε κολακευτικό. Αλλά βιβλιογραφικό. Διότι, ούτε μία ούτε δύο είναι οι νέες, προωθημένες –τόσο στον καιρό τους όσο και σήμερα- και δυνατές ιδέες και προτάσεις που έφερε ο Μιχάλης στη δημόσια συζήτηση. Μιλάμε για δεκάδες σκέψεις – τομές, που είτε τις πέταξαν αμέσως κάτω από το τραπέζι οι έχοντες τα κουμπιά της κονσόλας της διαμόρφωσης της ατζέντας στην άθλια ελληνική συζήτηση, όλοι, δεξιοί, πασόκοι και «βαθείς» αριστεροί είτε δεν μπόρεσε ο workaholic Μιχάλης να τις αναδείξει στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής συζήτησης, εκεί όπου σοβαρές σκέψεις είχαν και έχουν πάντοτε πολύ καλύτερες δυνατότητες ανάδειξης. Δεν μπόρεσε, λόγω έλλειψης χρόνου, μιας και η ανάπτυξη εκπληκτικών προτάσεων όπως η πολύ σοβαρή δουλειά που έκανε ως ευρωβουλευτής για το πρασίνισμα της υπό συζήτηση το 1997-1998 συνθήκης του Άμστερνταμ, απαιτούσε πολλή δουλειά ζύμωσης και άσκησης πειθούς σε ευρωβουλευτές άλλων κρατών ώστε να σχηματισθεί το κάθε φορά ισχυρό ρεύμα πίεσης των opinion leaders που χρειαζόταν για να περάσουν τα ρηξικέλευθα που συνεχώς συνελάμβανε και προωθούσε ο Μιχάλης.

Πού να βρεθεί χρόνος όμως; Όταν ο φίλος μας δούλευε επί 15 χρόνια ως υποκατάστατο του υπουργείου περιβάλλοντος που δεν είχαμε, με τις εκατοντάδες ίσως και χιλιάδες ερωτήσεις κα-

ταγγελίας της Ελλάδας στο ΕΚ για μεγάλα και μικρά περιβαλλοντικά θέματα της χώρας, με στόχο να βγαίνουν σχετικές αποφάσεις του ΕΚ και αυστηρές ανακοινώσεις της Κομισιόν, στο πνεύμα «ναι, κε Παπαγιαννάκη, έχετε δίκιο, καταβαρθώνεται το κοινοτικό περιβαλλοντικό δίκαιο στην περίπτωση του τάδε οικοτόπου και καλούμε την ελληνική κυβέρνηση να πάρει θέση»;

Έχοντας διαβάσει τις μικρόψυχες ανακοινώσεις των πολιτικών φορέων για τον θάνατο του Μιχάλη, θα αναφέρω και κάτι ακόμη, επειδή έτσι είναι: Ο Μιχάλης υπήρξε και υποκατάστατο της πολιτικής οικολογίας στην Ελλάδα, επί τουλάχιστον μία δεκαετία.

Τον γνώρισα το 1991, σε μια από τις συναντήσεις που γίνονταν ακόμη τότε σε σπίτια αριστερών, σε ένα δείπνο της φίλης Α.Λ.. Πριν τη συνάντηση ήμουν επιφυλακτικός, πολλοί φίλοι, αριστεροί και οικολόγοι, μου είχαν πει: «πρόσεχε, είναι δεξιός». Πρόσεξα λοιπόν, αλλά... έμεινα κατάπληκτος με τον άνθρωπο που γνώρισα, έναν φυσικό ηγέτη της Αριστεράς και της Οικολογίας, που επί 4 ώρες δεν είπε ούτε μία ανακρίβεια, δεν κολάκεψε κανένα αίσθημα, δεν παρέλειπε να υποσημειώνει τις παραπομπές του, δεν χρησιμοποίησε ούτε μία λέξη ξύλινη και δεν είχε ίχνος αλαζονείας με την ομήγυρη, κυρίως νέων επιστημόνων που είχαμε βρεθεί στο εν λόγω συμβάν. Το μυστήριο είναι ότι έτσι, όπως τον γνώρισα την πρώτη φορά ήταν πάντα, ίδιος.

Συμμετείχα τότε στους Οικολόγους Εναλλακτικούς, έβλεπα, το έβλεπαν και άλλοι ότι το καράβι θα μπατάριζε σύντομα. Άρχισα να παρακολουθώ συστηματικά και από κοντά την δουλειά του Μιχάλη, εντυπωσιάστηκα.

Κάποια στιγμή άρχισε να αρθρογραφεί στη Νέα Οικολογία. Ο Μιχάλης Μοδινός, δεινός editor και άριστος γνώστης και χειριστής της γλώσσας και του λόγου, άφηνε το χειρόγραφο του Μιχάλη αδιόρθωτο. Μα, καλά έλεγα μέσα μου, τίποτε δεν βρήκε προς διόρθωση; Και με την αλαζονεία της νεότητας έριχνα και εγώ μια ματιά για να βρω κάτι. Αποτέλεσμα; Όχι μόνο διαπίστωνα κάθε μήνα ότι ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης ήταν εκτός του προφορικού και άριστος χειριστής και χρήστης και του γραπτού λόγου, αλλά επιπλέον άρχισα να μαθαίνω περισσότερα και να βελτιώνω τα δικά μου γραπτά. Για να μην αδικήσω όμως κανέναν, μιας και το κουβέντιασα το θέμα, οι κορυφαίοι ως παραδείγματα – μοντέλα γραφής για μένα ήταν, χωρίς σειρά αξιολόγησης ο Μιχάλης Μοδινός, ο Λεωνίδας Λουλούδης, ο Γιάννης Σχίζας και φυσικά ο Άγγελος Ελεφάντης (το αν εντέλει δεν έμαθα και πολλά από τους σπουδαίους αυτούς γραφιάδες μάλλον δεν είναι δική τους ευθύνη...).

Στα επόμενα χρόνια συνεργάστηκα και δούλεψα μαζί του, σε πολλά επίπεδα, κάνοντας τρέχουσα πολιτική, λόμπυ για περιβαλλοντικά θέματα, θεωρητική συζήτηση, εξειδικεύοντας περιβαλλοντικές πολιτικές. Πολλά από τα κεφάλαια αυτής της στενής σχέσης ανήκουν στις σελίδες της μεταπολιτευτικής μας ιστορίας και στα προσεχή απομνημονεύματά μου, αν κατορθώσω να γεράσω και να κυρίως αν μπορέσω να τα γράψω.

Είμαι αμήχανος να πω περισσότερα τώρα. Παραθέτω απλώς ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από την ανέκδοτη διδακτορική μου διατριβή που αφορά τον Μιχάλη. Τον οποίο, πέραν των άλλων ιδιοτήτων του, τον προσέγγισα και ως διανοούμενο, με σημαντικό έργο στον χώρο της οικολογικής συζήτησης. Το κείμενο έχει γραφτεί προ δεκαετίας, αναδεικνύει όμως νομίζω, σε ποια κλάση ανήκε ο Μιχάλης.

«...Η ελληνική συζήτηση για την υιοθέτηση αποτελεσματικών περιβαλλοντικών πολιτικών δεν περιορίζεται μόνο στην κατάθεση προτάσεων για τη διαμόρφωση εθνικών πολιτικών αλλά -έστω και σπάνια- αναφέρεται σε ένα ευρύτερο πεδίο άσκησης πολιτικής, εκείνο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Από τους ελάχιστους Έλληνες διανοούμενους που έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα, ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης, με άρθρο του που δημοσιεύτηκε την περίοδο της προπαρασκευαστικής συζήτησης μεταξύ των Ευρωπαίων εταίρων για την τροποποίηση της Ευρωπαϊκής Συνθήκης του Μάαστριχτ που κατέληξε στην υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ (1997), παραθέτει έναν κατάλογο με αιτήματα για μια πιο δραστήρια και αποτελεσματική περιβαλλον-

τική πολιτική σε ευρωπαϊκή κλίμακα. Θέτοντας ως βασικό ζητούμενο το «πρασίνισμα» της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρότεινε μεταξύ άλλων:

Την υιοθέτηση ειδικής ρήτρας στην υπό συζήτηση Συνθήκη που θα προέβλεπε ότι ρυθμίσεις που αφορούν την κοινή ευρωπαϊκή πολιτική δεν θα πρέπει να οδηγούν στην υποβάθμιση προτύπων περιβαλλοντικής πολιτικής κάποιων κρατών-μελών που βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο προστασίας και απαιτήσεων από το αντίστοιχο της κοινοτικής ρύθμισης. Η ίδια ρήτρα θα εξασφάλιζε επίσης το αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή την προσαρμογή των κοινοτικών περιβαλλοντικών πολιτικών στις υψηλότερες υπαρκτές προδιαγραφές που ενδεχομένως ισχύουν σε κάποια χώρα - μέλος.

Την εισαγωγή της προστασίας του περιβάλλοντος ως συστατικού στοιχείου όλων των κοινών ευρωπαϊκών πολιτικών (π.χ. ΚΑΠ, κοινοτική πο-

κειμίδης 1998, 9). Με κεντρικό θέμα το «πρασίνισμα της Συνθήκης» είχε προηγηθεί μια μεγάλη δημόσια συζήτηση στις χώρες κυρίως της Βόρειας Ευρώπης κατά το 1996, ένα έτος πριν την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ, συζήτηση που ελάχιστα έγινε γνωστή στην Ελλάδα και ακόμη λιγότερο προκάλεσε σχετικά δημοσιεύματα (Παραλίκας 1997, 14-15). Οι προτάσεις που κατέθεσαν οι εκπρόσωποι των μη κυβερνητικών οικολογικών οργανώσεων (WWF, Friends of the Earth, Climate Action Network κ.α.) συμπίπτουν λίγο πολύ με τις προτάσεις που παρουσίασε ο Μ. Παπαγιαννάκης, ο οποίος άλλωστε είχε παρακολουθήσει το σχετικό διάλογο (Παραλίκας 1997, 14-15)».

Αν η Ελλάδα ήταν Δανία ή Γαλλία, θα ήταν λογικό να συζητιέται ήδη η ονομασία μιας έδρας σπουδών πολιτικής επιστήμης ή μιας έδρας ευρωπαϊκών σπουδών με το όνομα του Μιχάλη.

λιτική για τη βιομηχανία, για την ενέργεια κ.α.).

Την ενίσχυση της παρακολούθησης, ελέγχου και εφαρμογής της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής από τα κράτη μέλη, με περαιτέρω ενίσχυση των ευρωπαϊκών θεσμών και την εισαγωγή ειδικών σχετικών μηχανισμών.

Την ίδρυση Ειδικού Ταμείου Περιβάλλοντος, όπου θα συγκεντρώνονται έσοδα από επιμέρους πηγές και θα κατευθύνονται προς σε χρηματοδοτήσεις περιβαλλοντικού χαρακτήρα.

Την πρόβλεψη τέλος για εισαγωγή πράσινων φόρων που θα ισχύουν σε κοινοτική κλίμακα, με στόχο την εξοικονόμηση φυσικών πόρων και ενέργειας (Παπαγιαννάκης Μ. 1997, 13).

Αν και στο τελικό κείμενο της Συνθήκης του Άμστερνταμ υιοθετήθηκαν σημαντικές ιδέες της σύγχρονης οικολογικής σκέψης (π.χ. την αρχή της αειφόρου ανάπτυξης στο προοίμιο), ορισμένες πιο χειροπιαστές προτάσεις για μια ουσιαστική βελτίωση της κοινής ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής δεν κατέστη δυνατόν να γίνουν αποδεκτές στο κείμενο της συνθήκης (Ιωα-

Επειδή εδώ είναι Ελλάδα και δεν θα γίνει, προτείνω στον φίλο μου τον Σάκη Κουρουζίδη να σκεφτεί την μετονομασία της Ευωνύμου Οικολογικής Βιβλιοθήκης σε Οικολογική Βιβλιοθήκη Μιχάλης Παπαγιαννάκης.

Είμαι βέβαιος ότι ο ίδιος ο Μιχάλης θα το απέρριπτε αμέσως. Δεν πειράζει. Κάπως οφείλουμε να τιμήσουμε αυτόν τον -πραγματικά- μεγάλο Έλληνα και Ευρωπαίο. Τουλάχιστον οι φίλοι του. *

Πηγές

Παπαγιαννάκης Μιχάλης 1997, Να Πρασινίσουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση, Οικοτοπία, τ. 1 (νέα περίοδος)

Παραλίκας Αποστόλης 1997, Το Οικο-Μάαστριχτ που Απουσιάζει, Οικοτοπία τ. 1, (νέα περίοδος) Ιαν. - Φεβ. 1997

Ιωακειμίδης Παναγιώτης 1998, Πόσο Αριστερή είναι η Συνθήκη του Άμστερνταμ;, Εφ. Αυγή, 15 Μαρ. 1998

Η πνευματική εξάρτηση ενός 20χρονου

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΕΒΕΛΑΚΗΣ

Σχεδόν κάθε φορά που συναντούσα τον Μιχάλη Παπαγιαννάκη θυμόμουν τι στάθηκε αφορμή να τον γνωρίσω, να τον προσέξω, να εκτιμήσω τις πνευματικές του ικανότητες και γνώσεις. Πρώτη προσωπικότητα διέθετε αξιόλογο εξάρτημα από το ξεκίνημά του. Αρχές της δεκαετίας του '60 ήμουν φοιτητής της Γεωπονικής Σχολής στο Βοτανικό. Σ' ένα διάλειμμα των μαθημάτων έπεσε στα χέρια μου το φύλλο της Πανσπουδαστικής Αρ. 33 της 15ης Δεκεμβρίου 1961. Ήταν ένα αφιέρωμα στα 80 χρόνια του Πικάσο. Περιείχε δισέλιδο άρθρο του μαρξιστή κριτικού Conrad Farnet με τα διάφορα στάδια της καλλιτεχνικής πορείας του μεγάλου ζωγράφου. Τη μετάφραση είχε κάνει ο εικοσαετής τότε Μιχάλης Παπαγιαννάκης. Η αρτιότητα του κειμένου έδειχνε την άνεση του, από τόσο νεαρή ηλικία, στη γαλλική γλώσσα αλλά και την ευρηματικότητά του στη μεταφορά δυσνόητων εικαστικών όρων στην ελληνική. Συγκράτησα το όνομα του άγνωστου μου μεταφραστή και λόγω της κριτικής κατάληξης του επιθέτου του. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν

μου δόθηκε πολλές φορές η ευκαιρία να διαβάσω κριτικές σκέψεις του για μεταφρασμένα έργα. Σαν παράδειγμα φέρνω την απορριπτική κριτική του, με αδιάσειστα επιχειρήματα, του «Σοβιετικού Λεξικού Πολιτικής Οικονομίας» Gutenberg, 1983. (Δεκαπενθήμερος Πολίτης Αρ. 10/1984 σ. 46-47). Εγκαλούσε τους «επιμελητές» της έκδοσης για σωρεία «παραποιήσεων και κακοποιήσεων». ¹

Αλλά ας επιστρέψουμε στο κείμενο της Πανσπουδαστικής. Ο Γάλλος κριτικός εφαρμόζοντας τα δογματικά στερεότυπα καταδικάζει τις τεχντροπίες που άνοιξαν νέους ορίζοντες στην τέχνη του εικοστού αιώνα ως ακαδημαϊκές, ιδεαλιστικές, αστικές. Κι ενώ απέρριπτε τον εμπρεσιονισμό (διαδικασία αποσύνθεσης), τον συμβολισμό (υποπροϊόν απανθρωποποίησης), τον φοβισμό (αστική θεώρηση του κόσμου) και τον κυβισμό (μυστικισμός μέχρι παραλογισμού) διέσωζε και διαχώριζε τον Πικάσο που τις χρησιμοποιούσε: «...γίνεται ο ρεαλιστής του χάους, ο πιο τολμηρός ρεαλιστής που υπάρχει. Άφησε πίσω του τους τέσσερις «ισμούς» που συνάντησε στο δρόμο του, κινήσεις τυπικές και χαρακτηριστι-

κές της αποσύνθεσης και της παρακμής». Η μεροληπτική στάση του κριτικού ασφαλώς συνδεόταν με την πολιτική τοποθέτηση του ζωγράφου. Την αντίφαση εκείνη είχα συζητήσει με τον Μιχάλη στο περιθώριο μιας ημερίδας για την Πανσπουδαστική πριν από τρία χρόνια. «Έτσι ήταν τα πράγματα τότε, σχολίασε, χαμογελώντας...».

*

1 «Το Λεξικό το πατρνάρι η «Οικονομική Σχολή του Πανεπιστημίου Λομονόσοφ της Μόσχας» που απευθύνεται σε φοιτητές από τον Τρίτο Κόσμο. Αυτό ίσως εξηγεί πολλά...

Και ένα πρόσθετο ερώτημα: σε πόσες άλλες χώρες της Ευρώπης ή και άλλων ηπείρων μεταφράστηκε το εν λόγω Λεξικό; Όσο για την Αυγή (26.2.84) που αναπαράγει τον πρόλογο του Λεξικού άνευ άλλου, αφήνοντας να εννοηθεί ότι όπως τα λέει έτσι και έχουν τα πράγματα, ας διαβάξει ο βιβλιοπαρουσιαστής της τα βιβλία που προβάλλει, τουλάχιστον σε τέτοιους ευαίσθητους τομείς. Ρηγάδες προσοχή! Και σεις, ακόμη, Κνίτες ή Πασοκτζήδες. Μην ξεφουρνίζετε σε εξετάσεις τίποτε από το περιεχόμενο του Λεξικού, αν σας λάχει να το διαβάσετε, ούτε σε καθηγητή που να είναι αποδεδειγμένα ΚΚΕ. Σίγουρα θα σας «κόψει!»

Picasso

ΤΟΥ CONRAD FARNER
ΑΠΟΔΟΣΗ: ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ
(ΠΑΝΣΠΟΥΔΑΣΤΙΚΗ, ΑΡ. 33, 15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1961, ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

Τέλη του Μάη του 1901. Ο Πικάσσο πηγαίνει στο Παρίσι για δεύτερη φορά. Είναι σχεδόν είκοσι χρονών. Έχει ένα ασυγκράτητο ενθουσιασμό για το επάγγελμα του, για το έργο του. «Αυτά σκεφτόταν διαρκώς με απορροφημένο ύφος. Το στόμα του με τα λεπτά χείλη χαμογελούσε κάπου - κάπου, τα μάτια του ποτέ. Μάτια παράξενα, μαύρα, υπερβολικά μεγάλα σε σχέση, με το πρόσωπο, ενοχλητικά εξ αιτίας της παρατηρητικότητας του. Η σιλουέτα του, τα λυτά του μαλλιά, όλα πάνω του μαρτυρούσαν τον Ισπανό». Έτσι τον περιγράφει ο Ρολάν Ντορζελέ πού τον είχε γνωρίσει, όταν πρωτόρθε στο Παρίσι.

[...]. Παράξενο σπίτι αυτό το ερείπιο, όπου μετακόμισε ο Ισπανός! Ετοιμόρροπο, σκοτεινό, γεμάτο θορύβους, όλο σκάλες, διαδρόμους, παράξενα χτισμένο ανάμεσα σε δυο δρόμους, έτσι που μπορούσες να κατοικείς στο ισόγειο ή στη σοφίτα, ανάλογα με την θέση που θάπερνες [...]. Όταν σηκωνόταν αργά, ήταν γιατί ζωγράφιζε όλη τη νύχτα, για να μη τον ενοχλούν. Μόνος, με τα φαντάσματα του, στο φως μιας χοντρής λάμπας, που το πετρέλαιό της αντικαθιστούσε το λάδι στις θήκες των χρωμάτων του. Η νύχτα ήταν μπλε πάνω στο πλατύ παράθυρο, μπλε ήταν το λινό του κοστούμι και ένας κόσμος μπλε γεννιόταν κάτω από το πινέλλο του, ένας κόσμος απελπισμένος, μπτέρες με σβησμένα στήθια, λιπόσαρκα παιδιά, ζητιάνοι. Οι τεχνοκρίτες δεν εξήγησαν ποτέ γιατί τα πρόσωπα της «Μπλε Περιόδου» ήταν τόσο αδύνατα: ήταν η εποχή που η Μονμάρτη πέθαινε της πείνας. [...]

Στη διάρκεια του καλοκαιριού του 1901, ο Αμπρουάζ Βολλάρ ανοίγει την πρώτη έκθεση του Πικάσσο στο Παρίσι, και ο Φελισιάν Φαγκύ που κάνει την κριτική τους στην «Λευκή Επιθεώρηση», μιλάει για πολυάριθμες επιρροές. «Κι αυτό -γράφει- γιατί ο ενθουσιασμός του δεν του άφησε τον καιρό να δημιουργήσει το δικό του στυλ. Η προσωπικότητά του αναπαύεται πάνω σ' αυτόν τον ενθουσιασμό, πάνω σ' αυτόν τον νεανικό και φευγαλέο αυθορμητισμό...». Μα ακριβώς αυτός ο αυθορμητισμός παρά την εντατική δουλειά-εμποδίζει τον Πικάσσο να τραβήξει μπρος. Είναι καιρός να αποφασίσει, να διαλέξει.

Ο εμπρεσιονισμός

Δεν υπάρχει περίπτωση να διαλέξει την επίσημη τέχνη των ακαδημιών και των σαλονιών, γιατί η βαθειά εξέγερσή του ενάντια στον αστικό πολιτισμό, ενάντια στην ευτέλεια και την έλλειψη προοπτικών, μεγάλωσε περισσότερο μετά την Βαρκελώνη.

Πρέπει να ασπαστεί τον εμπρεσιονισμό που, αφού γαλούχησε μια ολόκληρη γενιά, αντιπροσωπεύει το μεγάλο ρεύμα, πού εναντιώνεται στην ακαδημία και αρχίζει να μπαίνει στην ιστορία. Ο αυθορμητισμός, ουσιώδες στοιχείο του εμπρεσιονισμού θα του ταίριαζε. [...]

Έτσι η αντίθεση αυτή δεν είναι αντισιακή, αντίθετα μάλιστα είναι μια έκφραση της ίδιας της αστικής ευαισθησίας. Ο εμπρεσιονισμός είναι μονάχα μια ακόμα καλλιτεχνική δυνατότητα για μια πλατύτερη αστική θεώρηση του κόσμου. Ο Πικάσσο δε θα διαλέξει αυτό το δρόμο.

Ο συμβολισμός

Αλλά το σταυροδρόμι ανοίγεται και σ' άλλους δρόμους. Γιατί η αντίθεση της αρχής του αιώνα ξεπερνάει πια τον εμπρεσιονισμό, θα λέγαμε μάλιστα ότι κατευθύνεται εναντίον του. Ο πραγματικός στόχος αυτής της αντίθεσης είναι: να αισθάνεται την ηθική αγωνία της εποχής της, να βλέπει την κοινωνική καταστροφή, να βρίσκει τους δεσμούς ανάμεσα στους ανθρώπους, να εκτιμά με καινούργια δεδομένα το μυστήριο της ζωής, και μ' αυτά να δημιουργεί τις δυνατότητες για να δει κανείς καθαρότερα το μέλλον. Τέτοιο είναι το νόημα της ζωγραφικής που θα περάσει στην ιστορία με το όνομα του «συμβολισμού». [...]

Η κοινωνική κρίση εξακολουθεί να μένει αζεπέραστη, η καταστροφή πλησιάζει και τα προβλήματα θέτονται: τέλος ή ανανέωση, μηδενισμός ή θρησκεία, είναι πλαστά προβλήματα.

Ο φωβισμός

Παρά την ρωμαλεότητα των πιο σημαντικών έργων, ένας συναισθηματικός πέπλος καλύπτει συχνά τα πάντα και ο Πικάσσο θα πει αργότερα πολύ σωστά στον Ανρί Μαό: «Όλα αυτά είναι συναισθημα!». Από την «μπλε περίοδο» δεν μένουν παρά μερικά έργα, όχι και τόσο πρωτότυπα.

Ο Πικάσσο περνάει τώρα τον Αχέροντα. Ετοιμάζεται να κατέβει ο ίδιος στα Τάρταρα. Ανατρέπει βίαια

τους μέχρι τώρα ισχύοντες κανόνες. [...]

Ο καλλιτέχνης δεν έχει πια για αποστολή (και εκεί ο συμβιβασμός του περιεχομένου και ο συμβολισμός του χρώματος ενώνονται) να βάλει σε πρώτο πλάνο την παρούσα ζωή, αλλά το άπειρο μέσα στο χρόνο και το διάστημα. Η σχολή των «φωβ» πάει πιο μακριά: δεν υπάρχουν πια καθήκοντα απέναντι στην ιστορία, αντίθετα, προσπαθούν να ξαναδώσουν ζωή στην προϊστορία, και μάλιστα να πάνε πιο πέρα, να βυθιστούν στις ρίζες του πολιτισμού. Αρνούνται την χρησιμότητα του έναρθρου λόγου, καταριούνται την χρησιμότητα της γνώσης, ελεεινολογούν τον πολιτισμό. [...]

Ο κυβισμός

Ο Πικάσσο ζητάει ένα καινούριο δρόμο. Τον βρίσκει τώρα στην κίνηση που διαδέχθηκε τον Σεζάν: στον κυβισμό. Εκεί δεν είναι απομονωμένος. Συμμετέχει σε μια κίνηση και όπως στα 1906, στον δρόμο του φωβισμού, είχε βρη τον Ματίς, έτσι στα 1908, στον δρόμο του κυβισμού, βρίσκει τον Μπρακ. [...]

Δύο τάσεις χαρακτηρίζουν την τέχνη που ανέρχεται. Απλοποιώντας, μπορούμε να τις χαρακτηρίσουμε σαν τάση άλογη, ενορατική και φιλολογική και τάση έλλογη, διανοούμενη και σχηματική. Αντίθετα με τους συμβολιστές και τους φωβ ο Πικάσσο διαλέγει την δεύτερη. Το πρότυπό του δεν είναι πλέον ο Γκωγκέν, ούτε ο Βαν Γκογκ αλλά ο Σεζάν, ο Σεζάν που χαρακτηρίζει τον Γκωγκέν γελοίο και την τέχνη του Βαν Γκόγκ «ζωγραφική ψυχοπαθούς». [...]

Ο Πικάσσο πάντως δεν είναι πλατωνικός και πολύ λιγώτερο οπαδός του Πλωτίνου. Αντιθέτως είναι και παραμένει, παρ' όλες τις χαοτικές του όψεις, ρεαλιστής, θα πούμε μάλιστα πώς γίνεται ο ρεαλιστής του χάους, ο πιο τολμηρός ρεαλιστής που υπάρχει. Τους τέσσερις πρώτους «ισμούς» που συνάντησε στον δρόμο του, κινήσεις τυπικές και χαρακτηριστικές της αποσύνθεσης και της παρακμής, τους άφησε πίσω του. Αυτός συνεχίζει το δρόμο του. *

Για την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την αυτονομία της*

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ,
Οικονομολόγος, υποψήφιος της
ΑΔΕΣΜΕΥΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΚΙΝΗΣΗΣ

ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ: ...δεν υπάρχει θεωρία για το ποια είναι και ποια θα πρέπει να είναι τα όρια της Αυτοδιοίκησης σε σχέση με το κεντρικό κράτος. Και είναι ιδεολόγημα το να λέμε, η «θέση της Αυτοδιοίκησης», η «ορθή θεωρία της Αυτοδιοίκησης», η «προαιώνια ιδέα της Αυτοδιοίκησης». Τέτοια πράγματα δεν υπάρχουν. Όπου υπάρχει Αυτοδιοίκηση ανεπτυγμένη, υπάρχουν σχέσεις ανάμεσα στην Αυτοδιοίκηση και το κεντρικό κράτος, σχέσεις αντιφατικές, που είναι διαμορφωμένες ιστορικά.

Έχουν γεννηθεί δηλαδή μέσα από ένα συσχετισμό δυνάμεων, ανάμεσα σ' ένα κεντρικό κράτος, που ανταπτυσσόταν κυρίως με την ανάπτυξη του καπιταλισμού και σε τοπικές εξουσίες προκαπιταλιστικές, ή που φτιαχτήκανε μετά, κι ο συσχετισμός αυτός έδωσε -όπου έδωσε- μία ισορροπία εξουσιών, διαφορετική κατά περίπτωση.

Στην Ελλάδα αυτός ο συσχετισμός ήταν από την αρχή εντελώς εις βάρος της τοπικής εξουσίας. Το γιατί βέβαια μπορούμε να το αποδώσουμε σ' ένα βαθμό στο ότι μετά το 1821 οικοδομήθηκε ένα κράτος συγκεντρωτικό και με συγκεντρωτικές αντιλήψεις. [...] ...αν πάρουμε το Σύνταγμα του 1927, το οποίο είναι εκπληκτικό στη διατύπωση του και δίνει στην έννοια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης μία πάρα πολύ γενική αρμοδιότητα, εφ' όλης της ύλης των τοπικών ζητημάτων σε διάφορα επίπεδα.

Αντίθετα, άλλα Συντάγματα φοβήθηκαν ίσως ότι μ' αυτές τις διατυπώσεις αποδεικνύονται εξαιρετικά συντηρητικά. Το Σύνταγμα του '11 έχει αν δεν κάνω λάθος μιάμιση φράση, του '52 δύομιση -ίσως υπερβάλλω- και το Σύνταγμα το σημερινό έχει κάμποσες περισσότερες, αλλά εξαιρετικά αντιφατικές, διότι βέβαια ενώ λέει ότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση ασχολείται με τις τοπικές υποθέσεις, απαγορεύει μ' όλες τις λοιπές του διατάξεις στην Τοπική Αυτοδιοίκηση να κάνει οτιδήποτε.

Της απαγορεύει αυστηρά, και μάλιστα μ' απόλυτη αυστηρότητα να έχει δικούς της πόρους. Οι πόροι ανήκουν και δημιουργούνται μόνο από τη Βουλή, δηλαδή από το κεντρικό κράτος και η Βουλή δεν έχει κανένα δικαίωμα -και το λέει το Σύνταγμα ρητά- να εκχωρήσει αυτό το δικαίωμα

σε κανέναν. Επομένως πόροι αυτόνομοι τέρμα.

Δεύτερον, όλες οι διατάξεις του Συντάγματος για την οργάνωση του κράτους, των υπαλλήλων κ.λπ. απαγορεύουν την διοικητική αυτοτέλεια της Αυτοδιοίκησης. Είναι ένα Σύνταγμα αντιφατικό, συντηρητικότατο, για να μην πω αντιδραστικό και θα έπρεπε βέβαια να έχει ήδη αναθεωρηθεί μ' εκείνες τις περίφημες αναθεωρήσεις τις περσινές, που περί άλλα ετύρβαζαν. [...]

Και εδώ πέρα έρχομαι στο κλειδί. Εγώ πιστεύω και νομίζω ότι (και η ΑΔΗΚ στην οποία μετέχω το έχει πει και εγγράφως) δεν υπάρχει καμία απολύτως δυνατότητα να υπάρξει σοβαρή Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα, αν δεν έχει πόρους. Τη δυνατότητα δηλαδή, να το πούμε έτσι πιο θεωρητικά, να εφαρμόσει αυτά που λέει.

Και μάλιστα πόρους που πρέπει να είναι διαφοροποιημένοι, διότι άλλη η Αυτοδιοίκηση στο Βόλο και άλλη στην Καλαμάτα. Άλλα θέλουν οι κάτοικοι του Καρπενησίου ενδεχομένως και άλλα οι κάτοικοι της Λέσβου. Αν, λοιπόν, αυτοί αποφασίσουν ότι θέλουν περισσότερα θα είναι διατεθειμένοι να προϋπολογίζουν διαφορετικούς πόρους. Αν αποφασίσουν να κάνουν διαφορετική πολιτι-

κή από την κεντρική πολιτική, θα μπορούν με τους πόρους που θα έχουν να κάνουν διαφορετική κεντρική πολιτική. Αν δεν υπάρχει η δυνατότητα της διαφοροποίησης, δεν υπάρχει Τοπική Αυτοδιοίκηση και τα υπόλοιπα είναι λίγο φιλολογία.

[...]

Νομίζω ότι για τον προγραμματισμό απαιτείται να μπορείς να βάζεις στόχους και να μπορείς να

κινητοποιείς μέσα. Τέλος, να συνδυάζεις τα μέσα με τους στόχους. Επ' ουδενί λόγω βέβαια ο προγραμματισμός δεν είναι απλώς και μόνον το συνονθύλευμα διαφόρων επιμέρους αιτημάτων, τα οποία όλα μαζί μπαίνουν σ' ένα καλάθι με κάποιες ισορροπίες. Το κράτος έχει ή την περνάει αμέσως μια αντίληψη και ένα πρόγραμμα για το τι πρέπει να γίνει και καλά κάνει. Καλά κάνει, κακά κάνει, είναι το αντικείμενο της πολιτικής μας διαμάχης στην Ελλάδα. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν έχει. Μάλιστα, θα έλεγα και κάτι χειρότερο, έχουμε δημοτικά προγράμματα, τα οποία υπόσχονται τον ουρανό με τα άστρα. Έχω δει δημοτικό πρόγραμμα στην Καλλιθέα να υπόσχεται να φέρει τη θάλασσα στον Ιλισό και στον Κηφισό, να κάνει βόλτα να δροσίζεται η περιοχή. Μπορεί να το λέει. Με τι μέσα όμως; Αυτό δεν το λέει.

Το πρόγραμμα είναι τα μέσα. Και βέβαια μετά τα μεγάλα λόγια στις εκλογές, όταν κάνει πραγματικό προγραμματισμό η Αυτοδιοίκηση, τι κάνει; Κάνει τον προγραμματισμό των μέσων της. Λέει έχω δύο εκατομμύρια, τι θα τα κάνω;

Λένε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, λένε στα νομαρχιακά συμβούλια, τα οποία μέχρι τώρα παίζανε το νόθο ρόλο ενός δεύτερου βαθμού Αυτοδιοίκησης, πάρτε ένα δισεκατομμύριο, και αποφασίστε μεταξύ σας οι δήμοι, οι κοινότητες, οι γραφειοκρατικοί παράγοντες, ο νομάρχης κ.λπ. Δηλαδή μοιράστε τα.

Αυτό δεν δημιουργεί δημοτική πολιτική και Αυτοδιοίκηση. Δεν μπορεί να υπάρξει ούτε ωριμότητα [...], ούτε συνείδηση, ούτε ικανότητα, αν δεν υπάρχει επίδικο αντικείμενο. Επίδικο αντικείμενο για το οποίο γίνεται η διαμάχη ώστε να έχει όφελος, να έχει και κόστος. Τότε θα δείτε πώς λύνονται τα προβλήματα. Πρέπει να υπάρχει επίδικο αντικείμενο, για το οποίο γίνεται η πολιτική διαμάχη και επομένως μπαίνει και το πρό-

βλημα του δημοκρατικού βέβαια ελέγχου. Ας πάρουμε το παράδειγμα των ορεινών και των πεδινών περιοχών. Μα αν είναι εκλεγμένοι αυτοί που θ' αποφασίσουν τελικά αν θα δώσουνε περισσότερα στα βουνά και λιγότερα στις ακτές, ή και τανάπαλιν, θα υποστούν το δημοκρατικό έλεγχο στις επόμενες εκλογές και πιθανόν να τις χάσουν. Κάποιος άλλος θα έρθει μ' ένα άλλο πρόγραμμα.

Αλλά αυτό είναι το ρίσκο της δημοκρατίας. Αλλιώς εγώ δεν βλέπω πώς μπορεί να μιλάμε για προγραμματισμό. Και μ' αυτή την έννοια δεν μπορεί να υπάρχει θεωρητική, ιδανική, άριστη λύση όπως λένε οι μαθηματικοί, μοιράσματος ανάμεσα στην κεντρική εξουσία και στην Αυτοδιοίκηση. Αν υπάρχει Αυτοδιοίκηση οργανωμένη μ' αυτό τον τρόπο που λέμε, θα διεκδικήσει περισσότερα και θα μπορέσει να επιβάλλει περισσότερα, και στον 1ο και στον 2ο και μεθαύριο και στον 3ο βαθμό.

[...]

Εγώ τους ίδιους πόρους τους βλέπω από δύο βασικές πηγές, η μια είναι η μεταβίβαση -αλλά με τρόπο αυτόματο και απρόσωπο, όχι μ' απόφαση των υπουργών- από το κράτος, πόρων στην Τοπική Αυτοδιοίκηση μ' ένα σύστημα κλειδιών, δηλαδή ποσοστών κατά δήμο, με διάφορα κριτήρια πληθυσμού, οικονομικής δραστηριότητας κ.λπ. Θεωρώ βεβαίως ότι αυτό είναι λίγο. Θεωρώ δηλαδή ότι είναι το μίνιμουμ που μπορεί να ζητήσει κανείς και πρέπει να είναι υψηλού επιπέδου βέβαια και να είναι πόροι ελεύθεροι, όχι δηλαδή πάρε δύο δισεκατομμύρια για να κάνεις σχολεία, διότι τότε απλούστατα θα γίνουν σχολεία, τι κι αν τα κάνει το κεντρικό κράτος ή η Αυτοδιοίκηση. Ίσως βέβαια η Αυτοδιοίκηση να τα κάνει κάπως καλύτερα, αλλά πάντως η Αυτοδιοίκηση δεν έχει ούτε μία δραχμή ελεύθερη να τη διαθέσει όπως θα ήθελε αυτή.

Το δεύτερο που είναι και το κυριότερο και είναι το ουσιαστικό περιεχόμενο της Αυτοδιοίκησης, είναι η φοροληπτική ικανότητα της ίδιας της Αυτοδιοίκησης. Μέσα σ' ένα πλαίσιο-νόμο που ορίζει τους τρόπους που γίνεται αυτή η επιβολή των φόρων, που ορίζει ελάχιστα και μέγιστα όρια, που ορίζει τα αντικείμενα όπου μπορούν να μπουν φόροι, η κατοικία, το επιτήδευμα, η βιομηχανική δραστηριότητα, ενδεχομένως ο φόρος εισοδήματος, κ.λπ. Αυτοί οι πόροι είναι οι κυριότεροι, διότι μπορούν να είναι διαφορετικοί, μπορούν να ποικίλλουν από περιοχή σε περιοχή και να υπόκεινται σ' αυτό που έλεγα προηγουμένως, στην ψήφο και το δημοκρατικό έλεγχο των πολιτών.

Βέβαια εδώ μπαίνει το πρόβλημα της ανισότητας. Θα παρατηρούσαμε ότι δεν είναι μόνο η ανισότητα ανάμεσα στους δυναμικούς και μη δυναμικούς δήμους, είναι και η ανισότητα ανάμεσα στους δήμους που έχουν κάποιο φυσικό πόρο, τα

Μέθανα, τα Καμένα Βούρλα, και κάποιους που δεν έχουν. Θα παρατηρούσα όμως επίσης, ότι υπάρχουν δήμοι που είναι πολύ δυναμικοί και θα είχαν περισσότερους πόρους, αλλά έχουν και περισσότερες δαπάνες.

Πάντως, τίποτε δεν μας εμποδίζει να φανταστούμε ένα σύστημα όπως υπάρχει και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης, ένα σύστημα εξισώσεως, όχι ισοπεδώσεως, των μεγάλων ανισοτήτων. Π.χ. μ' ένα κεντρικό ταμείο, που θα το ελέγχει η Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων και το οποίο πάνω από ορισμένα όρια πόρων των δήμων, θα τα εισπράττει κεντρικά και θα τα ανακατανέμει πάλι μ' ένα σύστημα ορισμένο

στους δήμους, που δεν έχουν βιομηχανίες π.χ. για να τις φορολογήσουν, που δεν έχουνε τουρισμό για να τον φορολογήσουν, που δεν έχουν πλούσιους κατοίκους να τους φορολογήσουν. Δεν θα ήταν καθόλου δύσκολο να κάνουμε κάτι τέτοιο.

[...]

Νομίζω ότι έχουμε δύο ερωτήματα. Αν κατάλαβα καλά το ερώτημα είναι ο συγκεντρωτισμός ή όχι των κομμάτων και η πολιτική τους ως προς το πολιτικό προσωπικό τους και το πώς εκφράζεται στο επίπεδο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Λοιπόν ως προς το πρώτο ερώτημα, μια και τέθηκε και από τους άλλους ομιλητές, εγώ προσωπικά έχω την εντύπωση ότι ο συγκεντρωτισμός και ο κρατικισμός διέπουν και τα τρία κόμματα και απορώ πώς έγινε η εξαίρεση για το Κ.Κ.Ε. Εγώ διαβάζω

τον ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ κάθε μέρα τους δύο τελευταίους μήνες, και συνιστώ στους αναγνώστες σας να το κάνουν. Εκεί όλα τα θεωρητικά κείμενα για την Αυτοδιοίκηση, πέραν της πολιτικής χροιάς της μάχης, όταν είναι κάπως πιο γενικά, χαρακτηρίζουν σαφώς και μάλιστα πολύ ευθαρσώς την Αυτοδιοίκηση σαν ρεφορμιστικό ιδεολόγημα, στο οποίο δεν πρέπει να έχουμε και μεγάλη πίστη γιατί μας αποπροσανατολίζει σαφέστατα. Όσο για τον κρατικισμό του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας νομίζω έχει αποδειχθεί βέβαια και στην πράξη και στα νομοθετήματά τους τα σχετικά με την Αυτοδιοίκηση. Εκείνο που εκκρεμεί πράγματι είναι η οικοδόμηση μιας αριστεράς που δεν θα διέπεται από κρατικισμό, και αυτό είναι ένα πράγμα δύσκολο.

[...]

Πράγματι, το περιβάλλον θέτει ένα πρόβλημα τεράστιου κόστους σε επενδύσεις, σε παρεμβατικές διορθώσεις κ.λπ.

Σήμερα έχουμε φτάσει, με την ανάπτυξη που έχει ακολουθήσει η χώρα μας, σε μια κοινωνία όπου συσσωρεύονται τα προβλήματα του περιβάλλοντος. Αυτά είναι αποτέλεσμα συσσώρευσης εκατοντάδων χιλιάδων μικρών και μεγάλων παρεμβάσεων στο περιβάλλον, μικρών παρενεργειών του τρόπου ζωής μας, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι το κόστος εκτός από το οικονομικό, που θα ήταν να βάλουμε φίλτρα, να κάνουμε μετρό κ.λπ., είναι ίσως πολύ μεγαλύτερο με την έννοια ότι είναι κοινωνικό, με την έννοια ότι πρέπει ν' αλλάξουμε τη ζωή μας την ίδια για να μπορέσουμε να προστατεύσουμε το περιβάλλον. Αυτό σημαίνει όμως μέτρα και παρεμβάσεις σ' όλα τα επίπεδα της ζωής μας, τα οποία τότε δημιουργούν τις συγκρούσεις για τις οποίες μιλούσατε.

Κι αυτό γιατί υπάρχουν χιλιάδες μικρές παρεμβάσεις, που κάνουνε τη ζωή μας αβίωτη. Εμείς λέμε ότι δεν μπορεί να προστατευτεί το περιβάλλον αν δεν αλλάξει η ίδια η ζωή μας. Πρέπει να διαλέξουμε τα πρώτα εκείνα κύρια στοιχεία του ίδιου του τρόπου της ζωής μας, που χαλάνε το περιβάλλον. Εμείς θεωρούμε π.χ. ότι το πρώτο και το κύριο στη συγκεκριμένη Αθήνα είναι το Ι.Χ. αυτοκίνητο. Είμαστε υπέρ των δραστικών, θανατηφόρων θα έλεγα, περιορισμών στην κυκλοφορία του Ι.Χ. και των ταξί φυσικά, και της απόλυτης προτεραιότητας στα μέσα μαζικής μεταφοράς. *

**Αποσπάσματα της παρέμβασης του Μ.Π. σε μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης για τα θέματα της Τ.Α., των Σπύρου Αυγερινού, Παρασκευά Βελησάρη, Νίκου Γιατράκου και Μιχάλη Παταγιαννάκη, με τους συντάκτες της Νέας Οικολογίας Λεωνίδα Λουλούδη και Μιχάλη Μοδινό. Δημοσιεύτηκε στη Νέα Οικολογία, τ. 24, Οκτώβριος 1986*

Να πρασινίσουμε την Ευρωπαϊκή Ένωση

Η Διακυβερνητική Διάσκεψη που θα δρομολογήσει τη νέα Ευρώπη βρίσκεται στα τελευταία στάδια προετοιμασίας. Στην υπόλοιπη Ευρώπη κοινωνικοί εταίροι πολιτικά κόμματα και Τύπος συμμετέχουν σε μια έντονη συζήτηση για το περιεχόμενο της συνθήκης που θα αναθεωρήσει την πολυσυζητημένη και πολυ-αμφισβητημένη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα, το λεγόμενο «πρασίνισμα» της Συνθήκης, ελάχιστα έχει απασχολήσει την καθ' ημάς εσωστρεφή δημόσια συζήτηση. Η Οικοτοπία θεωρώντας ότι η Διακυβερνητική οφείλει να απασχολήσει όλους τους κοινωνικούς φορείς επιχειρεί στο παρόν τεύχος μια αρχική καταγραφή όσων σήμερα συζητούνται και προτείνονται από τις ευρωπαϊκές οικολογικές οργανώσεις. Επίσης, φιλοξενεί μια ανοικτή επιστολή του ευρωβουλευτή Μιχάλη Παπαγιαννάκη, η οποία αποτελεί αναμφίβολα μια θετική πρωτοβουλία.

Ανοικτή επιστολή

Προς την Κυβέρνηση, Υπουργούς, βουλευτές και όσους έχουν δυνατότητα πίεσης ως προς το περιεχόμενο και την τελική έκβαση της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (του Μάαστριχτ)

Κύριε/Κυρία,

Γνωρίζουμε ότι στην Διακυβερνητική Διάσκεψη συζητούνται πολύ σοβαρά ζητήματα σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης, την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των θεσμών της και του ρόλου της στον κόσμο. Θεωρούμε, μαζί με τους περισσότερους άλλους Ευρωπαίους πολίτες, ότι η ενοποίηση της Ευρώπης μπορεί και πρέπει να βρει την ιστορική της προοπτική οργανώνοντας και συντονίζοντας τις απαντήσεις που απαιτούν τα μεγάλα προβλήματα και οι μεγάλες προκλήσεις της εποχής μας. Η προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και ιστορικού περιβάλλοντος μας, η στροφή προς την αειφόρο (ή βιώσιμη) ανάπτυξη αποτελούν κατά τη γνώμη μας ένα από τα σημαντικότερα τμήματα του μέλλοντος της Ευρώπης και του κόσμου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ασφαλώς κάνει αξιόλογα βήματα προς τη συγκρότηση μιας πολιτικής περιβαλλοντικής προστασίας. Ωστόσο μένουν ακόμα πολλά να γίνουν ώστε να ξεπεράσουμε τις αποσπασματικές παρεμβάσεις και να προχωρήσουμε προς μία ολοκληρωμένη πολιτική, ενταγμένη στη συνολική πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης,

Η αναθεώρηση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (Μάαστριχτ) προσφέρει μια καλή ευκαιρία για να στραφούμε προς αυτή την κατεύθυνση. Σας ζητούμε, από τη θέση που κατέχετε και με τις δυνατότητες που διαθέτετε, να συμβάλετε με κάθε τρόπο ώστε η αναθεώρηση να περιλάβει διατάξεις και ρυθμίσεις που εξυπηρετούν μια ολοκληρωμένη αντίληψη για την προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος, για την ανάδειξη της αειφόρου ανάπτυξης σε βασικό στόχο της Ένωσης, με λίγα λόγια για το «πρασίνισμα» της Συνθήκης, όπως έχει χαρακτηριστεί αυτός ο στόχος από τις οικολογικές οργανώσεις σε όλη την Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα υποστηρίζουμε ότι:

Η αειφόρος ανάπτυξη πρέπει να εγγραφεί στο προοίμιο της Συνθήκης ως ανεξάρτητος στόχος της Ένωσης.

Η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να περιληφθεί στο άρθρο 3 (κατευθυντήριες γραμμές της κοινοτικής δράσης...) και στο άρθρο T30A (οικονομική και κοινωνική συνοχή της Κοινότητας...)

Ρήτρα της Συνθήκης πρέπει να προβλέπει ότι οι οποιοσδήποτε ρυθμίσεις και διατάξεις σχετικά με την κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική δεν θα πρέπει να οδηγούν στην υποβάθμιση των αντίστοιχων υψηλότερου επιπέδου προτύπων που ισχύουν σε μια ή περισσότερες χώρες μέλη της Ε.Ε. Αντίθετα κάθε νέα πρόοδος στην εναρμόνιση της περιβαλλοντικής πολιτικής θα πρέπει να γίνεται με εισαγωγή κανόνων στο υψηλότερο δυνατό επίπεδο προστασίας.

Η προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να εισαχθεί ως συστατικό στοιχείο όλων των κοινών πολιτικών, όπως π.χ. στην κοινή πολιτική για την γεωργία και την αλιεία (άρθρο 390, για τις μεταφορές (άρθρο 74), για τη βιομηχανία (άρθρο 130), για την ενέργεια, τον τουρισμό κλπ.

Ρήτρες για την προστασία του περιβάλλοντος (την προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας, των υπό εξαφάνιση ειδών κλπ.) πρέπει να προ-

βλέπονται από την ίδια τη συνθήκη ως προς την κατάρτιση και εφαρμογή της πολιτικής εξωτερικού εμπορίου, σχέσεων με τον Τρίτο Κόσμο κλπ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να συνυπογράψει ως ξεχωριστή οντότητα όλες τις διεθνείς συμβάσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, τόσο εκείνες με γενικό περιεχόμενο όσο και εκείνες που αφορούν συγκεκριμένα ζητήματα.

Πρέπει να ενισχυθούν στη Συνθήκη οι προβλέψεις για παρακολούθηση, έλεγχο και εφαρμογή της κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής από και στα κράτη μέλη, μεταξύ άλλων με ενίσχυση του ρόλου της Επιτροπής και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου καθώς και με νέους ρόλους σε αυτόν τον τομέα για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Πρέπει, η Συνθήκη με νέο άρθρο της (μετά το άρθρο 7307) να δημιουργήσει ειδικό Ταμείο Περιβάλλοντος όπου θα συγκεντρωθούν οι περιβαλλοντικού χαρακτήρα χρηματοδοτήσεις όλων των άλλων Ταμείων ή επιμέρους πηγών. Το Ταμείο αυτό θα ασκεί συγκεκριμένα τη συνολική περιβαλλοντική πολιτική.

Πρέπει να ενταχθεί στη Συνθήκη η έως τώρα ξεχωριστή Συνθήκη ΕΥΡΑΤΟΜ (ώστε να ελέγχεται με τις κοινοτικές διαδικασίες η δράση της κλπ.), και να προβλεφθεί παράλληλα πολιτική για την προοδευτική κατάργηση της ατομικής ενέργειας και την αντικατάστασή της με ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.

Πρέπει να προβλεφθεί, μέσα στο γενικότερο πλαίσιο κοινοτικών φορολογικών ρυθμίσεων, η υιοθέτηση και προώθηση από την Ένωση των «πράσινων» φόρων (π.χ. φόρος για το διοξείδιο του άνθρακα...) με στόχο την δημιουργία κινήτρων για την εξοικονόμηση των φυσικών πόρων, την προώθηση των εναλλακτικών μορφών ενέργειας κλπ.

Είμαστε βέβαιοι, Κύριε/Κυρία, ότι αξιολογείτε στη σωστή τους διάσταση τις προηγηθείσες, ενδεικτικές και όχι αναγκαστικά εξαντλητικές, προτάσεις για την ποιότητα της ζωής των πολιτών και το μέλλον των κοινωνιών μας. Ελπίζουμε ότι θα ασκήσετε όλη την επιρροή σας ώστε να διαδοθούν αυτές και άλλες ανάλογες προτάσεις και να γίνει δυνατό να διαποτίσουν τις αλλαγές που συζητούνται στην Διακυβερνητική. Είμαστε στη διάθεσή σας για περαιτέρω συνεργασία προς αυτούς τους στόχους και ελπίζουμε πως θα θελήσετε να μας ενημερώσετε για τις δικές σας σχετικές πρωτοβουλίες και ενέργειες.

*

ΜΕ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

Οικοτοπία, τ. 1 (νέα περίοδος), Ιανουάριος 1997

ΜΙΧΑΛΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ:

Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ βολεύονται από τη συζήτηση για τα σκάνδαλα

Ο πλέον συνεπής ευρωπαϊστής πολιτικός της χώρας, ο Μιχάλης Παπαγιαννάκης, αποδίδει την οικονομική κρίση στη συνολική λειτουργία του συστήματος, αλλά και στη λειτουργία της Ε.Ε. που εν πολλοίς δεν διέφερε. Με συνέντευξή του στην «Κ.Α.» αναλύει με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο τις τρέχουσες εξελίξεις στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και, όπως πάντα, δεν αρκείται στις διαπιστώσεις. Προτείνει συγκεκριμένα πράγματα.

• **Μπορούμε να βγούμε από την κρίση με περισσότερα δικαιώματα για τους εργαζομένους, όπως υποσχέθηκε ο σοσιαλιστής πρωθυπουργός Θαπατέρο;**

Μπορεί να, μπορεί και όχι. Δεν έχει, όμως, σχέση με την κρίση. Υπό προϋποθέσεις, η κρίση μπορεί να φέρει άλλα θετικά.

• **Όπως;**

Αλλαγές στον τρόπο κατανάλωσης, στην κυκλοφορία, στην οργάνωση της ζωής της πόλης, μια πιο λιτή αντίληψη για τη ζωή, που είναι πιο κοντά στις οικολογικές αντιλήψεις

• **Ακούσαμε τον πρώην πρωθυπουργό κ. Σημίτη να αποδίδει πολλά από τα δεινά της Ευρώπης στον κ. Μπαρόζο.**

Δεν νομίζω ότι είναι τόσο αφελής. Βάρεσε τον κ. Μπαρόζο, και σωστά, γιατί αυτό που εκκρεμεί είναι αν τα κράτη μέλη θα τον ψηφίσουν για πρόεδρο της Κομισιόν. Επομένως για τον "Μπαρόζο σου μιλάω, για τον Μπαρόζο μου μιλάς". Θα έπρεπε να ήταν διαβολική προσωπικότητα για να ευθύνεται για όλα τα δεινά. Η κρίση είναι αποτέλεσμα της συνολικής λειτουργίας του συστήματος.

• **Μήπως είναι και αποτέλεσμα της λειτουργίας της Ε.Ε.**

Δεν υπήρξε μεγάλη αντίφαση ανάμεσα στο ένα και στο άλλο. Ωστόσο η ύπαρξη της Ε.Ε. και ορισμένοι μηχανισμοί της βοήθησαν και στο να αμβλυθούν, για ένα διάστημα τουλάχιστον, πλευρές της κρίσης. Πρέπει να σκεφτούμε τι θα γίνει στο μέλλον, δηλαδή για την Οικονομική και Νομισματική Ένωση, για το κοινό νόμισμα. Είδατε ότι χώρες που ήταν φανατικά εναντίον τώρα παρακαλάνε να γίνουν ακόμα και αύριο το πρωί μέρος της ευρωζώνης.

• **Αν μπορούσαμε με τίτλους να πούμε 3-4 πράγματα που θα έπρεπε να γίνουν για την Ε.Ε., ποια θα ήταν αυτά;**

Να προχωρήσει ταχύτητα η ευρωπαϊκή ενο-

ποίηση. Εν πάση περιπτώσει, επειδή αυτό δεν θα γίνει σε μια μέρα, να προχωρήσει αμέσως η ενοποίηση της οικονομικής διαχείρισης. Να υπάρξει οικονομική πολιτική, να αποκτήσει η Ε.Ε. έναν υπουργό Οικονομικών και ένα συμβούλιο. Κάνει εν μέρει αυτή τη δουλειά η άτυπη σύνοδος των υπουργών της ευρωζώνης, λόγω της ύπαρξης του κ. Γιουνκέρ. Αν φύγει όμως; Επίσης ένα ευρύ πανευρωπαϊκό πρόγραμμα δημόσιων επενδύσεων, με στόχο να τονώσει την οικονομία και να δημιουργήσει θέσεις απασχόλησης.

• **Μου δώσατε καλή πάσα για να σας ρωτήσω για την πρόβλεψη του κ. Γιούνκερ περί ενδεχόμενης κοινωνικής έκρηξης.**

Αυτό το λένε πολλοί. Δεν νομίζω πάντως ότι ο κ. Γιούνκερ έκανε κάποια νέου τύπου ανάλυση.

• **Οι θέσεις που εκφράζει η σοσιαλδημοκρατία μάλλον είναι οι ζητούμενες, όμως τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα δεν έχουν την ίδια απήχηση. Πού το αποδίδετε;**

Όταν κάποιες ιδέες-προτάσεις έχουν ωριμάσει ιστορικά, είναι σωστές και αναγκαίες, πολλές φορές αυτονομούνται από τους πολιτικούς φορείς που τις γέννησε. Και όταν πολιτικοί φορείς της σοσιαλδημοκρατίας αυτονομούνται από τις βασικές αρχές, όπως δημόσια παρέμβαση, δημόσιος τομέας, επενδύσεις από το κράτος, και πάνε προς αλλού, τα υιοθετούν όλοι. Από τον Ομπάμα μέχρι τους πάντες.

Είμαι πεπεισμένος ότι πρέπει να γίνει προσπάθεια να επιστρέψουν οι σοσιαλδημοκράτες και όσοι είναι γύρω τους στις βασικές αρχές που είχαν εδώ και δεκαετίες, που είναι μεταρρύθμιση, εκσυγχρονισμός, δημόσια παρέμβαση, κοινωνικό

κράτος και να προστεθεί η οικολογία.

• **Δεν έπαιξε ρόλο ότι από το τέλος της δεκαετίας του '90 και μετά, προσδέθηκαν με πολλές συντηρητικές επιλογές;**

Τότε δεν υπήρχε ανοιχτή κρίση. Ήθελαν να δοθεί ένας αέρας στην πορεία της οικονομίας, που, καλώς ή κακώς, κακώς λέω εγώ, θεωρούσαν ότι μπορεί να γίνει με την προσέγγιση με τους νεοφιλελεύθερους.

• **Παίζει ρόλο ότι δεν υπάρχει και κάποια εμβληματική φιγούρα ή προσωπικότητες στον χώρο της που να τραβήξουν το κάρο;**

Προφανώς. Πέραν από τις ιδέες που θα την σπρώξουν, όντως οι ηγεσίες είναι ανεπαρκέστατες.

• **Έχετε την αίσθηση ότι αυτόν τον ρόλο σε παγκόσμιο επίπεδο έχει φτάσει να τον παίζει ο Ομπάμα;**

Μερικοί το ελπίζουν πολύ βιαστικά. Ο Ομπάμα, αν περάσει μια-δυο ιδέες, όπως η επιστροφή στην ανάγκη της δημόσιας παρέμβασης, καλό θα είναι, γενικώς...

• **Τρεις εβδομάδες πριν από τις ευρωεκλογές, πώς κρίνετε το επίπεδο της αντιπαράθεσης;**

Δεν υπάρχει καμία αντιπαράθεση ουσίας σχετικά με την ευρωπαϊκή πολιτική.

• **Το αποδίδετε στη στάση των δυο μεγάλων κομμάτων, που επικεντρώνονται στα σκάνδαλα;**

Όχι μόνο επικεντρώνονται, αλλά μας λένε ανοιχτά και καθαρά ότι τους βολεύει αυτή η συζήτηση.

ΕΥΡΩ-ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ

Αχελώος: τα ψεύτικα τα λόγια τα μεγάλα

ΤΟΥ ΜΙΧΑΛΗ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗ

Οι περιπέτειες της εκτροπής του Αχελώου συνεχίζονται. Επτά ευρωβουλευτές (οι κ. Harrison, Bowe και Muntingh, της Σοσιαλιστικής Ομάδας, και οι κ. Puerta, Fantuzzi, Iversen και Παπαγιαννάκης, της Ευρωπαϊκής Ενωτικής Αριστεράς) έθεσαν κατά τη διάρκεια της ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 15/1/92) με ισάριθμες προφορικές ερωτήσεις τους στην Κομισιόν μια σειρά από οικονομικά και οικολογικά ζητήματα που τίθενται από το σχεδιαζόμενο έργο, τόσο στην Αιτωλοακαρνανία, στο Δέλτα του Αχελώου κ.λπ., όσο και στη Θεσσαλία. Στη σχετική συζήτηση παρίστατο και ο κ. Β. Ευφραιμίδης (ΚΚΕ), της Ομάδας του Συνασπισμού των Αριστερών, ο οποίος υποστήριξε δια μακρού και με θέρμη το έργο.

Η απάντηση του επιτρόπου κ. Μίλαν, που την διάβασε ο επίτροπος κ. Κριστόφερσεν, υπήρξε μακροσκελέστατη, αλλά όχι και τόσο σαφής, όπως παρουσιάστηκε σε κάποιες συσκέψεις στην Ελλάδα, όπου εμφανίστηκε ως υποστηρικτική του έργου. Όμως η Επιτροπή βεβαιώνει πως, γι' αυτήν, το έργο συνίσταται στην εκτροπή του ποταμού για την κατασκευή φραγμάτων και την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, επένδυση που θεωρεί «αυτήν καθαυτή» οικονομικά αποδοτική.

Αφήνω το τι σημαίνει αυτή η αποδοτικότητα των μεμονωμένων φραγμάτων, όταν δεν συμπεριλαμβάνεται στην ανάλυση η απώλεια που θα υποστούν τα υπάρχοντα φράγματα από την μείωση του νερού λόγω εκτροπής. Απλώς αναφέρω ένα στοιχείο που παραμένει αναπάντητο: Ναι ή όχι η ΔΕΗ ζητάει ήδη αποζημίωση 100 ή 140 δισ. δρχ. (ανάλογα με τις πηγές πληροφόρησης...) γι' αυτή την απώλεια; Και αν ναι, υπολογίστηκε αυτό το «κόστος» στην αντικειμενικότητα των σχεδιαζόμενων φραγμάτων;

Επισημαίνω όμως ότι το έργο της εκτροπής παρουσιάζεται κυρίως ως η πανάκεια για την άρδευση της Θεσσαλίας και τη θεραπεία πολλών άλλων κακών. Εν ονόματι αυτής της προοπτικής, κυβέρνηση και άλλες πολιτικές δυνάμεις προπαγανδίζουν το έργο στους Θεσσαλούς. Εν ονόματι αυτής της «σωτηρίας» υβρίζονται και προπηλακίζονται όσοι αντιτίθενται στο έργο για οποιονδήποτε λόγο. Προσωπικώς κατηγορούμαι ως «υπονομευτής» των ελληνικών συμφερόντων» (ΚΚΕ Λάρισας), «γραφικός και αρλουμπολόγος» (Ριζοσπάστης), ενώ τρεις δήμαρχοι (Λάρισα, Τρίκαλα, Καρδίτσα) ζήτησαν με επιστολή της από τον πρόεδρο του Ευρ. Κοινοβουλίου να «μην ληφθούν καν υπόψη από το Κοινοβούλιο οι προτάσεις μου» (έτσι καταλαβαίνουν την κοινοβουλευτική διαδικασία!)

Και έρχεται τώρα η Επιτροπή και αφήνει να εννοηθεί ότι το έργο της άρδευσης δεν περιλαμβάνεται στο έργο. Δημόσια δε, δηλώθηκε στις Βρυξέλλες ότι δεν έχει εγκριθεί ως τώρα συγκεκριμένη χρηματοδότηση ούτε καν για τα «έργα κεφαλής», και ότι εν πάση περιπτώσει τα έργα στη Θεσσαλία (κατ' εκτίμηση πάνω από 700 δισ. δρχ. σήμερα...) αποκλείονται από τα κοινοτικά προγράμματα. Δηλαδή, με απλά λόγια, κάποιος «παραμυθιάζουν» τους Θεσσαλούς, τους κρύβουν την αλήθεια, τους φανατίζουν, για μικροπολιτικούς λόγους. Αναρωτιέμαι πώς θα καταφέρουν να «τα στρίψουν» σε κάποια στιγμή και σε ποιον «ξένο δάκτυλο» θα φορτώσουν τα αποτελέσματα της άκριτης συμπεριφοράς τους.

Υ.Γ.1. Όσο για τις οικολογικές επιπτώσεις, δεν επανέρχονται σ' αυτές, μια και οι αναγνώστες της Ν.Ο. έχουν ήδη γνώση από προηγούμενα δημοσιεύματα. Απλώς σημειώνω ότι κάποιος άκριτος υποστηρικτής της εκτροπής, εις εναγώνια αναζήτηση νέων επιχειρημάτων, καταφεύγουν και σε επίκληση της «οικολογικής ευαισθησίας» τους. Και ζητούν

από τη ΔΕΗ να μειώσει το νερό που χρησιμοποιεί στα υπάρχοντα φράγματα της (και την παραγωγή της...) για να μην κινδυνέψει το Δέλτα τον Αχελώου! Ή, ακόμη, επικαλούνται την ανάγκη να βελτιωθεί το περιβάλλον της Θεσσαλίας, το οποίο είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένο από την κατάσταση του Πηνειού και την αποξήρανση της Κάρλας! Όσοι είναι αντίθετοι στην εκτροπή είναι και εχθροί του περιβάλλοντος! Ούτε καν τους αγγίζει η ιδέα ότι το Δέλτα θα κινδύνευε ακόμα λιγότερο χωρίς την εκτροπή ή ότι ο Πηνειός και η Κάρλα είναι θύματα της ίδιας με τη δικιά τους αντίληψη για την ανάπτυξη και την εντατική γεωργία! Δηλαδή εκεί που μας χρωστούσαν, θα μας πάρουν και το βόδι,

Υ.Γ.2. Εν πάση περιπτώσει, οι «εχθροί» της Ελλάδος, δηλαδή της εκτροπής, φαίνεται να είναι πολύ περισσότεροι από όσους δηλώνουν δημοσία τη γνώμη τους. Ας ρωτήσουν οι ενδιαφερόμενοι κατ' ιδίαν τους βουλευτές τους και τα στελέχη των κομμάτων τους ή ας διαβάσουν τους σαφέστατους υπαιτιγμούς της τελευταίας Sunday Telegraph για τη γνώμη ανώτατων λειτουργών της Κοινότητας σχετικά με το έργο. Και φυσικά οι Αιτωλοακαρνανές είναι γνωστό ότι δεν είναι Έλληνες, παλαιόθεν... Γι' αυτό και οργανώνουν και αυτοί τις αντιδράσεις τους για να υπονομεύσουν τα ελληνικά συμφέροντα, προσεχώς!

Υ.Γ.3. Προσεχείς κινήσεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: και τέσσερις νέες ερωτήσεις από ισάριθμους συναδέλφους. Εκκρεμούν δε διαβήματα στους δυο επιτρόπους κ. Μίλαν και Ρίπα ντι Μεάνα για ανταλλαγή πληροφοριών και παρατηρήσεων, γιατί η προαναφερθείσα απάντηση της Κομισιόν περιέχει πολλά κενά και διπλωματικές αποστασιοποιήσεις από το έργο.

*

Η ΝΕΑ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ,
τεύχος 88, Φεβρουάριος 1992

➤ **ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ ΣΕΛΙΔΑ**

• **Γιατί έκλεισε ο πρωθυπουργός τη Βουλή;**

Ο κ. Καραμανλής έκλεισε τη Βουλή για να κλείσει ένα κεφάλαιο, αυτό της παραγραφής. Μας είπε ότι το έκανε για να μπούμε στην πραγματική συζήτηση. Πείτε μου ένα θέμα που έθεσε είτε ο ίδιος είτε στελέχη του.

• **Σε πρόσφατη συνέντευξή σας, σχολιάσατε ότι το ΠΑΣΟΚ έχει μπει σε μια διαδικασία άκριτης νιοθέτησης αιτημάτων, χωρίς, ταυτόχρονα να παίρνει θέση στα μεγάλα ζητήματα...**

Παίρνει όλο και λιγότερο θέση -όχι ότι είχε και πολλές- όσο πλησιάζουν οι εκλογές. Σε ένα βαθμό αυτή η πίεση συμβαίνει πάντοτε, όμως στο ΠΑΣΟΚ παρά έχει γίνει το κακό. Δυστυχώς, γιατί αυτό δεν βοηθάει να έρθουμε σε πραγματική συζήτηση για τα μεγάλα προβλήματα της χώρας, από

την πορεία προς την πολιτική ενοποίηση της Ε.Ε. έως το κοινωνικό κράτος.

• **Μέσα σε αυτήν την κατάσταση, πώς βλέπετε τον ΣΥΡΙΖΑ;**

Ο ΣΥΡΙΖΑ πρέπει να μιλήσει περισσότερο, όχι μόνο καταγγέλλοντας. Να προτείνει και να κάνει πολιτικές αναλύσεις με άμεσο αποτέλεσμα και κινητοποιήσεις. Για παράδειγμα, όταν βάλαμε τους ελεύθερους χώρους ως θέμα. Δεν μείναμε στη θεωρητική ανάλυση. Κάναμε παρουσίαση ολοκληρωμένων θέσεων, κάναμε κινητοποιήσεις και πολλά άλλα. Πρέπει και σε άλλα μεγάλα θέματα, όπως το κοινωνικό κράτος, η οικολογία, να κάνουμε το ίδιο.

• **Ποιο θα είναι το θετικό αποτέλεσμα για τον ΣΥΡΙΖΑ;**

Θετικό είναι ότι μπορεί να ξεπερνάει τις παρελ-

θούσες επιδόσεις και να πλησιάζει τους γενικούς στόχους.

• **Με τους Οικολόγους Πράσινους ψηλά στις δημοσκοπήσεις, τι ρόλο θα παίξει στην ψήφο η οικολογική παράδοση της ανανεωτικής αριστεράς;**

Τα στοιχεία των δημοσκοπήσεων είναι επιπόλαια, ανεβοκατεβαίνουν. Οι Οικολόγοι παίρνουν και από εμάς, παίρνουν, όμως, και από τη Ν.Δ. αλλά και την αδιευκρίνιστη ψήφο. Δεν γίνεται σε δυο μέρες να διαμορφώσεις μια πολιτική που έπρεπε να το κάνεις από πρόπερσι, τότε που η πλειοψηφία μας αρνήθηκε οργανωτική και πολιτική προσέγγιση με τους Οικολόγους Πράσινους.

*

Η τελευταία του συνέντευξη
στον Ανδρέα Παπαδόπουλο,
Κυριακάτικη Αυγή, 17/05/2009

Νέες ταυτότητες στην Ελλάδα

Με το νόμο 1599/1986 όπως τροποποιήθηκε πέρυσι (ΦΕΚ 189/1012.1991) η αναγραφή του θρησκειώματος στις ελληνικές ταυτότητες είναι υποχρεωτική. Εν όψει της αναθεώρησης των ελληνικών ταυτοτήτων στο πλαίσιο της εναρμόνισης και της δημιουργίας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, ερωτάται η Επιτροπή της ΕΟΚ εάν προτίθεται να ασκήσει πιέσεις στις αρμόδιες ελληνικές αρχές ούτως ώστε, στο πλαίσιο των αρχών της μη διάκρισης των πολιτών και της ελεύθερης διακίνησης τους και δεδομένου ότι το βασικό στοιχείο της Ευρώπης των πολιτών συνίσταται στην πολυφωνία των ιδεών και παραδόσεων της, στη χριστιανική κληρονομιά και την ανεξιθρησκεία της και στη θεμελιώδη προσήλωση της στην ελευθερία, την κοινωνική δικαιοσύνη, την ανοχή και τα ανθρώπινα δικαιώματα, να αποφευχθεί η αναγραφή θρησκειώματος στις ελληνικές ταυτότητες, όπως αυτό συμβαίνει στα υπόλοιπα κράτη-μέλη. *

Προφορική ερώτηση προς την Επιτροπή (Η-0012/93), 5.1.1993

Δημιουργία κέντρου επεξεργασίας τοξικών αποβλήτων στον Ελαιώνα

Το ΥΠΕΧΩΔΕ από κοινού με τα υπουργεία Εθνικής Οικονομίας και Γεωργίας αποφάσισε τη δημιουργία δύο κέντρων επεξεργασίας «υγρών τοξικών και επικίνδυνων αποβλήτων και λασπών», το ένα στον Ελαιώνα Αττικής και το άλλο στη Θεσσαλονίκη. Η Ελλάδα δεν διαθέτει κανέναν ειδικό χώρο για την αποθήκευση, επεξεργασία ή καταστροφή τοξικών αποβλήτων παρά την ύπαρξη έντονου προβλήματος. Στις 10.11.1989 (έγγρ. Β3-754/89) με ψήφισμά μου είχα ζητήσει, μεταξύ άλλων, από την Επιτροπή «να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να εξασφαλιστεί η δημιουργία της αναγκαίας υποδομής για την επε-

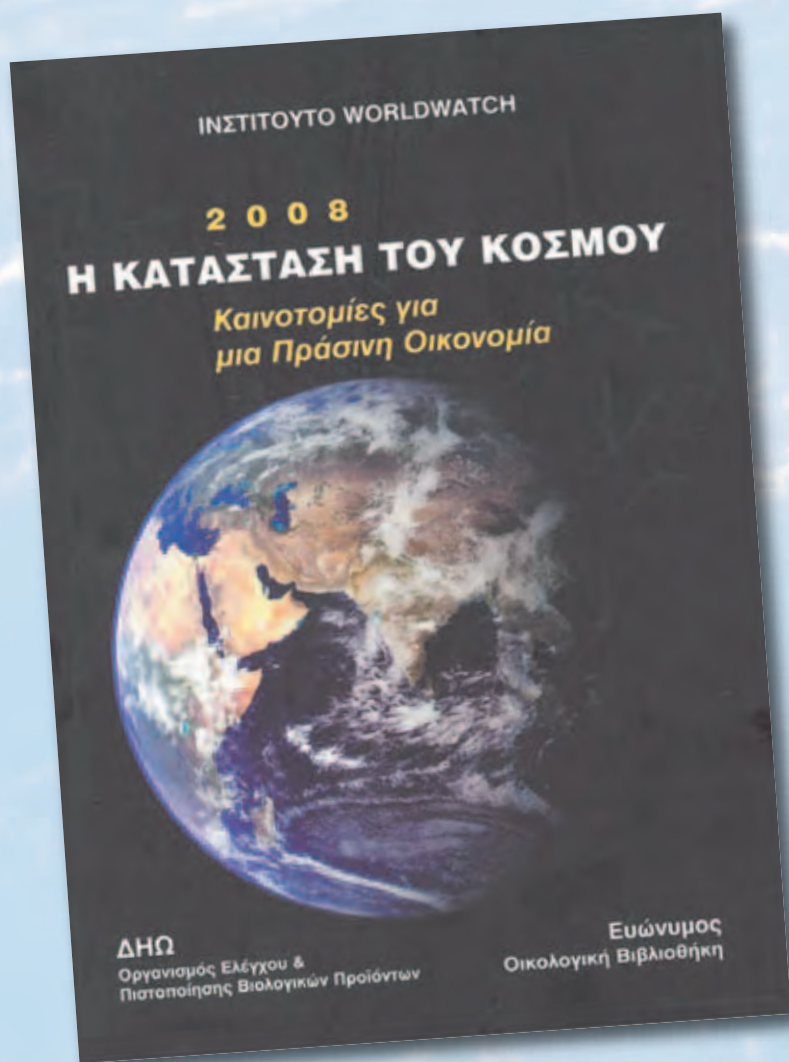
ξεργασία και διάθεση των τοξικών αποβλήτων (ολοκλήρωση των αναγκαίων τεχνοοικονομικών μελετών, επιλογή των κατάλληλων χώρων και μεθόδων διάθεσης και επεξεργασίας, χρηματοδότηση κ.λπ.)».

Σήμερα το ΥΠΕΧΩΔΕ επέλεξε ως καταλληλότερο χώρο τον Ελαιώνα, ο οποίος αποτελεί τον βασικότερο φυσικό διάδρομο για τους ανέμους και τα ρεύματα του αέρα που παρασύρουν το νέφος προς τη θάλασσα. Επιπλέον τα 9.000 στρέμματα του Ελαιώνα αποτελούν για το λεκανοπέδιο της Αττικής τη μεγαλύτερη έκταση γης χωρίς παγιωμένη δόμηση (το 62% της γης είναι και σήμερα άκτιστο ενώ στο υπόλοιπο βρίσκονται μερικές από τις μεγαλύτερες και πλέον ρυπογόνες βιομηχανίες της χώρας χωρίς σχέδιο και πρόβλεψη για τις οικολογικές επιπτώσεις).

Συνεπώς, η ίδρυση ενός τέτοιου κέντρου στον Ελαιώνα θα επιφέρει δραματική αύξηση της κυκλοφορίας και του νέφους καθώς και ακύρωση της μοναδικής δυνατότητας να αναπνεύσουν οι ασφυκτικά πυκνοκτισμένες εργατικές περιοχές του δυτικού λεκανοπεδίου γύρω από τον Ελαιώνα. Επειδή είναι έντονες οι αντιδράσεις από την επιτροπή καθηγητών του Ε.Μ.Πολυτεχνείου που έχει αναλάβει την εκπόνηση μελέτης για τον Ελαιώνα, ύστερα από αίτημα των δήμων της περιοχής -εκκρεμεί προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας για την ανάπτυξη του Ελαιώνα ως πνεύμονα πρασίνου υπερτοπικής εμβέλειας- η Επιτροπή είχε ενδιαφερθεί σχετικά με αυτό το σχέδιο, πώς σκοπεύει να ενεργήσει και τι διαβήματα να αναλάβει στην ελληνική κυβέρνηση για την προώθηση και υλοποίηση της επένδυσης σε καταλληλότερο, όμως, χώρο. *

Γραπτή ερώτηση αρ. 3180/1991 προς την Επιτροπή

WorldWatch Institute: Η Κατάσταση του Κόσμου, 2005, 2006, 2007, 2008.

Το φθινόπωρο κυκλοφορεί, Η Κατάσταση του Κόσμου 2009, αφιερωμένη στην Κλιματική Αλλαγή

Από την Ευώνυμο Οικολογική Βιβλιοθήκη, www.evonymos.org, evonymos@tee.gr

